Predizborne računice

POUKE JEDNOG USPONA NA VLAST

Naprednjačka Srbija – deset godina posle

KAKO JE KRIMINAL POJEO DRŽAVU

BiH 4,70 BAM; Hrvatska 25 HRK; Makedonija 175 MKD; Crna Gora 2,50 EUR; Slovenija 3,50 EUR

cena 250 RSD

01567

9 770353 802002

VREME

broj 1610

11. novembar 2021.

PRIVOĐENJE AIDE ĆOROVIĆ NA DAN ANTIFAŠIZMA

DRŽAVNA ODBRANA RATKA MLADIĆA

OBRATI PAŽNJU!

Knjige u izdanju nedeljnika

VREME

možete kupiti u:

prostorijama redakcije,
boljim knjižarama,
pouzećem ili preko interneta

informacije na 011/3234-774
ili www.vreme.com

VREME

BROJ 1610
11. novembar 2021.

Dragoljub Žarković (1951–2020), glavni urednik od 1991. do 2020.

Zoran Jeličić (1945–2018), glavni urednik od 1990. do 1991.

izdavač
NP "VREME" d.o.o.
Kosovska 17, Beograd

direktor
Stevan Ristić

pomoćnik direktora
Vojislav Milošević

finansijski direktor
Daniela Vesić

glavni i odgovorni urednik
Filip Švarm

pomoćnici glavnog urednika
Jovana Gligorijević, Momir Turudić

redakcija
Slobodan Bubnjević, Sonja Ćirić (mozaik), Zora Drčelić, Slobodan Georgijev, Andrej Ivanji (svet), Marija Janković (foto), Jelena Jorgačević, Slobodan Kostić, Radmilo Marković, Saša Marković, Ivana Milanović Hrašovec, Milan Milošević, Uroš Mitrović, Vukašin Obradović, Teofil Pančić (kultura), Saša Rakezić, Nemanja Rujević, Nedim Sejdinović, Tamara Skrozza, Zoran Stanojević, Bojan Stekić, Dragan Todorović, Tanja Topić, Biljana Vasić, Miloš Vasić

dokumentacija
Dragoslav Grujić (arhiva)
Jelena Mrđa (foto)

tehnička redakcija:
Ivan Hrašovec (ur.), Tanja Stanković, Slobodan Tasić;
lektori: Olga Babić, Živana Rašković, Ivana Stanković;
korektori: Nikola Dragomirović, Ana Ćuk Dragomirović, Stanica Milošević

internet izdanje
www.vreme.com
Marjana Hrašovec

prodaja i pretplata
Nikola Ćulafić, Milan Radović

računovodstvo
Slavica Spasojević

marketing
Aleksandar Aleksić (direktor)

e-mail: redakcija@vreme.com
telefon redakcije: 011/3234-774
telefaks: 011/3238-662

štampa: Rotografika, Subotica

ISSN 0353-8028
COBISS.SR-ID 16907266

Prenošenje, preuzimanje ili korišćenje tekstova objavljenih u Nedeljniku "Vreme" je zabranjeno. Za svako eventualno korišćenje potrebna je posebna dozvola autora i NP VREME, kao nosioca isključivih imovinskih prava na iskorišćavanje autorskih dela koje su stvorili zaposleni u NP VREME.

04 Ova situacija: Generalov Robin Hud i Aida Ćorović

06 Predizborne računice: Pouke jednog uspona na vlast

10 Privođenje Aide Ćorović na Dan antifašizma: Državna odbrana Ratka Mladića

12 Poslednje odbrojavanje opozicije: Amerika je daleko, a izbori blizu

16 TV manijak: TV grioti

17 Nuspojave: Kloniranje šećerne table

18 **Portret savremenika: Zdravko Ponoš**

21 Mentalno zdravlje i pandemija: Nekako ćemo izgurati

22 Naprednjačka Srbija: Kriminal koji je pojeo državu i politiku

26 Lični stav: Borba za pravnu sigurnost

28 Sport i vakcinacija: Muke po antivakserima

32 Lični stav: Kovid sertifikati – nova preventina mera protiv epidemije

KULTURA

34 **Pozorište: Festival "Bez prevoda"**

37 Fenomeni: Igra lignje (Squid game)

39 Film: Dobrovoljna suspenzija neverice

41 Nova ploča: My Morning Jacket

42 Polemike: Jesmo li izgubili Estetiku otpora (2)

43 Provetravanje: Kad Stevčo zagrmi

SVET

44 **EU vs. Poljska: Cena vladavine prava**

48 Etiopija: Građanski rat

MOZAIK

52 Baština: Fijaker Lederer Đorđa

55 Zaboravljeni: Svakom besplatan lek

57 Povodom jednog filma: Ljubav je uvek – ljubav

59 Navigator: Pomozite Ilonu Masku da plati porez

60 Strip: Ilustrovana budućnost

62 Vreme uživanja: (Ne)običan dan

I sam nagoveštaj da bi bivši šef Generalštaba mogao da bude predsednički kandidat opozicije izazvalo je pravu hajku prorežimskih medija. Čovek sa "inženjerskim mozgom", sa vojnički jasnim, konciznim i staloženim nastupima, mogao bi da se ispostavi kao ozbiljan takmac Aleksandru Vučiću

DAVOR LUKAČ

Neke predstave su na ovogodišnjem festivalu bile bolje, neke lošije, ali najjači utisak je sama publika. Gledajući iz godine u godinu različite predstave iz zemlje i regiona, užička publika je izrasla u vrlo posvećene pozorišne gledaoce

MARINA MILIVOJEVIĆ MAĐAREV

Evropski sud pravde doneo je odluku o kažnjavanju Poljske sa milion evra dnevno zbog nesprovođenja presude da Varšava mora da ukine "disciplinsko veće" Vrhovnog suda koje ima ovlašćenje da preispituje rad poljskih sudija i sprovodi svojevrsnu "lustraciju" u poljskom pravosuđu

BOGDAN PETROVIĆ

Fotografija na naslovnoj: **Nemanja Jovanović/ nova.rs**

FILIP ŠVARM

Generalov Robin Hud i Aida Ćorović

Zašto sa strancima sme da razgovara samo predsednik Srbije? Zbog čega Vučić svaki put kada se iznervira potraži utočište u radikalskoj teoriji i praksi? Kolika je dubina ponora moralnog sloma u Srbiji? I kako je žena sa nekoliko jaja u torbi iz vlastitog etičkog imperativa razotkrila svu bedu i licemerje vlasti, njeno podilaženje najnižim nagonima i vlastitoj mračnoj istoriji

Tabloidi su obnarodovali da je Dragan Đilas "gori od Kurtija" i predstavlja "opasno zlo". Zašto, sažima "Informer": "U SAD je tražio sankcije za Srbiju, obećao da će priznati Kosovo i 'genocid' (misle na Srebrenicu) i odreći se Republike Srpske."

A kad li je to predsjednik Stranke slobode i pravde uradio? Zna se – 4. novembra, na sastanku u Vašingtonu sa Gabrijelom Eskobarom, specijalnim izaslanikom američkog predsjednika Džozefa Bajdena za Zapadni Balkan.

Postoje i dokazi: em je grupica slabo poznatih kongresmena zatražila od Bajdena da razmotri zabranu ulaska u SAD i blokiranja imovine pojedincima zbog destabiliziranja regiona, em Srbija nije pozvana na Samit za demokraciju u organizaciji američkog predsjednika. Sve je ovo, tvrdi naprednjački Štab za brze intervencije, Đilasovo maslo. Male su Rusija i Kina zajedno koliki je on izdajnik.

Ajd' sad da se uozbiljimo: kao što nema trunke istine u onome za što režim kleveta Dragana Đilasa, tako ni Vašington ne mijenja bitno odnos prema Aleksandru Vučiću. Riječ je, prosto, o još jednom podvlačenju američkih prioritete u regionu. To su u prvom redu Bosna i Hercegovina i Kosovo, uz izvjesno mrštenje na općinjenost ovdašnje vlasti Putinovom Moskvom i Sijevim Pekingom. Sistemska korupcija, gušenje medija, sumrak parlamentarizma i slične pojave u Srbiji imaju sekundaran značaj i služe za realizaciju ciljeva iz prethodne rečenice.

Ipak, odlazak Đilasa u Vašington iznervirao je predsjednika Srbije. Čitaocu sigurno nije teško zamisliti kako bi izgledalo Vučićevo obraćanje da se on umjesto lidera SSP-a obreo u Stejt departmentu sa Eskobarom. U najkraćem – ponosan je na pohvale koje je dobio od domaćina jer je to ujedno priznanje i Srbiji, srpsko-američki odnosi nikad nisu bili bolji još od Deklaracije nezavisnosti iz 1776, lopovi iz opozicije neće uspjeti da vrate tajkune na vlast, niti će ikad više biti "Bljeska" i "Oluje"... Kako je ovakva izjava izostala, Vučić je svoj jed iskazao rekavši da svi njegovi prethodnici na funkciji šefa države zajedno nisu imali toliko susreta sa svjetskim liderima koliko on sam...

Ovo iznuđeno hvalisanje posljedica je njegove opsjednutosti odnosima sa inostranstvom. Tu nema mjesta za premijerku Anu Brnabić i ministra vanjskih poslova Nikolu Selakovića, a kamoli za "nekog tamo" Đilasa. Razlog je dvojak.

Pošto je stalno u predizbornoj kampanji, Vučić vanjsku politiku koristi u brutalnoj samopromociji, izdajući se za "novog Tita" – državnika cijenjenog na sve četiri strane svijeta, diplomatskog mahera i čovjeka koji vraća samopouzdanje nepravedno poniženoj naciji. Otud ničim izazvano obraćanje Si Đinpingu na kineskom, nastojanja da sa Vladimirom Putinom službeno razgovara na ruskom, čuveni "ključevi" Bijele kuće dobijeni poslije susreta sa Trampom, "moljakanje" Angele Merkel da pojede šniclu, "privilegija" da ga Emanuel Makron odvede u svoje "odaje" i ostali "transferi blama" za mučene građane Srbije... Stvarnost ovdje nije ni od kakvog značaja, ali jeste tabloidno prepariranje javnosti.

Drugi razlog zašto osim predsjednika države niti jedan drugi funkcionar ili političar ne bi smio razgovarati sa strancima leži u njegovoj radikalskoj prošlosti. Naime, osnovni postulat iz Visoke političke škole Dr Vojislav Šešelj kaže da će svaki suradnik na taj način biti zavrbovan, potkupljen, naveden na odavanje službenih i drugih tajni, pretvoren u izdajnika. Ukoliko pak opozicioni lideri kontaktiraju sa ambasadorima ili diplomatima, postoji li jači dokaz za postojanje zavjere i pripremanje prevrata? U ovom kontekstu, čitalac sigurno pamti Vučićeve izjave "da Srbijom više neće vladati ambasade", televizijskih državnih udara, "makedonskih" i "ukrajinskih" scenarija, optužbi za "uvezanost" sa stranim službama... Ta paranoja režima i njegovog prvog čovjeka savršeno oslikava njihovu ličnu nesigurnost i strah od međunarodne zajednice nahvatan devedesetih godina prošlog stoljeća.

Foto: Nenad Stojanović

No, ono što u početku djeluje kao teškoća, lako postaje prilika. Tako je i Vučić primijenio aikido tehniku na neprijatne abere iz Vašingtona. Ukratko: on je branilac Srbije koja će im, kako kaže, samo "uništena biti dobra i demokratska", iz naftalina vadi termin "avnojevska Hrvatska" nagovještavajući da bi mogla postojati i neka druga, te – ali nipošto na posljednjem mjestu – uspoređuje sebe sa Robinom Hudum iz "jednog malog naroda koji se bori za svoj narod".

Hm... Na stranu to što se tokom njegovog stolovanja u Šervudskoj šumi Beograda na vodi socijalne razlike u Srbiji produbljuju iz sata u sat, metro pravi za novu naprednjačku klasu, pravna sigurnost građana žrtvuje poslovnim interesima, minimalne zarade isplaćuju u privatnim firmama koje primaju ogromne državne poticaje, epidemija kovida izmiče svakoj kontroli, a samoj zemlji i njenim stanovnicima prijeti ekološki kolaps nesagledivih razmjera. Isto tako, valja apstrahirati i dobro poznatu činjenicu da srpski narod strada gdje god ga radikali/naprednjaci brane i da je ova kvazipatriotska retorika za kućnu upotrebu čvrsta koliko i balon od sapunice.

Pravo pitanje zato nije da li građani vjeruju u "Srpski svet" Aleksandra Vulina, ekonomsko "zlatno doba" Srbije i murale Ratka Mladića kao izraz nacionalnog prkosa i ponosa, nego brojno stanje onih koji se prave da je sve zaista tako. Ili, drugim riječima rečeno, kolika je dubina ponora moralnog sloma u Srbiji? Odnosno, da li su laž, servilnost, manipulacije, bahatost, prostaštvo i strah postali njena priroda?

Ako je suditi prema pripremama za predstojeću izbornu godinu, ambis moralnog sunovrata je popriličan. Naime, iz pojedinih stranačkih struktura stižu savjeti "kapilarnim glasačima" kako da prevare svoje naprednjačke kontrolore kada budu morali fotografirati glasački listić ili kao "vagon" učestvovati u "bugarskom vozu". Borba za demokraciju, vladavinu zakona i elementarni građanski dignitet time su zamijenjeni za etičko šibicarnje i sitan šverc ličnim integritetom. Svijest da nikakva promjena nije moguća i da su izbori isključivo festival "kurtamurtizma" ovakvim i sličnim porukama biračkom tijelu samo se učvršćuje. Jer zašto ne glasati za one dokazano uspješnije, moćnije i opasnije u svemu ovome?

Ma koliko nervirali i jedili Vučića, susreti sa stranim diplomatima i povremene packe režimu iz svijeta neće mnogo toga izmijeniti. Ono što bi moglo jeste rad na uspostavljanju bazičnog morala sa svim ličnim konzekvencama.

Istup Aide Ćorović može biti dobar početak. Bacanjem jaja na mural Ratka Mladića i, potom, njenim promptnim privođenjem, ona je hrabro nazvala stvari pravim imenom i razotkrila svu bijedu i licemjerje vlasti, njeno podilaženje najnižim nagonima i vlastitoj mračnoj istoriji: gotovo čitava policijska brigada sa maricama branila je mazariju ratnog zločinca osuđenog na doživotnu robiju.

Aida Ćorović uradila je što je morala. Vođena etičkim imperativom, suprotstavila se onome što nikad nije smjelo biti na ulicama Beograda. Sada je na redu svako od nas ponaosob. ¶

POUKE JEDNOG USPONA NA VLAST

Kada bi se Aleksandar Vučić iz doba pravljenja naprednjaka prebacio u 2021 – prema onome kakav se tad predstavljao – ni on ne bi mogao ni da se približi današnjem Vučiću i bio bi rasturen zbog svog dugogodišnjeg političkog slepila, izdaje srpstva, stana dobijenog u vreme bombardovanja i mnogo toga drugog. Film o tadašnjem Vučiću koji bi snimio današnji Vučić sveo bi mu rejting na ispod nule. Ipak, može li sadašnja opozicija da ponešto pozitivno nauči i od njega

Nije samo počela sezona slava, nego se zahuktava i na takozvanoj političkoj sceni Srbije, a sve pred još jedne "presudne" izbore na proleće 2022. Zato se i na medijskim marginama vode rasprave kako bi opozicija trebalo da nastupi u predizbornoj kampanji, šta da uradi i na kakav način da se organizuje ukoliko želi da napravi pomak.

Jedna od mogućnosti u tom kontekstu jeste pogled na ono što su Aleksandar Vučić i Srpska napredna stranka radili dok su bili opozicija. To je relativno formalno period od samo četiri godine, ali on suštinski traje još od 2000. Inače, stavovi koje je Vučić u svom opozicionom delovanju zastupao dok je bio na političkoj margini uprkos popularnosti vlastite stranke, možda mogu i da ukažu na neke korisne pravce delovanja današnjih opozicionara.

PROMENA POLITIČKOG POLA

Vučić i naprednjaci spremaju se da vladaju doživotno. Samo splet okolnosti i preuzete obaveze prema "zapadnim partnerima" sprečavaju ih da dovrše političku i socijalnu likvidaciju svojih protivnika i prepuste se čarima svevlašća koje nikada niko ne može da ugrozi. Iako danas u brojnim nastupima, svakodnevnim obraćanjima javnosti, Vučić ne propušta da kaže da SNS nikada nije imao "ovoliko svojih medija kao što ih ima danas opozicija", to više govori o tome kako on i njegov tim doživljavaju medije, a manje o tome kakva je realna situacija u Srbiji kada je medijski sistem u pitanju.

Pored toga, danas mu i protivnici priznaju da je posvećen kampanji kao retko ko u istoriji političkog života u Srbiji, da na jedinstven i neumoran način kombinuje saznanja dobijena od agencija za istraživanje javnog mnjenja sa neviđenom medijskom propagandnom mašinerijom. Nju čine deset kanala sa istim informativnim programom, nebrojeni tabloidi, lokalni sajtovi i portali, tako da njegova poruka – pomognuta novcem i ucenama – stiže do svakog pojedinačnog glasača koji sutra treba da izađe da glasa.

U "Vremenu" br. 1534 iz maja 2020. godine nabrojali smo i podsetili na neke od ključnih elemenata delovanja SNS-a pre nego što je došao na vlast, a posle razbijanja SRS-a. Srž je sledeća: naprednjački opozicionari su izbegavali svaki otvoreni sukob sa vlastima, u kritici su bili vrlo diskretni, grabili su svaki mogući dobijeni prostor da se predstave kao nešto drugo u odnosu na ono što su bili i ono što će postati, sistem svoje partije postavili su centralistički i strogo (s vremenom su svi otpali osim Nebojše Stefanovića, Jadranke Joksimović, Jorgovanke Tabaković i Nikole Selakovića) i bili su široko otvoreni prema svakoj vrsti preletača i otpada iz drugih partija.

Dakle, ako se ovo može sabrati, elementi na kojima su radili Vučić i njegovi su sledeći: uzdržanost, otvorenost, inkluzivnost, a neko bi rekao da su bili potuljeni u unutrašnjoj politici, servilni u spoljnoj, i čekali svojih pet minuta. Iako je SNS faktički došao na vlast posle samo četiri godine postojanja – ovo apropo današnje priče da strankama treba ne zna se koliko vremena da se organizuju i ojačaju – tadašnji predvodnik partije Tomislav Nikolić i njegov "prvi operativac" Vučić već su bili veterani političkog života Srbije sa gotovo dve decenije staža u parlamentu i drugim nivoima vlasti. Današnji lideri opozicije ne mogu svi zajedno da sakupe toliko godina "u organima uprave", a teško je i zamisliti da bismo u narednih deset godina u parlamentu Srbije mogli da gledamo Dragana Đilasa, Vuka Jeremića, Pavla Grbovića, Boška Obradovića, Miloša Jankovića i ostale.

Dalje, uspon i pobeda "naprednjaka" u velikoj meri je posledica popularnosti Tomislava Nikolića koji je gubio godinama, ali nije odustajao, kao što je i Vučić gubio godinama, pa i te 2012. godine na

Ilustracija: Vladimir Radibratović

izborima u Beogradu. Popularnost Nikolića bila je posledica činjenice da je on imao prostor u parlamentu Srbije i u delu medija da predstavi svoje ideje i političke planove, a da ne bude medijski masakriran, prokužen i iskasapljen. Niti se tadašnja vlast, niti su se mediji bavili životom, likom i delom dvojice naprednjačkih lidera na način na koji to danas vidimo u svakom pogledu.

Kada su se Vučić i Nikolić podvrgli političkoj operaciji promene pola, postali su još prihvatljiviji i medijima i stranim ambasadama, i dobili su mogućnost da se na ravnopravan način takmiče u političkoj utakmici. Oni su vrlo brzo, i to je jedna od lekcija, pobedili na nekim lokalnim izborima, a posebno je bila važna pobeda u beogradskoj opštini Voždovac, koja je neka vrsta pokazatelja za to kako se u Srbiji doživljavaju različite političke opcije. Prosto, neka vrsta onoga što u je u SAD savezna država Ohajo, *swing state*.

Naprednjacima je sve išlo naruku. Politički protivnici iz DS-a, najpre uljuljkani novim mandatom i konačnim preuzimanjem vlasti od DSS-a, morali su da se bave teškim temama: saradnja sa Hagom, Kosovo je proglasilo nezavisnost, svetska ekonomska kriza je kucala na vrata, čitav svet bio je na nizbrdici, a kod kuće su pokušavali da se izbore sa organizovanim kriminalom oličenom u grupi braće Šarić iz Pljevalja.

Postavljeni na medijsku i političku marginu, naprednjaci su se bavili sobom na miru. Obilazili su Srbiju i Kosovo, išli u Hrvatsku, a njihovi sponzori nisu imali problem da rade u Srbiji zato što materijalno podržavaju opozicionu stranku.

Diplomatske beleške objavljene u aferi "Vikiliks" pokazuju da je komunikacija sa stranim ambasadama bila značajna i kontinuirana i da se u toj komunikaciji pričalo na dve teme: ekonomski napredak Srbije i rešavanje pitanja Kosova. U jednoj od depeša sagovornik američkog predstavnika Nebojša Stefanović veli da pitanje Kosova može da se reši za nekoliko godina (tri do četiri). Kao što znamo, to se nije dogodilo, a da li će za to cena biti plaćena i kakva bi ta cena mogla da bude, to ćemo tek da vidimo.

ĐILAS OTEO, VUČIĆ DAO

Vujo Ilić, politikolog i istraživač koji radi u beogradskoj organizaciji CRTA, prati politički život Srbije i kaže za "Vreme" da se nešto iz tih dana naprednjaka može naučiti:

"Za izborne uspehe opozicionog SNS-a bili su podjednako zaslužni radikalska 'originalna podešavanja' i njihovo kasnije 'unapređivanje'. Od Srpske napredne stranke nasleđena je fanatična posveće-

Lekcije iz spoljne politike

Igor Bandović, izvršni direktor BCBP

Foto: Media Centar

Legitimisanje vladavine Aleksandra Vučića pred međunarodnom zajednicom i naročito najvažnijim državama Evrope i SAD bio je verovatno teži zadatak nego dobiti na izborima u Srbiji te 2012. Jedino što mu je išlo naruku bila je nova etapa međunarodnih odnosa, jačanje geopolitike umesto saradnje i multilateralizma, a koja se na Balkanu uglavnom ispoljila kao podrška stabilnosti naštrb svega drugog. U tom trenutku je i EU bila nedvosmisleno jasna kroz izjavu Junkera, tadašnjeg predsednika Evropske komisije, da neće biti proširenja za vreme njegovog mandata. Ovakav kontekst i posledice ekonomske, a zatim i migrantska kriza odredili su i polje delovanja Vučića i njegove partije u inostranim okvirima.

Usled činjenice da međunarodni kontakti nisu bili specijalnost nekadašnje Srpske radikalne stranke kojoj je pripadao, rukovodstvo novoformirane Srpske napredne stranke je moralo da svoj međunarodni ugled gradi od nule. Prelomna tačka prihvatanja ove opcije kao kredibilne i prihvatljive za evropske prestonice i za SAD je bilo nova, stidljiva ali ipak proevropska retorika nove stranke a onda i delovanje u skladu sa tim (poslanički klub "Napred Srbijo", od kojeg je kasnije formirana Srpska napredna stranka, glasao je za Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju 2008). Međutim, poverenje evropskih političara i zainteresovane javnosti i dalje je bilo skeptično. Buka ekstremnih ideja iz prošlosti je još uvek odjekivala evropskim holovima i kancelarijama. Kod Amerikanaca je stvar bila donekle drugačija. Bilo je potrebno samo obećati nešto što niko do tada nije bio spreman ni da obeća ni da ispuni. Dalje, strategija sticanja poverenja je išla u dva pravca. Obezbediti podršku kroz saradnju sa tradicionalno vrlo povezanim organizacijama civilnog društva i sa njihovim donatorima i međunarodnim nevladinim organizacijama i pojedincima iz vlada, a onda i osvojiti poverenje najuticajnijih država EU. Ne svih, nego onih koji se bave Balkanom. "Softpower" civilnog društva je u Srbiji "kupljen" delom proevropskom agendom nove vlade 2012, a delom i razočaranjem u desna skretanja bivšeg predsednika Tadića i njegove stranke, naročito u odnosu na Kosovo. Inostrani kreatori javnog mnjenja koji su bili potrebni bili su i kupljeni i plaćeni (u tom smislu je bila vrlo značajna podrška korekciji granica ili razmeni teritorija između Kosova i Srbije koje su neki liberalni intelektualci iz Evrope podržavali od 2017), a pre toga i čuvena panel diskusija sa tadašnjim gradonačelnikom Srebrenice u okrilju Klintonove fondacije sa samim bivšim predsednikom Amerike kao moderatorom. Sa druge strane, Vučić je izabrao Nemačku kao ključnu zemlju gde treba i mora da stekne poverenje i podršku. Njegova prva poseta Berlinu i govor koji je tokom te posete održao u Fondaciji "Robert Boš" ukazali su na koji način će "kupiti" Nemce: pričom o lošoj prošlosti na koju su oni jako osetljivi zbog sopstvene savesti. Pored toga, formiran je i ogroman broj paradržavnih organizacija, asocijacija i klubova koje je trebalo da neguju i jačaju srpsko-nemačko prijateljstvo. Aktivan rad na promovisanju sebe i svoje stranke u evropskim i američkim krugovima bio je istovremeno praćen prikazivanjem nesnađene opozicije kao proruske i antievropske. Tome je pogodovala činjenica da od kako je oteo proevropsku agendu Demokratske stranke i Borisa Tadića, opozicija je u tim danima delovala kao da je prirodno da postane antievropska i proruska i da mu na taj način parira.

Lekcije iz borbe protiv korupcije

Ivan Ninić, advokat

Foto: Lenka Pavlović

Kao opozicionar Vučić je, na jedan sofisticiran i autentičan način, eksploatisao svaku aktuelnu društvenu temu za koju je prethodno bio uveren da mu donosi glasove i podiže vlastitu prepoznatljivost u javnom i političkom životu. Taj njegov opozicioni rat sa izmišljenim, ali i stvarnim neprijateljima i tzv. lopovima koji razaraju tkivo društva bio je intenzivan, sugestivan i percipirao se kod birača kao beskompromisan.

Povremeno je sebe predstavljao kao borca za običnog, malog i obespravljenog čoveka i otvarao je traumatične teme koje nikoga nisu ostavljale ravnodušnim. S druge strane, setimo se da su njegova omiljena tema bili upravno tajkuni i razni mešetari, odnosno njihova sprega sa državom i tadašnjim vlastima. Uvek je pratio aktuelni politički trenutka i jurio "ekskluzive", pa se tako među prvima isticao po oštrim napadima na Stanka Subotića, Bogoljuba Karića, Miroslava Mišković, Milana Beka, Božidara Đelića, Aleksandra Vlahovića... Videli smo 2004. godine na primeru tzv. "strujne mafije" na koji način je sebe promovisao kao predsedavajući skupštinskog Anketnog odbora.

Niko u tadašnjoj opoziciji više od Vučića nje eksploatisao izveštaje o spornim privatizacijama koje je u Savetu za borbu protiv korupcije radila pokojna Verica Barać. Često je podnosio krivične prijave i držao konferencije. Čak i onda kada nije raspolagao relevantnim dokazima, umeo je druge da etiketira kao lopove koji su pokrali narod i najavljivao je neretko da će ih sve pohapsiti. Nekada je jednokratno išao na hiperprodukciju informacija i dezinformacija, a bilo je i mnogo krupnih tema i afera u kojima je istrajavao, i upravo to mu je obezbedilo prepoznatljivost. I taj sistem je kao opozicionar razvio do perfekcije.

Važno mu je bilo da upozna i pridobije za svoju promociju svakog vlasnika lokalne TV i radio stanice, da mu se podvuče pod kožu, da mu obeća protivuslugu, u zamenu za gostovanje i plasiranje informacija. Trudio se da sazna za svaki ugovor i svaku kombinaciju u Telekomu, EPS-u, Srbijagasu, ali i u lokalnim samoupravama. Pratio je sve tendere gradske vlasti u Beogradu, tragao je za očiglednim konfliktom interesa i grčevito se borio da dođe do insajderskih informacija koje će na političkom tržištu moći u pravo vreme da upotrebi.

I ne može se osporiti da je bio uspešan, ako ne i najuspešniji u tome, što ga je i dovelo do sadašnjih pozicija. Praktično gledano, niko mu ništa nije poklonio, već je, na bazi vlastite recepture, sam prigrabio toliku količinu političke i ekonomske moći koju danas ima.

Vučićevi protivnici priznaju da je posvećen kampanji kao retko ko u istoriji političkog života u Srbiji i da na neumoran način kombinuje saznanja dobijena od agencija za istraživanje javnog mnjenja sa medijskom propagandnom mašinerijom

nost učešću u političkom životu. Radikali nisu propuštali izbore, vraćali su se posle teških poraza, a kao iskusna opozicija vešto su koristili skupštinske procedure. Naprednjački obrt predstavljali su napuštanje krajnjih političkih pozicija i pragmatično okretanje srednjem biraču. Opozicioni SNS pomerio se ka centru političkog polja, gde se već nalazio vladajući DS, ali uz jednostavnu poruku – kritiku korupcije i ekonomske politike, oko kojih je mogao da okupi brojne nezadovoljnike stanjem u zemlji."

Pozicioniranje partije, pomeranje sa krajnje desnice i partiju koja "obuhvata sve" kakav je SNS, rađeno je strateški i promišljeno. Ova stranka je krstarila Srbijom i lovila sve nezadovoljnike ma koliko oni predstavljali naizgled male i nebitne društvene grupe. Uspeli su da ih gotovo sve podvedu pod svoje okrilje: od onih koji nisu voleli vlast zbog nacionalne politike, do "žrtava tranzicije" kojima je objašnjeno da je za njihov loš život odgovorna vlast od 2000. do 2012. Danas bi se ta politika mogla jednostavno opisati rečenicom da vam je sve što vam fali u životu oteo Dragan Đilas (kao paradigma opozicije) i da sve što imate (nemate mnogo, ali ipak) dao vam je Vučić (kao paradigma vlasti).

U formulisanju poruka i "politika" tadašnjoj opoziciji je išlo mnogo stvari naruku, a prvenstveno činjenica da je Srbija išla sporo ka obećanom boljem životu, ekonomski je stagnirala zbog svetske krize i značajno i stalno je bila mrcvarena od Haga, ali i zbog Kosova.

Na pitanje kako bi današnja opozicija mogla da iskoristi metode onih naprednjaka, Igor Avžner, marketinški stručnjak, kaže da je to nemoguće jer je kontekst neuporediv.

"To je kao da danas ratujete oružjem koje se koristilo u bici kod Vaterloa", kaže Avžner za "Vreme".

Po njemu, sve je u kontekstu koji je neuporediv, jer današnja opozicija nema medijski prostor onako kako su ga tadašnji naprednjaci imali.

"Treba ponoviti da nije Vučić dobio izbore 2012. nego Toma Nikolić, a da je on na njegovom uspehu docnije uspostavio svoju vlast", konstatuje Avžner i nastavlja da bi možda bio savet za opoziciju da nađu osobu koja bi mogla da se takmiči, ali nekako svi znaju da je skoro nemoguće to učiniti jer će odnos ove vlasti i medija pod njihovom kontrolom biti isti.

Zaista, čitava javnost je svesna da će svako koga bi mogli pomenuti kao mogućeg učesnika u političkom procesu biti odmah medijski masakriran i »

predstavljen kao nečasna osoba, lopov, pokvarenjak i odgovoran za sve loše što se ikad dogodilo u Srbiji.

Ova beskrupuloznost spada u ono šta je Vučić posebno uveo u politički život Srbije kada je došao na vlast tretiranjem svih svojih protivnika, neistomišljenika ali i partijskih saborca koji bi postavili pitanje njegovog svevlašća. Način i surovost sa kojima se obračunao sa Tomislavom Nikolićem pravi je pokazatelj da Vučić nema obzira ni prema kome i da je u tome dosledan. U politici poštuje samo one koji su mu bespogovorno odani ili one kojih se plaši (stranaca). Ako je kao opozicionar vezivao ljude besom prema vlastima, narativom, od kad je na vlasti to radi novcem i privilegijama, pa izgleda da je apsolutno sve moguće kupiti dok god ima para u budžetu Srbije.

Kada on govori o tome da je u vreme njegovog opozicioniranja bilo gore nego što je sad, to nema mnogo veze sa onim što se zaista dešavalo. On je kao opozicija bio, poput Đilasa ovih dana, u SAD i niko u Srbiji oko toga nije pravio veliku famu. Kada je Srbiju posetio tadašnji predsednik Ruske Federacije Medvedev, u jesen 2009. godine, Vučić je govorio da neće stići da se vidi s njim, ali da će njegova ćerka Milica pevati pesme Medvedevu koji će posetiti Rusku školu u koju je ona išla. I to je tad bilo nešto najnormalnije na svetu.

Ako je vlast tog vremena bila napadana jer se trudila da od ekstremne desnice i antisistemske stranke SRS napravi artikulisanu političku opciju, ono čemu danas prisustvujemo govori ne da se u tome uspelo, nego i da se preteralo, jer je ta opcija usisala sve, a samim tim i poništila politiku i politički život u Srbiji – on danas živi na teškoj medijskoj margini dostupnoj svega petini građana Srbije.

A kada bi se Vučić iz doba pravljenja naprednjaka prebacio u 2021. – prema onome kakav se tad predstavljao – ni on ne bi mogao ni da se približi današnjem Vučiću i bio bi rasturen zbog svog dugogodišnjeg političkog slepila, izdaje srpstva, stana dobijenog u vreme bombardovanja i mnogo toga drugog. Film o tadašnjem Vučiću koji bi snimio današnji Vučić sveo bi Vučića na rejting ispod nule. ¶

SLOBODAN GEORGIJEV

Privođenje Aide Ćorović na Dan antifašizma

DRŽAVN RATKA M

Ceo dan je MUP Srbije čuvao jednu sliku na zidu, na uglu Njegoševe i Alekse Nenadovića, istina ne bilo kakvu nego mural haškog osuđenika za ratne zločine i genocid Ratka Mladića, da bi na kraju uhapsili dve žene koje su mural gađale jajima. Potom je kordon policije čuvao taj isti mural od demonstranata

U utorak 9. novembra, na Dan borbe protiv fašizma i antisemitizma, privedena je u PU Vračar pa puštena aktivistkinja za ljudska prava Aida Ćorović zato što je bacila nekoliko jaja na mural haškog osuđenika za ratne zločine i genocid Ratka Mladića na uglu ulica Njegoševe i Alekse Nenadovića u Beogradu. Paket jaja je kupila u prodavnici koja se nalazi u blizini. Policajci su, potom, priveli i aktivistkinju Jelenu Jaćimović, takođe zbog gađanja murala jajima.

"Nakon što su bacale jaja na mural Ratka Mladića, prišlo im je 10 neuniformisanih lica i skočilo na njih. Aidu su vukli, stezali, njih barem pet, Jeleni su odmah zavrnuli ruke. Ovoliku agresiju nisam videla 15 godina koliko se bavim novinarstvom", reči su Jelene Diković, novinarke "Danasa" koja je bila na licu mesta i na svom Fejsbuk profilu prenela uživo snimak privođenja Aide i Jelene na kojem se može videti tačno ono o čemu je koleginica iz "Danasa" govorila.

Na tom snimku se vidi kako se Aida Ćorović držala za uličnu banderu dok je više neuniformisanih muškaraca pokušavalo da je odatle odvuče.

Kako su preneli mediji, policajci su ceo dan bili nedaleko od murala, smešteni uz policijsku maricu. Jer je MUP Srbije zabranio da se 9. novembra, na Dan borbe protiv fašizma, održi akcija prekrečavanja murala što je bila najava aktivista Inicijative mladih za ljudska prava i drugih organizacija. Policija je navela da je takva odluka doneta jer postoji opasnost od međusobnog fizičkog sukoba (pristalica i protivnika skupa) i narušavanja javnog reda i mira. Vulin je tad rekao da dozvolu za skup nisu dobili ni oni koji bi da mural prekreče ni oni koji bi da ga čuvaju. Zato je mural čuvala policija.

Kada su ih prisutni građani pozvali i zatražili da reaguju na neprilično privođenje aktivistkinja, nisu se odazvali, a potom su praveći špalir omogućili policajcima u civilu da odvedu aktivistkinje.

Aida Ćorović i Jelena Jaćimović su ubrzo puštene, a na Trgu Nikole Pašića u Beogradu u znak protesta zbog privođenja aktivistkinja okupilo se nekoliko desetina građana s transparentom "Mural mora pasti". Kada je došla na Trg Nikole Pašića, Aida Ćorović je okupljenim medijima rekla da je bila veoma uplašena za svoj život jer je mislila da će je odvući u prvi haustor i "prebiti": "On (Ratko Mladić) stoji iza ubistva mojih prijatelja i neke dece mojih prijatelja. Danas je bio važan dan da pokažem državi koja štiti optužene ratne zločince. Ovo je lice države, ovo što se danas desilo. Pogledajte snimak tih ljudi koji su danas nas dve žene od 60 kilograma vukli kao krpe."

Među demonstrantima su bili i Dobrica Veselinović iz "Ne davimo Beograd", Pavle Grbović, predsednik Pokreta slobodnih građana, Milica Kralj, članica Skupštine slobodnih građana, anesteziolog dr Rade Panić. Demonstranti

A ODBRANA MLADIĆA

SRAMOTA I LICEMERJE REŽIMA: Policijska straža pred muralom Ratka Mladića i Aida Ćorović
Fotografije: Marija Janković

su se potom uputili ka Njegoševoj ulici gde se nalazi mural Ratka Mladića, ali ih je policijski kordon sprečio da nastave šetnju. Reporteri Nova.rs javili su i da se iza kordona policije skupilo još tridesetak policajaca.

MUP se, međutim, vrlo brzo oglasio povodom incidenta u centru grada, a osnovano se sumnja da je saopštenje pisao sam ministar Aleksandar Vulin, koji ima već prepoznatljiv stil.

Ministarstvo unutrašnjih poslova Srbije saopštilo je da policija ne štiti mural već štiti javni red i mir i kontroliše sprovođenje zabrane okupljanja i zbog toga legitimiše sve osobe, bez obzira na njihov odnos prema muralu generala Ratka Mladića. MUP je na svom sajtu prozvao portal Nova.rs i "druge medije sa političkim interesima i ciljevima njihovih vlasnika" da "lažu i napadaju MUP".

"Procene PU za grad Beograd i naređenje ministra Vulina pokazali su se ispravnim, i zabranom svih skupova očuvan je javni red i mir. Mnogo je onih koji bi da iz Beograda stižu slike razbijenih srpskih glava, na Dan borbe protiv fašizma i antisemitizma. MUP je svojim delovanjem striktno poštujući zakon tu sliku sprečio", kaže se u zvaničnom saopštenju MUP-a Srbije.

Zašto policija nije čuvala javni red i mir i sprečila crtanje murala osuđenog ratnog zločinca Ratka Mladića, u saopštenju MUP-a se ne pominje. Kako je moguće da na uvredljive poruke Vučiću reaguju i kreče ih ili brišu odmah? Zašto su po stoti put zamenjene teze pa su u istom košu oni koji bi da uklone mural zločinca kao i oni koji bi da ga brane, znaju samo ministar Vulin i njegov poslodavac Aleksandar Vučić.

U trenutku zatvaranja ovog broja "Vremena" situacija je pretila da eskalira jer su se u Njegoševoj ulici pojavili i ultradesničari, čulo se sa jedne strane skandiranje Mladiću, sa druge "fašisti", poletele su i neke motke, a kordon je razdvajao dve suprotstavljene strane.

Pirova je samozadovoljnost policije što u svet nisu otišle slike razbijenih srpskih glava. Svet je video slike razvlačenja dve žene što su se usudile da jajima gađaju crtež čoveka koji je za ceo svet zločinac, a koga srpska vlast slavi i kordonima policije čuva. ¶

ZORA DRČELIĆ

Amerika je daleko, a izbori blizu

Srećko Mihailović podseća da je filozofkinja Agneš Heler uoči izbora u Mađarskoj 2018. kazala ovako: "Ako se opozicioni lideri sada ne dogovore o zajedničkom nastupu, onda će imati priliku da se dogovaraju kad budu bili u zatvorima, kuckanjem u zid"

Ima mesec dana otkako su predstavnici opozicije na ovom mestu (videti tekst: "Zrelo voće ili zelene šljive", "Vreme", 7. oktobar) razmišljali ko će s kim, kako i čime na izbore 3. aprila sledeće godine. Tada su, da podsetimo, bile predložene dve platforme o saradnji, a opozicione stranke nisu mogle da se dogovore šta je bolje: izlazak na izbore u jednoj koloni tj. predizborni savez ili izlazak u nekoliko kolona pa postizborna koalicija.

Inicijativa "Ne davimo Beograd" i Zajedno za Srbiju Nebojše Zelenovića sa ekološkim organizacijama, preferiraju model više kolona i ozvaničili su svoj izlazak na izbore u zeleno-levom bloku. I Dveri su najavile izlazak na izbore, a Bošku Obradović i svoju predsedničku kandidaturu. Boris Tadić sa SDS-om, kao i Nova stranka Arisa Movsesijana najavili su da će učestvovati u regulatornim telima dogovorenim u pregovorima s vlašću uz posredstvo EP. Prošlog meseca upamćena je i Tadićeva izjava za NIN da ne čeka kandidata Stranke slobode i pravde, DS-a i Narodne stranke da bi odlučio hoće li se kandidovati na predsedničkim izborima, što je u tim krugovima protumačeno da – hoće.

Dogovore o zajedničkoj listi nastavili su: Stranka slobode i pravde, Narodna stranka, Demokratska stranka, te Pokret slobodnih građana i Pokret za preokret, uz još nekoliko manjih organizacija. Reč je o ključnim akterima bojkot bloka na izborima 2020, koji se tad profilisao kao glavni opozicioni blok što mu i sad, pored dvocifrenog rejtinga, daje specifičnu težinu. Činilo se da sve vodi ka dogovoru.

Razgovori još uvek traju, ali je došlo do malog novembarskog "predaha". Predsednik Stranke slobode i pravde Dragan Đilas i njegov zamenik Borko Stefanović otputovali su u SAD. Mada je nezvanična vest objavljena u novinama "Nova" i te kako nadomestila njihovo odsustvo jer je podigla i vlast i opoziciju na noge.

Naime, kao predsednički kandidat ovog opozicionog bloka koji se dogovara o zajedničkom nastupu na izborima viđen je Zdravko Ponoš, potpredsednik NS-a i bivši načelnik Generalštaba, kandidat za gradonačelnika Beograda trebalo bi da bude nestranačka ličnost a Marinika Tepić, potpredsednica SSP-a, najverovatnije nosilac parlamentarne liste.

Bila je dovoljna nezvanična objava predsedničkog kandidata da istog sekunda krene mlevenje živog Ponoša (Marinika Tepić je više puta dosad to prošla, pa sad nije bila u fokusu) u prepoznatljivom udruženom poduhvatu: tabloidi, naprednjačka Skupština, predsednik Aleksandar Vučić, ovog puta iz Glazgova.

Ništa ne bi bilo neuobičajeno da se u NS-u nisu javno iznenadili kandidaturom svog partijskog kolege, jer o tome, kako kažu, pojma nisu imali.

NARODNA NA PREKRETNICI

Vuk Jeremić, predsednik NS-a, našao se u nebranom grožđu. Rekao je da je Ponoš svakako jedan od najkvalitetnijih ljudi u Narodnoj stranci, ali da u NS-u o tome nisu razgovarali, niti imaju bilo kakve ultimatume, kvote, imena kojima barataju u pregovorima: "Narodna stranka želi da se postigne sporazum svih", rekao je prošle nedelje Jeremić na pitanje o Ponošu kao kandidatu (izvor N1).

"Blago Vučiću s nama. Mi smo kao deca na igralištu", nezvanično za "Vreme" komentariše jedan od predstavnika bojkot opozicije. "Kao, nešto smo ozbiljni, a ovamo platforme preko medija, kandidati preko medija, evo nam sad i medijske kvote predlaže Skupština slobodne Srbije, kao da smo na pijaci. A kao vodimo računa šta govorimo za medije da ne bismo pokvarili pregovore", dodaje naš sagovornik.

Nije, međutim, samo medijska kandidatura Zdravka Ponoša dovela Narodnu stranku u neprijatnu situaciju i žižu medijskog interesovanja. Nekoliko dana pre toga, Vladimir Kovačević, predsednik Odbora za privredu i preduzetništvo Narodne stranke, napustio je stranku Vuka Jeremića uz detaljno medijsko obrazloženje svog odlaska ("Danas", 27. oktobar). Ukratko, Kovačević je kao glavni razlog za napuštanje NS-a naveo Jeremića, ali i "preagresivni način borbe protiv režima", u kojem se "samo ističu afere režima", umesto da se "građanima ponude neka rešenja za bolji život". Tad je govorio i o navodnom "rivalstvu između Ponoša i

Foto: Vladimir Milovanović

"Insistiranje na ideološkim razlikama je bitno u nekim periodima, u drugima ga treba gurnuti na stranu. Ne kažem da ga treba zaboraviti, ali prvo ostvari neke ciljeve, pa posle ponovo aktiviraj svoju ideologiju" – Srećko Mihailović

Jeremića oko kandidature za predsednika". Nedavni izlasci iz NS-a (sem Kovačevića, izašli su i vaterpolista Danilo Ikodinović i advokati Borivoje Borović, Vladimir Vučinić), kao i spekulacije o sukobu između Ponoša i Jeremića, koje su obojica demantovali, ne mogu da prođu bez posledica po unutrašnju stabilnost stranke. Izborni rezultat NS-a u Negotinu, međutim, od 13,26 odsto glasova, u nemogućim uslovima, uz gomilu nepravilnosti, pritisaka i hapšenja, dobrodošao je kao pokazna vežba opozicionim strankama koje nisu htele da učestvuju na negotinskim izborima šta mogu da očekuju u predizbornoj kampanji za prolećne izbore. Na svaki način. Zato, u NS-u kažu da su poslednji događaji pokazatelj pritiska koji ova stranka (i Jeremić lično) očigledno trpi i spolja i iznutra. Na kraju krajeva, čak i da dosad nije postojalo rivalstvo između Ponoša i Jeremića, o kojem je govorio Kovačević, ako bi kojim slučajem Ponoš kao potpredsednik NS-a bio kandidat za predsednika, to bi ozbiljno moglo da poljulja Jeremićevu poziciju u stranci.

DOGOVOR ILI KUCKANJE U ZID

Nema, nažalost, javnih istraživanja koja bi pokazala rejtinge kandidata za predsedničke izbore. Srećko Mihailović, glavni istraživač Demostata, kaže da je izbegao da se bavi rejtinzima pojedinih ličnosti iako su mu neki naručioci to tražili: "Javnost koja je orijentisana na izbore još nema formirana mišljenja. I sad imamo to da lideri opozicije umesto da predlože jednog ili više ljudi i da s time upoznaju javnost, oni traže od javnosti da ona obavi njihov posao. Treba dati partijama na vlasti da atakuju na veći broj ljudi, kandidata. Da bi građani uvideli sav taj besmisao. Postoji mogućnost zasićenja javnosti pričama i slikama koje se objavljuju u tabloidima i na TV ekranima. Jednostavno, ljudi postaju prezasićeni, a oni koji to sve čine, sebi prave medvеđu uslugu. Zaprepastio me je podatak u poslednjem istraživanju da među pristalicama SPS-a i SNS-a ima veoma veliki broj (ne kažem da je natpolovičan) onih koji smatraju da su mediji zatvoreni za opoziciju i da to nije dobro. Kad imate takav podatak, morate da razmislite o tome."

Mihailović kaže da je prerano za javno mnjenje pitati kome je bliže. Demostat je zato u poslednjem svom istraživanju imao pitanje: da li biste više želeli političku ličnost ili vanstranačku ličnost? Pokazalo se da su Beograđani (ovo je bilo istraživanje na nivou Beograda) podjednako podeljeni u tri grupe. Jedni smatraju da to treba da bude vanstranačka ličnost, približno »

Izbori za predsednika Srbije

Bila nekad neizvesnost

Prvi izbori za predsjednika Srbije nakon 5. oktobra 2000, kada je Vojislav Koštunica postao predsjednik Savezne Republike Jugoslavije (Milan Milutinović ostao je predsjednik Republike Srbije do isteka njegovog mandata 2002), održani su 29. septembra 2002. godine. Izlaznost je bila 55,5 odsto, a Vojislav Koštunica je osvojio najviše glasova, međutim ne i dovoljnu većinu, što je njega i drugoplasiranog Miroljuba Labusa poslalo u drugi krug, zakazan za 13. oktobar. Vojislav Koštunica je u drugom krugu dobio skoro dva miliona glasova, ubjedljivo porazio Labusa, ali je izlaznost bila 45,46 odsto, zbog čega su izbori proglašeni nevažećim.

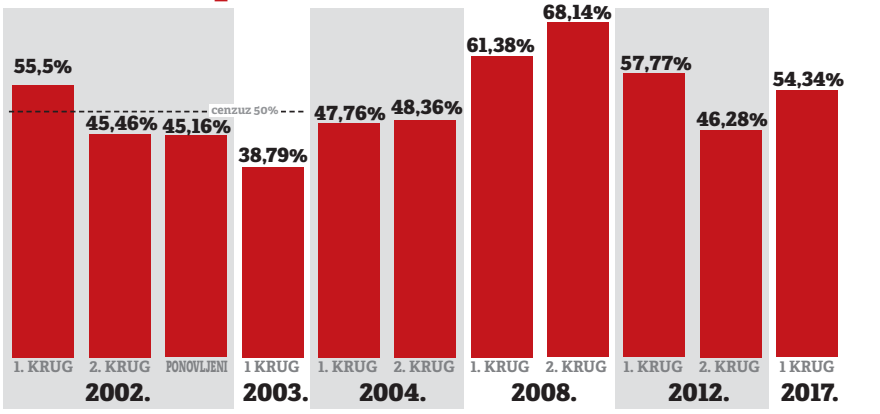
Izbori su ponovljeni 8. decembra iste godine, ali je Miroljub Labus ovog puta odustao od trke. Tako je Koštunica protiv sebe imao Vojislava Šešelja i Borislava Pelevića, koga je predložila Stranka srpskog jedinstva. Republička izborna komisija (RIK) je na osnovu 45,16 odsto izlaznosti izbore još u prvom krugu proglasila nevažećim, a Vojislav Koštunica je i ovog puta imao najviše glasova.

Nataša Mićić, predsjednica Skupštine i v.d. predsjednice Republike Srbije nakon isteka Milutinovićevog mandata, raspisala je nove predsjedničke izbore za 16. novembar 2003. godine. Srpska radikalna stranka imala je tada novog kandidata, Tomislava Nikolića, zamjenika Vojislava Šešelja i drugog čovjeka stranke. DOS je predložio Dragoljuba Mićunovića, jednog od osnivača Demokratske stranke. Iako je Nikolić osvojio 1.166.896 glasova, a Mićunović oko 300.000 manje, izbori su proglašeni nevažećim zbog rekordno niske izlaznosti od svega 38,79 odsto.

Skupština Srbije je 25. februara 2004. usvojila zakon o izmjeni uslova za izbor predsjednika Srbije – ukinut je zakonski cenzus od 50 odsto plus jedan birač obavezne izlaznosti.

I na predsjedničkim izborima održanim 13. juna 2004. izlaznost je bila ispod nekadašnjeg cenzusa – 47,76 odsto. U prvom

Izlaznost na predsedničkim izborima 2002–2017.

» jedna trećina, drugi da to treba da bude politička ličnost, treći su neopredeljeni, nemaju mišljenje o tome. Mihailović to tumači kao nepostojanje izrazitog opredeljenja građana za jedno ili drugo, što opet govori o tome da predizborno mnjenje još nije formirano, nije stabilno, tek je u povoju.

"Imamo, međutim, jasna opredeljenja stranačkih pristalica i oni su izrazito za jednu, drugu, treću stranku, ali znatan broj građana nema stav i leluja. Ako radimo istraživanje krajem prošlog i krajem ovog meseca imaćemo samo približno slične rezultate. Jer i najbenigniji događaji utiču na opredeljenje ljudi za ove ili one", kaže Mihailović za naš nedeljnik.

Zato je naš sagovornik uveren da opozicija kasni jer još nije postigla nikakav dogovor. Ne misli pritom na dogovor o jednoj koloni. Mihailović, kao i građani, misli da broj kolona nije ključno pitanje. Građani, pokazalo je istraživanje Demostata, ne ulaze u detalje kad je reč o izbornim pitanjima. Građani ne daju rešenja, ali imaju generalni pogled na izbore i izborne kandidate, i zato kažu: mi smo za udruženu opoziciju. Drugim rečima, nek oni u opoziciji odluče je li to jedna ili više kolona.

"Ključno je pitanje da se opozicija udruži oko dve, tri ili četiri bitne stvari od kojih neće da se odstupi. Iluzija je dogovor o 50 tačaka, kakvih je pokušaja bilo ranije, kao što u gubitak vodi odsustvo dogovora o nenapadanju. Mi imamo sada na političkoj sceni određenih grupa koje se za to zalažu, za osnovni dogovor, ali to ne nailazi na dobar odjek kod svih. Insistiranje na ideološkim razlikama je bitno u nekim periodima, u drugim ga treba gurnuti na stranu. Ne kažem da ga treba zaboraviti, ali ostvari neke ciljeve pa posle ponovo aktiviraj svoju ideologiju", zaključuje Mihailović za "Vreme", i podseća na reči filozofkinje Agneš Heler uoči mađarskih izbora 2018: "Ako se opozicioni lideri sada ne dogovore o zajedničkom nastupu, onda će imati priliku da se dogovaraju kad budu bili u zatvorima, kuckanjem u zid."

SLOBODNE KVOTE

Sagovornici "Vremena" iz bojkot bloka koji su želeli da ostanu anonimni priznaju da tragično kasne u predizbornom dogovoru, ali i da predlog akademika Skupštine slobodne Srbije o raspodeli osvojenih mandata nije tek tako pao s neba, nego je prilično nesmotren pokušaj s dva cilja: 1) da se pomire suprotstavljeni stavovi o raspodeli mandata i "otkoče" pregovori i 2) da Skupština slobodne Srbije, s kojom su razgovori takođe vođeni, tu svoju "medijaciju" na neki način i materijalizuje. U NS-u i DS-u, kako su mediji izveštavali, postojalo je uverenje da bi svaka od tri strane trebalo da dobije isti broj mandata, dok je SSP, kao najjača stranka u bloku, na stanovištu da kvote treba da budu određene prema rejtinzima političkih stranaka. Ipak, svi su uvek demantovali da je bilo razgovora o kvotama.

Predlog Skupštine slobodne Srbije, da bude svima jasno ko nije pročitao predlog "Dogovor 4", jeste da kandidat za gradonačelnika na beogradskim izborima i nosilac liste bude nestranačka ličnost koju predlaže SSS, da predsednici stranaka ne mogu biti na listi za odbornike, a da na prvih 28 osvojenih mesta podela mandata bude po sledećoj formuli: SSS (7), SSP (11), DS (5), NS (5). Dalje, kad je reč o republičkim izborima, Skupština slobodne Srbije predlaže da se prvih 50 osvojenih mandata raspodeli ovako: SSP (20), DS (6), NS (6) i SSS (6). "Dogovor 4" podrazumeva i da svaka od četiri strane predloži po dva stranačka ili nestranačka kandidata, da od tih osam izaberu četiri

krugu niko nije imao potrebnu većinu, ali je Tomislav Nikolić osvojio 30,60 odsto glasova, a Boris Tadić 27,37 odsto. Treći je bio Bogoljub Karić sa 18 odsto glasova. Drugi krug je održan 27. juna i Boris Tadić je pobedio Tomislava Nikolića, sa oko osam odsto više osvojenih glasova od 48,36 odsto ukupnog broja građana sa pravom glasa koji su na izbore izašli.

Dvije godine kasnije, nakon referenduma je donesen "mitrovdanski" Ustav, koji je unio jednu značajnu novinu za funkciju predsjednika Republike – mandat je sa četiri godine produžen na pet.

Sljedeći megdan Borisa Tadića i Tomislava Nikolića odigrao se 20. januara 2008. Prvi krug je prošao sa nešto boljom izlaznošću – 61,38 odsto. Nikolić je ponovo imao nekoliko procenata više glasova od Tadića, ali i dalje ne i dovoljnu većinu, što je rezultiralo drugim krugom. Treće mjesto je tada zauzeo Velimir Ilić, a četvrto Čedomir Jovanović. U drugom krugu izlaznost je bila veća od 68 odsto, a Tadić je za nešto više od 100.000 glasova opet pobedio Nikolića.

Po novom Ustavu, Tadićev mandat je isticao 2013. godine, ali on je odlučio da ga skrati i spoji predsjedničke izbore sa parlamentarnim, koji su bili zakazani za 2012. godinu. Predsjednički izbori su održani 6. maja 2012. godine, sa izlaznošću 57,77 odsto. U prvom krugu, Tadić je sa podrškom od 25,31 odsto imao blagu prednost u odnosu na Nikolića – manje od jednog procenta. Treći je bio Ivica Dačić sa oko 14 odsto, a poslije njega Vojislav Koštunica, koji se vratio u predsjedničku trku, ali je osvojio svega 7,44 odsto glasova.

Drugi krug je održan 20. maja, sa izlaznošću od 46,28 odsto. Pobijedio je Tomislav Nikolić sa 49,54 odsto osvojenih glasova, naspram Tadićevih 46,28 odsto. Predsjednički mandat Tomislava Nikolića obilježen je njegovim političkim propadanjem i usponom Aleksandra Vučića, što je kulminiralo raspisivanjem vanrednih parlamentarnih izbora 2014. godine, kada Vučić postaje premijer. Osim jednog neuspješnog političkog manevra, Nikolić nije ni pokušavao da povrati prevlast u stranci koju je osnovao, a iz koje je istupio kada je preuzeo predsjedničku funkciju, tako da nije ni bio kandidat na narednim predsjedničkim izborima.

Ti izbori su održani 20. aprila 2017. godine, sa izlaznošću od 54,34 odsto. Na njima je ubjedljivo pobijedio Aleksandar Vučić sa 55,08 odsto glasova podrške. Drugo mjesto je pripalo Saši Jankoviću, koji je osvojio 16,36 odsto glasova, a treće Luki Maksimoviću, ili Belom Preletačeviću. ¶

FILIP MIRILOVIĆ

Procenat osvojenih glasova na preds. izborima 2017.

Aleksandar Vučić	55,06%
Saša Janković	16,35%
Beli Preletačević	9,42%
Vuk Jeremić	5,65%
Vojislav Šešelj	4,48%
Boško Obradović	2,28%
Saša Radulović	1,41%

kojima će potom biti izmereni rejtinzi da bi se onda na osnovu istraživanja javnog mnjenja glasalo za najboljeg opozicionog kandidata za predsedničke izbore.

Malo ko je od opozicionih lidera zvanično želeo da komentariše predlog SSS-a. Sanda Rašković Ivić, potpredsednica NS-a, kazala je za list "Nova" da izuzetno ceni akademsku vrednost ljudi u SSS-u, ali da joj se čini da su se "politički malo precenili", a lider Pokreta slobodnih građana Pavle Grbović da mu je teško da poveruje da bi nekome od ozbiljnih ljudi koji sede u Skupštini slobodne Srbije palo na pamet da se "zabranjuje kandidovanje onih koje su stranačka članstva izabrala da ih predstavljaju".

"Lažnog elitizma, ni na čemu zasnovanog ekskluzivizma, podela i opozicionog ostrakizma smo i do sada imali previše. Od intelektualaca očekujem da pomognu sabiranje, a ne deljenje na opozicionoj sceni. Ovo je suludo vreme i nemamo luksuz za ovakve gestove", rekao je Grbović.

GLAS IZ AMERIKE

Za to vreme, Dragan Đilas i Borko Stefanović susreli su se sa specijalnim predstavnikom SAD za Zapadni Balkan Gabrijelom Eskobarom i drugim zvaničnicima Stejt departmenta. Za "Glas Amerike" Đilas je rekao da u Vašington nije došao po podršku, nego da sa predstavnicima najveće svetske sile razgovaraju i iznesu stavove o svemu što se dešava u Srbiji.

Rekao je da građani Srbije moraju da promene vlast u svojoj zemlji, ali da SSP očekuje od zemalja koje se zalažu za demokratiju da podrže "evropske standarde".

Nije želeo da potvrdi da njegova stranka izlazi na prolećne izbore, niti ko je mogući kandidat za predsednika opozicionog bloka kome pripada SSP. Veruje da opozicija može da pobedi na lokalnim izborima u Beogradu, kao i da bi dobar kandidat opozicije mogao da pobedi predsednika Aleksandra Vučića na predsedničkim izborima ("Glas Amerike", 5. novembar).

U nedostatku preciznijih informacija o čemu su se tačno vodili razgovori u Stejt departmentu, sama činjenica da su ih tamo primili bila je dovoljna da provladini tabloidi raspale iz svih oružja baražnu paljbu po Đilasu i Stefanoviću i da ih etiketiraju kao ljude koji očekuju pomoć SAD u svrgavanju ovdašnjeg režima. Njihov boravak u SAD nisu bogzna kako oduševljeno prihvatili ni mnogi protivnici Vučićevog režima. Cene da u ovako medijski manipulativnom biračkom telu to može da bude tumačeno i kao autogol opozicije uz podsećanje da vlast ma kakva bila mora biti pobeđena u Srbiji, a ne u svetskim centrima moći. Ni pismo sedam američkih kongresmena u kome od Džozefa Bajdena i administracije traže da malo više povedu računa o stanju demokratije u Srbiji, posebno o medijima i korupciji, nije nešto u šta treba polagati velike nade.

Ovakva vrsta inicijativa kad je u pitanju američka politika nije ekskluzivitet i ne treba joj pridavati veću pažnju nego što objektivno zaslužuje. Američka politika se menja sporo i ništa spektakularno neće se dogoditi ni ako Vučićevi lobisti među američkim kongresmenima objave i kontrainicijativu, odnosno na sva usta ishvale režim u Srbiji, čemu se Vučić i ambasador Marko Đurić iskreno nadaju.

Pa ipak, inicijativa američkih kongresmena nije baš da nije ništa. Na duge staze, inicijativa po inicijativa, mogu stvarati atmosferu za promenu načina gledanja na Aleksandra Vučića i prilike u Srbiji.

Svejedno, Amerika je daleko, a izbori u Srbiji blizu. ¶

ZORA DRČELIĆ

DRAGAN ILIĆ

TV grioti

Odbijanja REM-a da se bavi zaštitom profesionalnog informisanja, daje dozvolu oponentima da u medijima koje kontrolišu emituju potpuno suprotnu sliku stvarnosti

Nedavno je Biro za društvena istraživanja (BIRODI) podneo prijavu Regulatornom telu za elektronske medije (REM) protiv "prepozitivnog izveštavanja" o radu predsednika Vučića na televizijama RTS i Pink. Ovoj prijavi je prethodilo jednomesečno istraživanje (tokom septembra 2021. godine), kojim je utvrđeno da se o aktivnostima predsednika izveštavalo gotovo isključivo u pozitivnom tonu, preciznije na RTS-u 86 odsto i na Pinku u 94 odsto slučajeva. Time se, po mišljenju BIRODI-ja, krši član 47. Zakona o elektronskim medijima u delu o objektivnosti i potpunosti informisanja građana.

Nekoliko dana kasnije, nakon sednice Saveta REM-a, objavljeno je da ne postoji zakonska osnova za ovu tužbu, jer zakonom nije propisan način izveštavanja, pa time prepozitivno izveštavanje o bilo kojoj temi, pa tako i radu predsednika, ne predstavlja kršenje zakona. "Pravničkom fintom" još jednom je izbegnuta prilika da se REM suštinski bavi svojim poslom monitoringa elektronskih medija.

Posledice ovakvog stava "nadležnog organa" su tragične i delom ih svakodnevno osećamo, ali se plašim da će ignorisanje problema tek dovesti do katastrofalnih društvenih podela u budućnosti.

Počnimo od zanata. Izveštavanje mora biti tačno, pravovremeno i nepristrasno. Kršenje bilo kog od ovih postulata dovodi do neke vrste manipulacije u medijima. Već smo se, barem od devedesetih godina prošlog veka do danas, susretali sa netačnim izveštavanjem koje možemo slobodno nazvati laganjem. Konačno, RTS je skupo platio cenu takve prakse. Pravovremenost je sledeći postulat, jer se ignorisanjem neke pojave, događaja ili osobe stvara lažna slika u medijima. Setite se opet RTS-a koji je ćutao o padu Krajine, izbegličkim kolonama, ili Pinka i RTS-a koji su nedeljama ignorisali proteste građana nakon lokalnih izbora u zimu 1996/97. godine.

Danas je tome ekvivalentno, recimo, ignorisanje činjenice da se imena aktuelnih ministara pojavljuju u dokumentima iz poreskih rajeva.

Konačno, mediji, barem u teoriji, moraju biti nepristrasni. Jasno je da je ovo ideal kojem težimo i da je mnogo veća odgovornost javnog medijskog servisa koji plaćaju građani Srbije, kroz taksu ili iz budžeta. Međutim, ogromna je greška shvatanje prema kojem su privatni mediji slobodni da "lažu", odnosno da su u potpunosti lišeni obaveze da profesionalno izveštavaju. To je njihova obaveza, preuzeta licencom koju su dobili za emitovanje programa na nacionalnim frekvencijama. Konačno, setite se zatvaranja BK televizije zbog pristrasnog i neobjektivnog izveštavanja tokom izbora na kojima se kandidovao Bogoljub Karić. Po ovoj logici Bogoljub je ostao bez televizije na pravdi boga, pa mu se ona ima vratiti uz izvinjenje i odštetu, ako je dozvoljeno da "frizirate" realnost, a od informativnog programa napravite političku propagandu.

Odluka REM-a u Srbiji, pred izbore praktično afirmiše i ustoličuje opasan princip postistine u medijima. Javni servis, a pogotovo privatni mediji tako se mogu slobodno opredeliti za nekog od političkih aktera, ignorisati sve druge konkurente i različite političke stavove, a dozvoljeno je, kao u zdravicama afričkih griota, do neukusa hvaliti svoje pulene.

Gotovo je bizarno da telo nadležno za kontrolu medija ne pokazuje razumevanje niti interes za profesionalno informisanje građana, dopuštajući i uvodeći pristrasnost medija kao prihvatljivu kategoriju. Sakrivajući se iza zakona, odnosno nepostojanja konkretnog propisa o "prepozitivnom izveštavanju", upadamo u zamku paralelnih medijskih realnosti u kojima već živimo. Profesionalno novinarstvo je nešto što se uči na fakultetu, nešto što štite novinarska udruženja i kodeksi, a sudeći po REM-u, Zakon o elektronskim medijima bi morao da propiše svaki detalj informativnih programa da bi oni mogli da reaguju – od izgleda novinara, preko obraćanja, do formulisanja vesti i saopštenja, uz precizno definisanje koliko možete da pustite Predsednika, kako će on odgovarati novinarima i da li morate da emitujete stavove koji su kritični prema njegovom radu i koliko.

Bizarno. Naravno da svuda u svetu mediji podležu uticajima politike i kapitala. Međutim, u zemljama sa dužom demokratskom tradicijom veza medija, kapitala i politike je neprekidno pod lupom još nekih državnih organa. Niko ne spori da su mediji, naročito privatni, zavisni od kapitala, ali u momentu dok raspravljamo o "prepozitivnom izveštavanju" o radu predsednika Srbije, vode se ozbiljne istrage protiv bivših predsednika Francuske Nikole Sarkozija i bivšeg kancelara Austrije Sebastijana Kurca, a predsednik Hrvatske Sanader je nakon afere "Fini medije" završio u zatvoru. Istrage se bave ispitivanjem korupcije, trgovine uticajem, a u oba slučaja su važan element optužbe veze sa medijima, naročito tokom izbornih kampanja i friziranja izveštaja o popularnosti pomenutih političara. To je ono što se, naravno, krije iza svake prevelike ljubavi između medija i političara. Iza prepozitivnog izveštavanja se možda krije materijalni interes, što onda predstavlja materijal za organe koji se bave borbom protiv korupcije u Srbiji.

Na kraju, tužna posledica odbijanja REM-a da se bavi zaštitom profesionalnog informisanja građana, daje dozvolu i legitimitet oponentima da u medijima koje kontrolišu emituju potpuno suprotnu sliku stvarnosti. Onda je legitimno da na medijima koji podržavaju opoziciju imate istu vrstu nekritičnosti – pa tu baš ništa neće valjati, čak ni kada ima dovoljno vakcina, kada se otvori deonica auto-puta, ili nešto u Srbiji krene nabolje zahvaljujući aktuelnoj vlasti.

Iz svega navedenog možemo zaključiti da će na gubitku biti samo građani koje REM ali i mediji vide samo kao birače i pretplatnike jedne od provajderskih mreža – koji treba da odaberu samo jednu od medijskih verzija sopstvenih realnosti, prepozitivnu ili prenegativnu, odaberite sami. Crno-beli svet, kaže REM. ¶

TEOFIL PANČIĆ

Kloniranje šećerne table

Projekat "Beogradski pobednik" tipična je podmetačina iz retorti naprednjačke Srbije: osnuješ medij koji nije medij nego samo imitira neki određeni stvarni medij, ili nevladinu organizaciju koja je zapravo vladina, ili novinarsko udruženje koje nije novinarsko i nije udruženje etc. Hit-tvit, jednom rečju u dve reči

Današnji pedesetogodišnjaci, i nešto stariji, sigurno će se setiti "tragične" nestašice čokolade u SFRJ, tamo negde ranih osamdesetih; ako se dobro sećam, nije bilo kakao mase za tada brojne jugoslovenske konditorske fabrike, a uvoz za tvrde, konvertibilne šuške je bio skup, pošto je istih, dakle šuški, počelo opasno da ponestaje. Tada je možda i detinji um mogao da pojmi da, eto, nisu sve pare iste... I da u tom mitskom "napolju" (koje je za nas počinjalo u predgrađima Trsta) ne možeš prosto da naštampaš para koliko ti fali, pa kupiš šta ti srce ište.

A da nisu svi slatkiši isti, to smo već znali. Naciji su, u zamenu za deficitarnu deliciju, ponuđene tzv. šećerne table: izgledale su (skoro) kao čokolada, bile su pakovane kao čokolada, samo što – nisu bile čokolada. Ni mirisom, ni ukusom, ni bilo kojim važnim svojstvom. Zapravo, bile su *bez svojstava*, muzilovski rečeno. Očajni roditelji YU srednje klase uzalud su kršili prste: tvrdoglavi klinci *to* nisu hteli da jedu. "Ali, zar nije slatko?!" Jeste slatko, pa šta, nije stvar u goloj šećerčini, nego u nekim suptilnijim užicima. Jedino je Bane, dobri sin, tih i miran, čist i fin, uživao u šećernoj tabli i još nas frfljajući punih usta ubeđivao da je bolja od čokolade, samo je Balašević to slučajno zaboravio da metne u pesmu.

Bog zna zašto sam se ove priče setio ovih dana, kada je kleti socijalizam, sa nestašicama kao sistemskom nuspojavom, odavno u ropotarnici povijesti. Danas svega ima, kao u Zvonka Bogdana – ako možeš to da platiš. I ne da ima, nego se i preliva!

Pogledajmo, recimo, književne nagrade. Samo u Srbiji ih ima više stotina, ali nekako se namestilo da je daleko najpoželjnija od svih NIN-ova nagrada za roman godine. Kao već (ukupno) šestogodišnji žirista i trogodišnji predsednik žirija za naređenu nagradu, stojim vam dobar da svake godine nekoliko desetina romana nastane i bude objavljeno samo zarad jedne stvari: da budu ovenčani NIN-ovom nagradom. Prosto ih nekako *isprojektuju* za to (kao što se neki filmovi snimaju samo za festivalske nagrade); možda na Jutjubu već postoji i tutorijal za pisanje romana koji će dobiti NIN-ovu? Trebalo bi proveriti. Enivej, kad se to ne dogodi, silno se (pisac, izdavač, rodbina, žena, strina, konkubina, kumovi i školski drugovi...) uzrujaju i najede. Kuka se nad nepravdom i traže se krivci, nikada u sebi, uvek u drugima, u rasponu od članova žirija pa do retrogradnog Merkura, Džordža Šoroša i Novog svetskog poretka.

Šta se, ipak, promenilo? Ako je socijalizam bio kultura manjkova, ovaj (post)tranzicioni neoautoritarni kapitalizam sa periferije razvijenog sveta pre bi se mogao nazvati kulturom proizvodnje (ponajčešće besmislenih) viškova. A bogme i falsifikata, namenjenih tome da jeftinim prečicama zadovolje povećanu potražnju za (kvazi)luksuznom robom, pre svega za statusnim simbolima.

Evo kako to izgleda na primeru NIN-ove nagrade. Ako vas frustrira što vi ili vaš ljubimac nikako ne uspevate da je dobijete, ima ko će se pobrinuti za to da se – o trošku svih nas, mada nas niko ništa nije pitao – napravi skoro-kao-prava replika NIN-ove nagrade: isto "za roman godine", isto "na srpskom jeziku", isto se dodeljuje u drugoj polovini januara, isto s petočlanim žirijem – ali nekako *podobnijim*, u nekom implicitnom, a opet vrlo jasno naslutljivom smislu. I utoliko mnogo lakše dostupna. Nagradu svečano i ponosno najavljuje Goran Vesić (Goran! Vesić!), pokrovitelj joj je Grad Beograd via Biblioteka grada, a zove se, nagrada, Beogradski pobednik. Zašto baš tako, već neki prigovaraju? Pa, zato što je vlasnik vlastan da je nazove po sebi... Dobro, možda će nekome biti čudno što se nagrada sklepava u nekoj vijetnamskoj zabiti, što bazdi na jeftinu plastiku i na njoj piše *reabok* ili *panasoanic*, ali okanimo se sitničarenja; ako ništa drugo, pare su prave.

Sasvim uozbiljeno govoreći, projekat "Beogradski pobednik" tipična je podmetačina iz retorti naprednjačke Srbije: osnuješ medij koji nije medij nego samo imitira neki određeni stvarni medij, ili nevladinu organizaciju koja je zapravo vladina, ili novinarsko udruženje koje nije novinarsko i nije udruženje etc. Hit-tvit, jednom rečju u dve reči. A onda ga lako naseliš onima koji će izigravati "pluralizam" unutar gazdinog kaveza, kao u tom Pinkovom cirkusu: neko će biti "Čeda", a neko "Šešelj", uostalom, avatara i jednog i drugog ima dovoljno na onoj već malko zaboravljenoj listi antininovskih bojkotaša. Koji će, ili oni njima bliski i srodni, po svoj prilici biti dominantni među budućim laureatima i prvim pratiljama, ne zato što je neko "naredio" da baš tako bude, nego zato što je stvari tako fabrički podesio da je to najlogičnije. A tu je i kontrolni mehanizam: saopštavanje odluke nedelju dana nakon izvorne NIN-ove, za svaki slučaj, da ne bi došlo do (obostrano?) neprijatnih preplitanja...

Gledam taj spisak žirista ("sve fini ljudi, samo nikako da uhvate korena"), naslućujem spisak njihovih favorita, i sve mi je lepo i milo oko srca, neka cveta hiljadu cvetova, nego mi je žao samo što nisu u žiri uvrstili i jednog od najistaknutijih akademskih podržavalaca ninobojkotaša, dr Milivoja Nenina, jer bi se onda nagrada mogla lepo zvati NeNINova nagrada, što joj i jeste pravi nomen i omen i namen i znamen. Ali, biće i ovako veselo i dobro, pod uslovom da volite šećerne table. Bane ih je, recimo, baš voleo, i šta mu fali? ¶

Inženjer sa činom generala

I sam nagoveštaj da bi bivši šef Generalštaba mogao da bude zajednički predsednički kandidat više opozicionih partija izazvalo je pravu hajku proreživimskih medija. Čovek sa "inženjerskim mozgom", sa vojnički jasnim, konciznim i staloženim nastupima, mogao bi da se ispostavi kao ozbiljan takmac Aleksandru Vučiću

Na neproverenu i dokazima nepotkrepljenu vest da bi zajednički predsednički kandidat opozicije mogao biti penzionisani general, bivši načelnik Generalštaba Vojske Srbije i sadašnji potpredsednik Narodne stranke Zdravko Ponoš, ustala je naprednjačka "i ala i vrana". Od Aleksandru Vučiću naklonjenih tabloida, do poslanika u Skupštini, iznosilo se brdo optužbi na njegov račun, kakve su u vreme dok je bio na čelu vojske "obelodanjivali" tadašnji radikali, a danas članovi Srpske napredne stranke. "Hrvat", "pašenog Borisa Tadića", "Tadićev brat od tetke", "pašenog Agima Čekua", "Čeku mu zet", "uništio vojsku", "istopio 500 tenkova", "nikad nije komandovao ni vodom", "nije bio ni u jednom ratu", "NATO general", samo su neki od epiteta i novinskih naslova objavljenih o Ponošu od 2006. godine naovamo. Valja se podsetiti i da se Ponoš svojevremeno zamerio i Demokratskoj stranci, zbog čega ga je tadašnji lider te partije i predsednik Srbije Boris Tadić smenio sa mesta načelnika Generalštaba, a zbog koncepcijskog sukoba sa kumom mu Draganom Šutanovcem, tadašnjim ministrom odbrane.

Svoje kandidature za predsednika Srbije na izborima u proleće sledeće godine do sada su najavili je Boris Tadić (indirektno), lider Dveri Boško Obradović, udruženje građana Dosta je bilo (najverovatnije njihov predsednik Saša Radulović), tu je i neformalno udruženje Skupština slobodne Srbije, ali naprednjačka mašinerija nije na to reagovala nijednim jedinim gestom, kao u slučaju Ponoša. A Ponoš je tim povodom dao samo kratku izjavu, objasnio da bi, ako bi celokupna opozicija stala u jednu kolonu i isturila zajedničkog protivkandidata Vučiću, razmislio o kandidaturi.

Čime je to ovaj 59-godišnjak poreklom iz sela Golubić kod Knina uznemirio propagandni sistem Vučića, i to samo na osnovu jedne vesti koja više liči na "probni balon" ili merenje pulsa opozicije?

PLODNO SELO BOGATO VODOM

U javnost je priču o Ponošu kao Tadićevom "bratu od tetke" lansirao niko do drugi nego njegov zemljak iz Golubića, tadašnji radikalski predsednik opštine Zemun Slavko Jerković. Njihove kuće su udaljene svega nekoliko stotina metara jedna od druge. Jerković je znao i ko su mu otac i majka, i tetke, ali je bilo bitno plasirati nešto u javnost što bi Ponoša kompromitovalo, po oprobanom receptu koji je u političkom životu u Srbiji prvi primenio radikalski lider Vojislav Šešelj kada je izjavio da je "Dragoljub Mićunović kao skojevac jahao popa". Šešelj se i sam kasnije grohotom smejao na tu izmišljotinu, objašnjavajući da nema šanse da iko poveruje u Mićunovićev demanti. Sa Šešeljevom politikom dezinformacija nastavio je i Vučić, verovatno se takođe smejući kako mediji i javnost nasedaju na njegove izmišljotine.

U selu Golubić, najplodnijem i vodom najbogatijem u Kninskoj krajini, kroz koje protiču dve reke i sistema za navodnjavanje izgrađen još krajem 19. veka, svi se međusobno poznaju i znaju sve rodbinske veze. Golubićani kažu da je otac Zdravka Ponoša bio, kako se to u Dalmaciji kaže, "cestar", da je sa lopatom i krampom održavao makadamski put. Kad je put asfaltiran vodio je računa o bankinama i živici. Uz to, kao i ostali u tom kraju, uzgajao je vinograd. Umro je nekoliko meseci pre "Oluje".

Čudna je sudbina njegove majke. Bila je dete kada su joj se roditelji doselili u Beograd pred početak Drugog svetskog rata. Otac joj je, kao i većina ljudi iz Golubića, Plavna i okolnih sela, radio kao nosač na železničkoj stanici. Živeli su kao podstanari u Lominoj ulici, a do smrti 2018. godine plašila se zvuka aviona, jer je kao dete doživela prvo nemačko, pa savezničko bombardovanje Beograda. Njen otac, deda Zdravka Ponoša, mobilisan je posle oslobođenja Beograda i poginuo na Sremskom frontu. Baba se potom 1946. godine sa decom vratila u Golubić, selo poznato po uzgoju semenskog crvenog luka, takozvane "kapulice". Majka Zdravka Ponoša se nakon pola veka nevoljno ponovo doselila u Beograd. Ovaj put pred "Olujom" 1995. godine.

Optužbe da je Hrvat Golubićani demantuju, jer su Ponoši srpska porodica. Selo se nalazi u blizini crkve Svetog Stefana sagrađene 1462. godine, gde je Zdravko kršten. Katolička crkva u Golubiću pre "Oluje" nije ni postojala. "Žena mu jeste Hrvatica, iz Inđije, upoznali su se u Zagrebu, medicinska je sestra", kažu komšije, koje se na tvrdnje o "zetu" ili "pašenogu" Čekuu, grohotom smeju. Ponoš ima samo jednog brata, nema sestru, tako da mu Agim Čeku ne može biti zet, a njegova supruga Zdenka ima sestru koja živi u Beogradu i nikad nije bila udata.

OD TEHNIČKE VOJNE AKADEMIJE DO GENERALŠTABA

Posle završena prva četiri razreda osnovne škole u Golubiću i druga četiri u Kninu, Ponoš odlazi u Zagreb u Srednju vojnu tehničku školu gde je bio jedan od najboljih u klasi. Na osnovu toga upisuje prestižnu Tehničku vojnu akademiju. Jedan od Ponoševih kolega koji je prošao isti put kaže da su morali da rade i znaju više od ostalih, da ih ne bi oborili godinu i vratili na spremu za podoficire. "Sistem nas je školovao za podoficire, njima su trebali vodnici, tako su planirali, za njih smo bili brojke koje je trebalo vratiti u trupu", objašnjava jedan od polaznika Srednje škole kopnene vojske u Sarajevu koji su imali nadimak "janjičari". Mnogi su poklekli, napustili Vojnu akademiju i otišli u trupu.

Ponoš nije i nakon što 1986. završava petogodišnje studije u činu poručnika dobija raspored u Generalštab, u Sektoru za vezu, informatiku i elektronska dejstva, što se smatralo za uspeh. Kako je ranije ispričao, javlja se u Generalštab, primi ga personalac i kaže: "U 15.40 imate voz za Užice." Jer je bataljon za protivelektronska dejstva u Užicu potpadao pod Generalštab.

Ponoš o svom poslu tamo nije nikad pričao, valjda i dalje smatra da je to državna tajna, ali njegove kolege kažu da je on u stvari službovao na Kosovu, a da mu je samo komanda bila u Užicu, jer je bio komandir voda za ometanje signala televizije Albanije na Kosovu.

RAD NA TERENU I UPRAVI ZA ELEKTRONSKO IZVIĐANJE

Na prozivke šefa poslaničke grupe SNS-a dr Aleksandra Martinovića da nikad nije postrojio vod, bivši pripadnici Uprave za elektronsko izviđanje objašnjavaju da je u elektronskom izviđanju najviši rang jedne jedinice na terenu vod, u bazi četa i tek naviše bataljon.

Ponoš je posle tri godine sa terena došao u Upravu za elektronsko izviđanje Generalštaba, gde je radio klasičan inženjerski posao u Odeljenju za razvoj i opremanje gde rade sve sami inženjeri. Bavio se sistemima za elektronsko izviđanje vojnih komunikacija, a potom i izviđanjem satelitskih komunikacija, što je tada bilo tek u začetku.

Na optužbe da nije bio u ratovima, bivši pripadnici te službe se samo ironično nasmeju. "Mnogima od nas ne piše u dosijeima gde smo sve izvršavali zadatke tokom devedesetih. Naš posao je bio takav da smo neretko prelazili Drinu, menjali beretke, zadržavali se nekoliko dana, slušali, snimali ili ometali šta je trebalo i vraćali se nazad. Ali o tome se ne priča niti će profesionalci ikada pričati. Ponoš sigurno nije bio izuzet od toga."

ŠKOLOVANJE U ŠVAJCARSKOJ I ENGLESKOJ

Ponoš je magistrirao na Elektrotehničkom fakultetu u Beogradu na temu ometanja GPS uređaja, što se ispostavilo korisno tokom bombardovanja 1999. Godine. Tada su napravljeni uređaju koji su ometali putanju i ciljeve krstarećih raketa. Rad na tu temu je, pre nego što ga je primenio u praksi, objavljen u jednom naučnom časopisu u Japanu. »

Foto: M. Janković

Posle završenog kursa u Ženevskom centru za bezbednosnu politiku 2003 . godine kao potpukovnik odlazi na školovanje u Englesku, što je odgovaralo Školi nacionalne odbrane u Srbiji i ekvivalent je doktoratu vojnih nauka. Nezvanično je njegovom odlasku na školovanje u London "kumovalo" prijateljstvo sa Bojanom Dimitrijevićem, tadašnjim savetnikom i čovekom od poverenja tadašnjeg ministra odbrane Borisa Tadića.

BEZ VOJNIKA I SREDSTAVA

Nekoliko meseci nakon što je Tadić smenjen sa mesta ministra odbrane Ponoš biva postavljen za načelnika Uprave za međunarodnu vojnu saradnju. U oktobru 2005. godine Tadić mu je kao predsednik Srbije saopštio da je odlučeno da postane zamenik načelnika Generalštaba Vojske SCG. Kada je Crna Gora na referendumu izglasala nezavisnost, Ponoš u junu 2006. godine postaje prvo zastupnik načelnika Generalštaba Vojske Srbije, a u decembru i načelnik, i na toj funkciji ostaje do 30. decembra 2008. kad ga Tadić smenjuje.

"Hrvat", "pašenog Borisa Tadića", "Tadićev brat od tetke", "pašenog Agima Čekua", "Čeku mu je zet", "uništio vojsku", "istopio 500 tenkova", "nikad nije komandovao ni vodom", "nije bio ni u jednom ratu", "NATO general", samo su neki od epiteta objavljenih o Zdravku Ponošu u proređimskim medijima

Na zamerke sadašnje vlasti da je "uništio vojsku", koje se ponavljaju u raznim varijantama, Ponoševi bivši saradnici koji su učestvovali u njegovoj reorganizaciji objašnjavaju kako je zaista bilo. Na papiru su tada imali 60 i nešto brigada, u mnogima je bilo više potpukovnika nego vojnika, neke iz "R" (sastavljene od rezervista) nikad nisu uspele da se sastave, potom je usvojena institucija "prigovora savesti", nije bilo vojnika dovoljno ni da stražare oko kasarni. Generalštab je bio pun oficira viših činova kojih nije bilo u jedinicama. Nije bilo novca, a oprema je bila zastarela. Ponoš je zato predložio da se viškovi vojnih objekata i zemljišta prodaju i od tih para, a procena je bila da se radi o dve milijarde dolara, nabavi savremena oprema.

Sve je krenulo lepo u vreme dok je ministar odbrane bio Zoran Stanković, a onda je 2007. godine došao Dragan Šutanovac koji je prikočio prodaju i zalagao da se vojni objekti poklanjaju lokalnim samoupravama. Tu kreće sukob između njega i Ponoša, koji je bio suočen sa činjenicom da kasarne nemaju grejanje, da vojna infrastruktura propada zbog nedostatka novca.

SUKOB SA ŠUTANOVCEM

Kulminacija tog sukoba odigrava se u decembru 2008. godine, kada se na tradicionalnom novogodišnjem prijemu ministra odbrane nije pojavio ne samo Ponoš, već nijedan general, čime je želeo da demonstrira moć i to da ima podršku starešinskog kadra. Svi generali su ga poslušali, čak i oni koji su se iz unutrašnjosti već zaputili ka Beogradu, Pre toga, kažu Ponoševi saradnici, on namerno od novembra nije dolazio na sastanke Kolegijuma ministra odbrane, želeći da na taj način izazove Tadićevu pažnju zbog stanja u Vojsci.

O razlozima za sukob između Šutanovca i Ponoša postoji više verzija. Upućeni kažu da je tu sad teško razlučiti ko je zaista bio u pravu, ali smatraju da je Ponoš bio "više" u pravu. Šutanovac je nedavno izjavio da bi, ako progovori posle 14 godina ćutanja, javnost svašta saznala o Ponošu, jer "još uvek ima svoj govor sa Saveta za nacionalnu bezbednost koji bi mnogo toga razotkrio". Materijali sa tih sednica su pod oznakom državne tajne, a nekadašnji bliski Ponoševi saradnici otkrivaju da bi i on mogao puno toga da obelodani, jer je na toj sednici izneo poražavajuće stvari o stanju u Ministarstvu odbrane.

Povodom sukoba Ponoša i Šutanovca sazvana je i sednica skupštinskog Odbora za odbranu i bezbednost. Za razliku od Šutanovca, Ponoš se odazvao pozivu i došao na sednicu. Njegovo svedočenje o stanju u vojsci i sukobu sa Šutanovcem postalo je javno onoliko, koliko je bio spreman da kaže pred kamerama. Ponoš je još 2007. godine, u intervjuu agenciji FoNet, rekao kako se država prema vojsci ponaša kao prema vanbračnom ili neželjenom detetu - daj mu nešto para i da ti se skloni sa očiju.

Izjave naprednjaka da je "istopio 500 tenkova T-55" u smederevskoj železari Ponoš nije ni pokušao da demantuje, a autoru ovog teksta je svojevremeno rekao da je besmisleno reagovati na gluposti u koje ne veruju ni oni koji su ih plasirali. U smederevskoj železari se, inače, ne mogu topiti visoko karbonski čelici od kojih su napravljene kupole na T-55, što su poslanici SNS-a mogli da saznaju. Uzgred, kad vojska nešto proglasi za nepotrebno, sa tim sredstvima i njihovom sudbinom nema više ništa, ona prelaze u nadležnost Sektora za materijalne resurse Ministarstva odbrane.

LJUBIMAC MEDIJA

Ponoša je Tadić penzionisao 30. decembra 2008. godine, neposredno posle intervjua listovima "Politika" i "Alo", gde je oštro kritikovao Ministarstvo odbrane. Godinu dana je bio u nedefinisanom statusu, dolazio u civilu svaki dan na posao u Generalštab, da bi ga 31. decembra 2009. Tadić zvanično penzionisao.

Dve nedelje kasnije, 14. januara 2010. godine, Vlada Srbije ga na predlog Vuka Jeremića imenuje za pomoćnika ministra spoljnih poslova za bilateralnu saradnju gde ostaje do smene vlasti 2012. Istog dana je dobio je ćerku. Kada je Jeremić izabran na mesto predsednika Generalne Skupštine UN odlazi sa njim u Njujork kao šef kabineta.

Po povratku se aktivira u Narodnoj stranci. Postaje ljubimac nezavisnih medija, jer su njegovi nastupi koncizni, jasni i bez floskula. "Inženjerski mozak", što bi rekao Dragan Đilas. To ga kvalifikovalo za mogućeg kandidata ujedinjene opozicije na predsedničkim izborima naredne godine. ¶

DAVOR LUKAČ

Nekako ćemo izgurati

Neizvesnost, izolovanost, strah i zazor od drugih, izbegavanje fizičkog kontakta... Zvuči kao opis simptoma poremećaja raspoloženja. Ali, nije reč o tome, nego o pravilima ponašanja kojih se moramo pridržavati poslednjih godinu i po dana iz najljudskijeg mogućeg razloga – da bismo ostali živi i zdravi

Na samom početku pandemije kovida 19, o mentalnom zdravlju govorilo se mnogo. Klinika "Laza Lazarević" otvorila je SOS liniju (0800309309) za sve kojima treba psihološka pomoć u uslovima pandemije. Linija je dostupna 24 časa. Kako je pandemija odmicala tako smo, kao društvo i kao mediji, zapostavili ovu temu. Nije prestala da bude važna, samo je postala – normalna.

Najugroženiji su najstariji i najmlađi. B. ima četiri i po godine. Pre neki dan rekao je majci da se ne seća vremena pre pandemije. Godinu i po dana u našim životima neuporedivo je kraće nego u njegovom, koji je tek počeo. B. je skoro pola života proveo u pandemiji. I. je imao dve godine kada je preležao kovid 19, daleko od Srbije, dok su mu i roditelji bili bolesni. Njegova majka, koja više od godinu dana kasnije ima posledice produženog kovida, na sve to ima i dijagnozu posttraumatskog stresnog poremećaja. Žive u zemlji koja je po svemu naprednija od Srbije, ali koja nije ozbiljno shvatala pandemiju na samom početku: "Nas niko nije testirao, nisu nas ni pregledali dok I. nije dobio temperaturu koja je stigla do 41. Ko nije nosio u rukama dete koje više nije ni u bunilu nego potpuno obamrlo, ne može da zamisli kako je to", priča majka ovog dečaka. Dali su im paracetamol i rekli da dođu opet ako im se stanje pogorša. Na sreću, to se nije dogodilo, ali I.-ova majka je tek nekoliko meseci kasnije osetila ozbiljne psihološke posledice: "Mi smo preživeli nešto što mnogi nisu. Moje dete je imalo bolest od koje se umire i o kojoj u to vreme gotovo da se ništa nije znalo. Dođe trenutak kad ti samo sevne misao da smo mogli da umremo, i tek onda osetiš neopisiv strah."

Foto: Jaroslav Pap/ Tanjug

Deca i mladi bi mogli još mnogo godina da osećaju uticaj pandemije kovida 19 na njihovo mentalno zdravlje i dobrobit, upozrio je UNICEF u oktobru u svom globalnom izveštaju. Prema izveštaju "Stanje dece u svetu u 2021. godini" svaka peta mlada osoba starosti 15–24 godine izjavila je da se često oseća depresivno ili da nije zainteresovana za bilo šta.

Kako pandemija kovida 19 ulazi u treću godinu, njen uticaj na mentalno zdravlje i dobrobit dece i mladih nastavlja da bude veoma značajan. Prema najnovijim podacima UNICEF-a, najmanje svako sedmo dete na globalnom nivou direktno je pogođeno merama karantina i zabrane kretanja, dok je više od 1,6 milijardi dece pretrpelo neki gubitak u pogledu obrazovanja. Prekinute rutine, obrazovanje, rekreativne aktivnosti, kao i zabrinutost za prihode i zdravlje porodice, dovode do toga da se mnogi mladi osećaju uplašeno, ljutito i zabrinuto za svoju budućnost. Na primer, istraživanje sprovedeno preko interneta u Kini početkom 2020. godine, koje se citira u izveštaju "Stanje dece u svetu", pokazalo je da skoro jedna trećina ispitanika oseća strah ili anksioznost.

Najstariji građani se, prema nekoliko istraživanja sprovedenih i u Srbiji i u Evropi, osećaju najizolovanije.

"Kad su stigle vakcine i dok smo čekali da nam stignu pozivi, to je bilo jedino vreme kad sam se ponovo osećala živom", kaže Branka M. (80). "Nečemu sam se radovala, jedva sam čekala. Mislila sam, evo kraja ovog užasa." Ispostavilo se, međutim, da kraj nije ni blizu. Branka M. je od momenta kad se poslednji put osetila živom primila tri doze vakcine, ali i dalje izbegava kontakte. Za razliku od većine starijih koji se boje za sopstveni život, ova žena ima dodatno opterećenje: "Cela moja porodica je vakcinisana, ne bojim se za sebe. Ali imam ćerku sa teškom autoimunom bolešću. Otkud znam da li je vakcina dovoljna da je zaštiti, kako ja to da znam?"

Obuhvat vakcinacijom u Srbiji je mali i to je opšte mesto. Znamo da je uzrok tome nepoverenje u vakcinu, kao i propaganda dezinformacijama, koje kažu da – korona ne postoji. Svako od nas ima u okolini jednu takvu osobu, osobu koja negira postojanje virusa. Mnogi od tih ljudi nisu bili takvi od početka pandemije, nego im se u međuvremenu "nešto desilo". Desilo im se poricanje, jedan od uobičajenih psiholoških mehanizama odbrane. Poricanje se sastoji u negiranju, odnosno neprihvatanju stvarnosti vezane za neki intenzivno neprijatan doživljaj. U ovom slučaju, to je pandemija. Međutim, za razliku od ličnih neprijatnih doživljaja, poput smrti bliske osobe, ovde je reč o kolektivnoj nevolji. Zato je ovaj mehanizam opasan po druge, jer ugrožava njihovo zdravlje i dovodi ih u opasnost.

Katarina Đ. je još jedna osoba sa kojom smo razgovarali za potrebe ovog teksta, neposredno nakon što je njen suprug dobio rezultat PCR testa – negativan. Oboje su vakcinisani, a Katarina kaže da su se ovog puta pomalo i nadali da su dobili kovid. To objašnjava željom da prekine neizvesnost i da već jednom pregrmi ono čega se najviše plaši: "Vakcinisali smo se prvom, drugom, trećom dozom. Nigde ne idemo bez maski jer sam ja rizična grupa. I dalje sve dezinfikujem i nosim bočicu alkohola sa sobom. Roditelji su mi preležali kovid, neki prijatelji su mi umrli od kovida, ne mogu više da plačem, imam utisak da skoro dve godine stalno plačem za nekim. Uradili smo sve što možemo, ja ne znam šta više da radim, osim da plačem." ¶

JOVANA GLIGORIJEVIĆ

Tekst je nastao u okviru projekta "Ublažavanje socijalnih i ekonomskih posledica pandemije COVID-19 u Srbiji", koji realizuje Fondacija "Ana i Vlade Divac" uz podršku Balkanskog fonda za demokratiju Nemačkog Maršalovog fonda SAD (BTD) i Američke agencije za međunarodni razvoj (USAID)

Kako je kriminal pojeo državu i politiku

Dominaciju kriminala ne može da sakrije ni sama Srpska napredna stranka, opterećena ozbiljnim turbulencijama zbog javno obznanjenih veza najviših funkcionera sa organizovanim kriminalom. Naprednjačke sukobe pomno prate "ekskluzivni" napisi režimskih medija, koji često nisu ni svesni – u strasti unutarstranačkih obračuna – da zapravo nude bezbroj dokaza o tome da su se ovde odavno izbrisale granice između države, njenih institucija i organizovanog kriminala

Kao da je prošla večnost od kampanje za predsedničke i parlamentarne izbore 2012. godine, koja iz današnjeg ugla – u odnosu na izborne procese za naprednjačkog vakta – uza sve probleme i funkcionerske kampanje izgleda kao praznik demokratije. Mnogi se ne sećaju da je u toj kampanji Srpska napredna stranka istovremeno obećavala i odlučnu borbu protiv kriminala i korupcije, i da će amnestirati 10.000 kriminalnih "preduzetnika" iz srpskih zatvora.

Neki su proračunali da su, pored "belih listića", upravo glasovi zatvorenika i njihovih porodica bili presudni za promenu vlasti i put Srbije u područja gde su se izgubile sve da je od ove države moguće napraviti pristojno, evropsko društvo koje počiva na vladavini zakona.

Naprednjačka borba protiv kriminala i korupcije bila je naravno estradna, bez ikakvih dostignuća, osim što su mnogi – kako se naknadno sudski ispostavilo, nevini – proveli određeno vreme u pritvoru. Ubrzo se i od takve borbe odustalo. Predizborna obećanja o puštanju zatvorenika iz ćelija su ispunjena, pa su pojedinci na različite načine bliski naprednjacima – poput Stanka Subotića, Bogoljuba Karića i Mihalja Kertesa – oslobođeni optužbi i dugogodišnjih sudskih zavrzlama. Neki čak tvrde da ne treba isključiti mogućnost da se uskoro i narko-bos Darko Šarić nađe na slobodi.

Poznavaoci podzemno-političkih prilika odavno su upozoravali da je Srpska radikalna stranka, između ostalog i deo iz koje je nastao SNS, usko povezana sa raznim grupama organizovanog kriminala, sa kojima je često koordinirala (političke) poteze i akcije. Moguće je da su ove tvrdnje izrečene u žaru političke borbe, ali je činjenica da se dolaskom vučićevaca na vlast primećuju ozbiljna gibanja u podzemlju: pod uticajem "misteriozne" sile

Foto: Marija Janković

mnoge do tada sukobljene grupe se ujedinjuju i stavljaju u funkciju vlasti. One druge se potapaju.

Postoji veliki broj indicija da u Srbiji zapravo postoje dve piramide vlasti i moći koje se dotiču u jednoj tački: jedna formalno-institucionalna i druga neformalno-kriminogena. Skoro desetogodišnja vladavina SNS-a dovela do toga da su kriminal i korupcija zapravo na neki način progutali državu i politiku. Kriminal je toliko nabubreo da je postalo besmisleno komentarisati i analizirati političke procese i sučeljavati ideologije. Dominaciju kriminala, na kraju, ne može da sakrije ni sama Srpska napredna stranka, opterećena ozbiljnim turbulencijama zbog javno obznanjenih veza najviših funkcionera sa organizovanim kriminalom. Naprednjačke sukobe pomno prate "ekskluzivni" napisi režimskih medija, koji često nisu ni svesni – u strasti unutarstranačkih obračuna – da zapravo nude bezbroj dokaza o tome da su se ovde odavno izbrisale granice između države, njenih institucija i organizovanog kriminala. Stvar je došla do te tačke da pojedini državni funkcioneri, na čelu sa Aleksandrom Vučićem, javno brane određene kriminalne grupe, kao što je to slučaj sa "Jovanjicom".

SVE JE ODAVNO JASNO, NE SAMO NAMA

To što se dešava u Srbiji odavno je već prestala da bude tajna za zapadni svet, koji je – bar se tako činilo, koliko god poznavaocima prilika bilo apsurdno – velike nade onomad ulagao u to da će se Vučić obračunati sa kriminalom i korupcijom. U međuvremenu, o vezi naprednjačke vlasti sa organizovanim kriminalom bilo je veoma ozbiljnih napisa u najuglednijim svetskim medijima.

Globalni indeks organizovanog kriminala za 2020. godinu tvrdi da je Srbija druga u Evropi po zastupljenosti organizovanog kriminala, da grupe mafijskog tipa imaju značajnu podršku političkih ličnosti i tužilaca, te da postoje jake veze između političkih ličnosti i kriminala u Srbiji. O sprezi kriminala i politike bilo je reči i u nedavnom pismu koje je grupa američkih kongresmena uputila predsedniku SAD Džou Bajdenu, zahtevajući oštru reakciju administracije najmoćnije države sveta. Velike investicije se po pravilu obavljaju bez uvida javnosti, uključujući i one kineske, koje – kako kažu stručnjaci – svakako podrazumevaju koruptivnu dimenziju. Evropski političari traže da EU vrši snažniji nadzor nad pomoći i kreditima koje se dodeljuju Srbiji, jer se sumnja da dobar deo tog novca završava u džepovima predstavnika vlasti. Istraživački centri i opozicija rade u tri smene, otkrivajući svakodnevno mnogobrojne kriminalne poslove i korupcionaške afere ekipe na vlasti, koje ne možeš ni pobrojati bez specijalnog softvera. Čak je i ne odveć kritična Državna revizorska institucija nedavno konstatovala da je država potrošila više od milijardu evra na "nepravilne" javne nabavke.

Vlast na dokaze da se država do guše nalazi u živom blatu kriminala odgovara ignorisanjem, medijskom blokadom, i naravno milion puta ponovljenom tvrdnjom da je kriminal zapravo bio odlika postpetooktobarske vlasti, bez obzira na činjenicu da su bezbrojni važni politički akteri toga doba delovi ili saradnici sadašnje vlasti, i to upravo oni za koje se manje više zna da nisu neskloni nečasnim radnjama. Traje konstantan progon svih koji ukazuju na povezanost države i kriminala. Istovremeno se i dalje, i sve više, radi na reprodukciji fame o predsedniku kao poštenom i vrednom čoveku koji radi u interesu naroda i države, i koji je – dopušta propaganda, kao u svakom autoritarnom sistemu – ponekad okružen ljudima sa lošim namerama koje valja počistiti. U tom svetlu, između ostalog, treba čitati i obračun sa ministrom Stefanovićem i njegovim ljudima, i očekivati da će takvih okršaja biti i u budućnosti. Istovremeno, u zarobljenoj državi, kako se odavno već definiše Srbija, institucije koje bi trebalo da se bore protiv kriminala nalaze se u rukama uskog kruga donosilaca odluka i njihovih saradnika koji urušavaju podelu vlasti, menjaju i zloupotrebljavaju zakone, samovoljno postavljaju i smenjuju pojedince na važnim pozicijama.

TEŠKO RAZGRANIČITI VLADAJUĆU STRANKU I KRIMINALNE STRUKTURE

Advokat Božo Prelević odavno već ukazuje na to da SNS ima izrazito jako kriminalno krilo. "Kada jedna politička stranka odluči da opstane i napreduje uz pomoć kriminala, ona formira svoje kriminalno, terorističko, vojno ili paravojno krilo. Takvo krilo je postojalo dugo u Srpskoj radikalnoj stranci, ali i u SPS-u, čija povezanost sa kriminalom datira još od saradnje sa Arkanom. Sa druge strane, kada kriminal u jednoj zemlji dovoljno naraste, on teži da se potpuno zaštiti, da zarobi zemlju, da kupi institucije, sudove, vladu i njene odluke, i tada organizuje svoje političko krilo. Tako nešto postoji u Meksiku i nekim zemljama Latinske Amerike, a, koliko znam, na tlu Evrope do sada još nije postojalo. Razlika je u tome što, u prvom slučaju, političari koriste kriminalce za obavljanje prljavih poslova, za pritisak na neposlušne, za razbijanje demonstracija, uterivanje dugova i reketiranje građana. Recimo, Srpska radikalna stranka je svojevremeno onima koji nisu hteli da daju donaciju za stranku uništavala imovinu. U drugom slučaju, kriminalci su toliko moćni i nezavisni da koriste politiku i političare kako bi ostvarili svoje interese. Mislim da je bliže istini da je »

SNS organizovala svoje kriminalno krilo, te da su kriminalci u funkciji politike. Međutim, posle određenog vremena, njihovi interesi su se toliko izmešali i isprepletali da je teško razaznati ko zapravo upravlja opakom SNS-mašinerijom", kaže Prelević u razgovoru za "Vreme".

On podseća da su mnogi ljudi koji su bili osnivači SNS-a u međuvremenu napustili ovu stranku, a da su u nju ušli mnogi poput "Velje Nevolje i drugih nevolja, poput onih sa Kosova, iz Crne Gore i Vojvodine koji su se udružili radi sticanja enormnog profita uz političku opciju. Obračun između Vučića i Nebojše Stefanovića govori da onaj ko upravlja SNS-mašinerijom, taj upravlja i Srbijom, jer je u pitanju ubitačna mašinerija koja ima veoma dobro razrađenu političko-kriminalnu tehnologiju, koja podrazumeva političko nasilje, pritiske na birače, kapilarne glasove, jako mnogo para i medija. Neko je nedavno rekao, i ja mislim da je u pravu: kada bi se Vučić sukobio sa tom mašinerijom, i on bi bio gubitnik", kaže Prelević.

Bivši vojvođanski premijer, a sada profesor na novosadskom Pravnom fakultetu i politički analitičar Bojan Pajtić kaže da je sprega između organizovanog kriminala i vladajuće stranke tako velika da je ponekad jako teško razgraničiti te dve strukture. On podseća da nije prvi put da su američki kongresmeni izrazili zgražavanje nad nivoom korupcije u Srbiji i podsetio da je pre šest godina grupa kongresmena uputila otvoreno pismo potpredsedniku SAD, tražeći zaštitu za američke investitore u Srbiji, tvrdeći da su izloženi reketiranju od kuma Aleksandra Vučića.

"Potvrdu o isprepletanosti državnog vrha sa svetom kriminala nesvesno je javnosti dao ministar policije Vulin, kada je saopštio da su predsednik države i pojedini članovi njegove porodice bili prisluškivani zato što su održavali telefonsku komunikaciju sa čak dvadeset i šest lica koja su bila pod operativnom obradom, dakle, sa ogromnim brojem ljudi za koje postoji osnovana sumnja da su izvršili krivična dela. Da je predsednik neke države u kojoj postoji vladavina prava telefonom komunicirao sa jednim kriminalcem – morao bi da podnese ostavku. Posebno je skandalozna rečenica koju je, povodom nove afere 'Prisluškivanje', izgovorio Aleksandar Vučić – da parafraziram, policija mora da prekine da prisluškuje kriminalca tog momenta kada u razgovoru čuje Vučićev glas. Dakle, nije kriminalac onaj ko krši zakon, ukoliko je dobar sa Gospodarom. Kada znate ovo, kada znate da je isti taj predsednik države neformalno abolirao vlasnika najveće plantaže marihuane u Evropi, pa kad još pritom znate da bez logistike iz obaveštajnih službi tolika plantaža ne bi postojala niti jedan dan – kvalifikacija da je SNS političko krilo organizovanog kriminala nije nimalo preterana", kaže Pajtić.

LJUDI SA TANKIM ZNANJEM I DEBELIM DOSIJEIMA

Borislav Novaković, potpredsednik Narodne stranke, tvrdi da se Aleksandar Vučić ne oslanja na formalnu i izabranu vlast, nego na neformalnu i kriminalizovanu strukturu. Po njemu, sprega vlasti i kriminala vidljiva je u sedam aspekata. "Prvo, kriminalcima je omogućeno da osnivaju svoje firme i da iz 'crne' pređu u 'belu' zonu. Neke od najunosnijih poslova u dogovoru sa SNS-om dobijaju ljudi sa tankim znanjem i debelim dosijeima. Tipičan primer je Zvonko Veselinović, čija firma je angažovana na izgradnji autoputeva. Drugo, postoji otvoren dil između SNS-a i kriminalaca: mi vama dajemo unosne i višestruko preplaćene poslove, a vi ćete za nas da 'kupujete' glasove. Treće, kriminalci obezbeđuju skupove, organizuju i mobilišu pristalice SNS-a, ali i one koji to nisu. Većina kriminalaca ima tzv. kvote, dakle određen broj glasača koje organizuju za glasanje, odlazak na predizborne skupove ili manifestacije čiji je organizator SNS. Četvrto, kriminalci su zaduženi za razbijanje demonstracija ili kao ubačeni provokatori za kompromitaciju opozicionih skupova. Peto, kriminalci su preplavili sportske klubove. Šesto, pored formalne i vidljive vlasti, koja ne odlučuje ni o čemu, SNS je uspostavio neformalnu strukturu koja suštinski vlada državom. To su tzv. koordinatori. Sedmo, u SNS-u postoji pozorišni deo politike i zakulisni deo. Pozorišni deo politike služi za zamajavanje naroda, a zakulisni za 'završavanje' poslova", kaže Novaković.

Predsednik Izvršnog odbora Demokratske stranke Srđan Milivojević ističe da je Srbija definitivno država koju je uzurpirala mafija. On tvrdi da je svima posle deset godina naprednjačke vlasti jasno da ovde ne postoji politička borba vlasti i opozicije oko sučeljavanja političkih programa i ideja, već da se opozicija u Srbiji bori protiv "dobro organizovane mafijaške organizacije koja je registrovana kao politička stranka". Za njega je paradigma zločinačkog i mafijaškog delovanja ovog režima slučaj legalizacije organizovanog kriminala kroz aferu "Jovanjica".

"Jasno je da je 'Jovanjica' bila projekat režima i bezbednosnih struktura namenjen finansiranju crnih fondova za ilegalne operacije. Režim neke svoje aktivnosti očigledno plaća iz crnih fondova, koji se očigledno ne mogu popuniti kroz šverc oružja zbog procenta koji učesnici u tom lancu uzimaju. Drugi mehanizmi koje je ova zločinačka i mafijaška vlast razradila tokom devedesetih, kako bi nabavila novac za ilegalne aktivnosti, poput šverca cigareta i drugih akciznih proizvoda, nije moguć zbog koliko toliko uspostavljene kontrole prometa ove robe. Zato se pristupilo realizaciji projekta 'Jovanjica'", podseća Milivojević.

Prema Milivojeviću, predstojeća skupština SNS-a u Beogradu, zakazana za 13. novembar, samo će biti "potvrda groteske u kojoj živimo". On podseća da je Nebojša Stefanović smenjen sa svih stranačkih funkcija, da je u režimskim medijima označen kao saradnik stranih obaveštajnih službi, a da je još uvek ministar odbrane, sekretar Saveta za nacionalnu bezbednost i koordinator svih službi bezbednosti.

"Šta je to što Nebojša Stefanović zna o Aleksandru Vučiću, pa ga se toliko ovaj plaši? Da li je tačno da je Nebojša Stefanović svedok prve tranše novca od Caneta Subotića koji je, po tvrdnji francuskog obaveštajca Arnoa Danžana, dao početni kapital za formiranje Srpske napredne stranke? I da li je zato po dolasku na vlast napednjaka ukinuta crvena Interpolova poternica za Canetom Subotićem da bi potom sudije Apelacionog suda odbacile dokaze i oslobodile prvosumnjičenog za višemilionski šverc cigareta, iako je Vrhovni kasacioni sud utvrdio da je to urađeno na nezakonit način? Naposletku, Jasmina Vasović, sudija koja je bila član veća koje je oslobodilo Stanka Subotića, ali i Zvonka Veselinovića i Milana Radoičića za otmicu kamiona, biva izabrana za predsednika Vrhovnog kasacionog suda", kaže Mili-

Foto: Milovan Milenković

vojević, tvrdeći da se Aleksandar Vučić "u svom slobodnom padu u politički ambis čvrsto drži za ruku mafije".

ULOGA ORGANIZOVANOG KRIMINALA U DOLASKU SNS-A NA VLAST

Borislav Novaković kaže da nema nikakve sumnje da je organizovani kriminal imao motive i razloge da pomogne SNS-u da dođe na vlast, kao što sada ima interes da održi naprednjake na vlasti. "Prethodna vlast je vodila kredibilne i na činjenicama zasnovane sudske postupke protiv najkrupnijih kriminalaca. Naravno da je to unelo nervozu među kriminalnim krugovima i usmerilo njihovu pažnju prema SNS-u. Danas ne postoji nijedan sudski postupak protiv nekog istaknutog kriminalca, koji je započet u vreme posle SNS-ovog osvajanja vlasti. Naprotiv, i kada se hapse kriminalci, to su po pravilu oni kriminalci koji čine konkurenciju 'njihovim' kriminalcima. Tako je stradala gotovo cela kriminalna organizacija Luke Bojovića, jer je država stavila u funkciju sve svoje resurse suparničkoj, 'kavačkoj' kriminalnoj grupi", kaže Novaković.

Prelević podseća da je za SPS-om, početkom dvehiljaditih, ostala veoma moćna i razgranata kriminalna struktura, koja je apsolutno uticala i na političke odluke posle 5. oktobra. On međutim tvrdi da je ubrzo posle promena pokrenut obračun sa tom hobotnicom koja je doživela veliki udar. "Kasnije su pojedini političari, pre svega Čeda Jovanović i Beba Popović, bili sa raznoraznim u kontaktima, pa znate onda ko je počeo da gradi puteve i obavlja velike poslove. Posle toga, dolazi period kada više nemate opake ubice povezane sa državom, nemate državno organizovane kriminalne grupe, već tim grupama na neki način orkestrira Srpska radikalna stranka. Te kriminalne grupe pale ambasade, organizuju žestoke nemire oko Parade ponosa i nakon hapšenja Karadžića. Velja Nevolja je u SNS ušao 2011. godine, a imate i mnoge koji su ušli u ovu stranku i ranije. Srpska napredna stranka je nekim ljudima bila vizija ne samo kako će doći na vlast nego i kako će doći do miliona ili desetina miliona li čak milijardi evra. I oni su u tom uspeli. Sada vidite da ljudi koji su hapšeni za šverc heroina sa Kosova imaju bukvalno milijarde", kaže Prelević.

Pajtić podseća da su pripadnici Zemunskog klana bili članovi stranke u kojoj je Vučić bio generalni sekretar. On, takođe, smatra da je režim oformio Belivukovu grupu koja mu je služila za raznorazne stvari. "Sećam se jedne, u civilizovanom svetu nezamislive situacije iz 2016, u koju sam se lično uverio kao tadašnji predsednik DS-a. U jesen te godine opozicija je formirala parlamentarnu većinu u opštini Vladimirci. Belivukova grupa je fizički sprečavala da predstavnici građana uđu u zgradu opštine i počnu da rade svoj posao. Policija je stajala po strani i nije se usuđivala da interveniše, jer su u Srbiji batinaši predstavnici izvršne vlasti, a ne policajci. Nisu kriminalne grupacije samo imale uticaja na dolazak SNS na vlast, oni su jedan od ključnih razloga trenutne nesmenjivosti režima. Nekoliko stotina hiljada glasova bude kupljeno na svakim izborima, kroz sistem takozvanog 'bugarskog voza'. Tu kupovinu i kontrolu glasanja ne obavljaju partijski aktivisti, već ljudi koji su vični protivzakonitim radnjama i 'zavrtanju ruku' – razni lokalni belivuci širom Srbije", tvrdi Pajtić.

KRIMINAL NEĆE LAKO PREDATI VLAST

Milivojević kaže da mafija nigde na svetu nije mirno predala vlast, pa to neće biti slučaj ni u Srbiji. "Aleksandar Vučić još uvek nije posegnuo za celokupnim arsenalom zla koji poseduje i koji će obilato koristiti kada mu vlast bude ugrožena. Pripadnici napredne mafijaške organizacije su za skoro deset godina samovlašća ukrali i opljačkali najmanje 30 milijardi evra. To je zastrašujuća količina novca koja je u njihovim rukama. Oni neće sedeti skrštenih ruku i čekati da im to neko konfiskuje. Kriza u Srbiji koju će produkovati režim Aleksandra Vučića u trenutku svog pada biće tolika da će se svakako reflektovati na čitav region, a posledice ove mafijaške vlasti građani Srbije će osećati decenijama", kaže on.

Pajtić podseća da su ljudi koji trenutno vode Srbiju u prošlosti inicirali sukobe u regionu da bi se održali na vlasti. On, međutim, veruje da, u strahu od nekakvog novog Haškog tribunala, u odnosu sa susedima sada "neće otići dalje od huškačko-šovinističke retorike". Međutim, unutar države biće spremni na sve da sačuvaju pozicije. "Trenutno njihov opstanak na vlasti još nije ugrožen, pa ne pucaju, niti šalju svoje mafijaše da pucaju po Srbiji. Kada bude ugrožen, biće jasno kolike su razmere zla koje je uzurpiralo ovu zemlju. Ono što je, međutim, najveći problem, jeste to što je obim pljačke toliki da će, ukoliko ne budu ubrzo oterani sa vlasti, oni postati i bukvalno većinski vlasnici resursa i privrede Srbije. Tada će već biti svejedno ko je formalno na kojoj funkciji i ko je iz koje stranke. Vučićeva familija i kumovi će decenijama koje su pred nama biti gospodari života i smrti", kaže Pajtić. ¶

NEDIM SEJDINOVIĆ

Borba za pravnu sigurnost

Posle Konferencije advokata Srbije, pripadnici ove profesije deluju slabije nego što su bili pre nje. Zbog činjenice da je sednica skupštine naglo okončana nakon objavljivanja rezultata glasanja, ostali prisutni i javnost su ostali uskraćeni za obrazloženje delegata koji su glasali protiv preporuke konferencije – dakle, protiv odluke o stupanju u obustavu rada

Piše: **Marko Pantić**
Advokat

Od 16. septembra kada je Vrhovni kasacioni sud doneo "dopunu" sopstvenog stava povodom troškova obrade bankarskih kredita uzavrelo je stanje u advokaturi Srbije. Međutim, čini se da je prethodnog vikenda doseglo tačku usijanja, na oko sličnu onoj kakva je bila u ranu jesen 2014. kada je donet prvi nacrt Zakona o javnom beležništvu.

Prethodne subote održana je Konferencija advokata Srbije koja je donela preporuku da advokatura stupi u obustavu rada do povlačenja dopune stava VKS-a. Po Statutu Advokatske komore Srbije (u daljem tekstu: AKS), na dan održavanja konferencije, održava se i sednica Skupštine AKS koja se mora izjasniti o svim preporukama koje je donela konferencija. Tako je i bilo i ovog puta. Ali, na opšte iznenađenje kolega – ali ne svih – koji su uzeli učešće na konferenciji, delegati u skupštini AKS nisu izglasali obustavu rada već doneli odluku koja je suprotna preporuci konferencije. Usledila su međusobna optuživanja za izdaju interesa advokature uz rečnik koji u nekim trenucima nije prilično ni kafanskoj raspravi. Uveren sam da pomenuti događaji ne služe ni kom na čast – danas smo slabiji nego što smo bili u prošli petak i pod hitno nam je potrebno jedinstvo, a ne nove podele. Verujem da je baš to ono što građani od nas očekuju.

Želim i da podsetim na jednu činjenicu, koja je neopravdano pala u zapećak pomenutih dešavanja. Advokatura Srbije je apsolutno jedinstvena u oceni da je "dopuna" stava Vrhovnog kasacionog suda doneta pod krajnje sumnjivim okolnostima. Najviša sudska instanca u Srbiji je pre tri godine već donela pravni stav po istom pitanju. Na osnovu njega je bilo jasno da je banka imala pravo da naplati trošak obrade kredita, ali da je svom klijentu, građaninu ili pravnom licu, morala jasno i nedvosmisleno da predoči o kojim troškovima je reč – tako da klijent nijednog trenutka ne bude doveden u zabludu šta tačno i koliko plaća.

Ono što posebno baca ljagu na celu priču sa "dopunom" stava jeste činjenica da je Vrhovni kasacioni sud donosio presude kojima je preinačavao odluke nižestepenih sudova kojima su odbijani tužbeni zahtevi građana. Dakle, sam VKS je doneo više desetina presuda u kojima je detaljno obrazlagao zbog čega banke u konkretnim slučajevima nisu imale pravo da naplate trošak obrade kredita – na način na koji su naplaćivale. I posle tri godine ujednačene sudske prakse na nivou cele države, najviši sud u Srbiji "s neba pa u rebra" donosi "dopunu" stava koja je dijametralno suprotna sopstvenom prethodnom stavu i ustanovljenoj sudskoj praksi. Ovakva odluka Vrhovnog kasacionog suda je dovela do pravne nesigurnosti i verujem da je to svima danas jasno. Ako se neko još uvek pita zbog čega, odgovor bi otprilike mogao da glasi: dva parnična predmeta sa potpuno istim činjeničnim stanjem mogu dobiti dijametralno suprotno "pravno finale" – zavisi od toga da li je suđenje zakazano pre ili posle 16. septembra ove godine.

Advokatura Srbije jedinstvena je u stavu da je nedopustivo na opisan način "intervenisati" na donošenje odluka u sporovima koji već traju. Što se ove teme tiče, mišljenje kolega se razlikovalo po pitanju metoda kojim advokatura treba da se suprotstavi ovakvom postupanju Vrhovnog kasacionog suda – da li stupiti u obustavu rada ili ne. Obustava rada stoji na raspolaganju advokaturi kao krajnje sredstvo za ostvarivanje nekog cilja. U prošlosti se pokazala kao izuzetno uspešna jer se usled obustave rada advokata praktično parališe rad celokupnog pravosuđa. Za vreme obustave advokati ne postupaju pred sudovima ni drugim institucijama, što za posledicu ima i nemogućnost građana da u toku obustave ostvare svoja prava. To su informacije koje su se mogle pronaći u medijima prethodnih dana. Nažalost, nisu se pominjale dve važne činjenice. Prva, da se tokom obustave advokati dobrovoljno odriču najvećeg dela sopstvenih prihoda i da mnogi, posebno mladi, to ne mogu da izdrže u dužem vremenskom periodu. I druga, bitnija – da bi se uopšte moglo stupiti u "dužu" obustavu rada, neophodan je širok konsenzus kolega. Deluje da se zbog ove druge činjenica preporuka konferencije "razmimoišla" sa odlukom skupštine AKS.

Po nezvaničnim informacijama jer zvaničnog brojanja nije bilo, na Konferenciji advokata Srbije prošle subote učestvovalo je između 1350 i 1400 kolega. Tema konferencije je bila: "Da li se pitanje pravne nesigurnosti nastale nakon objavljivanja dopune pravnog stava o dozvoljenosti ugovaranja troškova kredita usvojenog na sednici građanskog odeljenja VKS od 16.09.2021. godine, treba rešavati, između ostalih

Tokom obustave rada advokati se dobrovoljno odriču najvećeg dela sopstvenih prihoda i mnogi, posebno mladi, to ne mogu da izdrže u dužem vremenskom periodu, a da bi se uopšte moglo stupiti u "dužu" obustavu rada, neophodan je širok konsenzus kolega

aktivnosti Advokatske komore Srbije, i obustavom rada?" Ovo je bitno naglasiti jer po Statutu AKS jedino o čemu skupština AKS ima obavezu da se izjasni jeste preporuka koju donese konferencija. A kako je jedina tema konferencije bila da li treba obustavljati rad zbog "dopune" stava VKS – dakle ni zbog čeg drugog – skupština AKS je donela odluku da ne treba stupati u obustavu rada. Kako se sednica održavala na Pravnom fakultetu bilo je mesta da, osim delegata, sednici prisustvuju i druge kolege u svojstvu javnosti. Sednicom je predsedavala predsednica Advokatske komore Srbije i kada je saopštila rezultate glasanja, usledili su zvižduci nezadovoljnih kolega, te je sednica ubrzo nakon toga okončana. Učešće na sednici skupštine uzelo je 140 delegata, od kojih je njih 57 glasalo za usvajanje preporuke konferencije, dok je 81 delegat glasao protiv, uz dva nevažeća listića.

Nažalost, zbog činjenice da je sednica skupštine naglo okončana nakon objavljivanja rezultata glasanja, ostali smo uskraćeni za obrazloženje delegata koji su glasali protiv preporuke konferencije – dakle protiv odluke o stupanju u obustavu rada. Nezvanično, jedan od argumenata je bio da je konferenciji advokata prisustvovalo oko 12 odsto svih upisanih advokata, a da se odluka o obustavi rada odnosi na sve kolege. Takođe, moglo se čuti da je i konferenciji koja je prethodila protestu protiv nakaradnog uvođenja notarijata prisustvovalo blizu 5000 advokata, tako da je njen legitimitet bio mnogo veći. Predsednica AKS je najavila da će preko organa komore inicirate nove akcije protiv "dopune" stava Vrhovnog suda, o kojima će i kolege i javnost biti blagovremeno obavešteni.

Umesto zaključka, voleo bih da pozovem sve građane Srbije da nas podrže u ovoj borbi jer je ovo pre svega borba za pravnu sigurnost i zaštitu prava građana, a ne za interese advokature. S druge strane, pozvao bih kolege da sklone sujete po strani i da se ujedinimo što je pre moguće. Ovakvim događajima u advokaturi raduju se samo neprijatelji advokature. ¶

OTP banka

Jedna od najprestižnijih kartica u svetu dostupna je i u Srbiji

Prepustite se beskonačnim pogodnostima uz VISA Infinite

Lični asistent koji će biti dostupan kad god vam je potreban, pokriveno globalno putno porodično osiguranje, povlašćen boravak u svetskim hotelima, manje vremena u redovima na aerodromu... Ovo su samo neke od pogodnosti koje ćete dobiti korišćenjem **VISA Infinite OTP banke**, najekskluzivnije kartice u Srbiji i jedne od najprestižnijih kartica u svetu, kreirane za one koji žele da imaju tretman VIP osobe, i u skladu sa tim posebne privilegije.

Onima koji često putuju **VISA Infinite** će omogućiti da se prepuste beskonačnim pogodnostima na više od 1.000 aerodroma u preko 450 gradova sveta za neograničeni broj poseta: usluga za brzo prijavljivanje i pasošku kontrolu, red na šalteru, pratnju od aviona do vozila ili do gejta za odlaske.

Uz **VISA Infinite** klijent dobija i **globalno putno osiguranje**, za sebe i do pet članova porodice koji su sa njim na putovanju, a pokriva troškove nezgode, troškove u slučaju otkazivanja ili pomeranja datuma putovanja koje je rezervisano ili već plaćeno. Kartica omogućuje i pristup biznis salonima na aerodromima širom sveta.

Kupovina ovom karticom predstavlja pravo uživanje. Prepustite se šopingu jer **VISA Infinite** pruža dodatne popuste i pogodnosti kod lokalnih i međunarodnih partnera u okviru programa Visa Premium ponuda. Tu je i **dodatno osiguranje prilikom kupovine** i produžena garancija trgovca nakon isteka fabričke garancije.

KONSIJERŽ USLUGA

Uz VISA Infinite OTP banke dobijate **uslugu ličnog asistenta** koji će vam biti

dostupan 24 sata, sedam dana u nedelji. Asistent podseća na važne datume, radi isporuku cveća i poklona širom sveta, obezbeđuje pristup prodavnicama van radnog vremena, organizuje čarter-letove i ekskluzivna putovanja. Obezbeđuje karte za sportske, kulturne, i druge događaje.

Uz ovu karticu sebi ćete obezbediti premijum usluge i iskustva. Sada kada znate da iskoristite prednosti širom sveta, očekujemo vas u OTP banci. Više na *www.otpbanka.rs.*

Muke po antivakserima

Zahvaljujući globalnoj imunizaciji, postepenom popuštanju epidemioloških mera i strogim kovid protokolima ove godine su tribine na sportskim događajima širom sveta ponovo pune. Dok se vlade mnogih zemalja bore protiv uticaja antivaksera, pojedini sportisti nalaze se na udaru medija jer ne žele da se vakcinišu. Među njima je i Novak Đoković, mada on odbija da se izjasni da li jeste ili nije vakcinisan

Pre samo godinu dana sve je u sportu izgledalo baš kao u sceni iz nekog distopijskog filma. Tada su gotovo sve profesionalne lige u svetu prekinule svoje aktivnosti, takmičenja su suspendovana, utakmice odložene, prazni stadioni su bili neminovna posledica opštih mera sa ciljem da se ograniči širenje virusa kovid-19. Čitava sportska industrija i dalje se nije potpuno oporavila od šoka i teškog finansijskog udarca merenog u desetinama milijardi dolara.

Danas vodeće sportske lige imaju izuzetno visok procenat vakcinisanih učesnika – igrača, osoblja, trenera – i stroge protokole kojima se štite protiv virusa korona. Ipak, pojedini igrači su i dalje primorani da zbog zaraze propuštaju utakmice i takmičenja. Profesionalni sportisti koji i dalje odbijaju da se vakcinišu, pravdajući to ličnim, verskim ili drugim razlozima, nažalost, često postaju mete javnosti i medija.

TARGETIRANJE

Na svojoj koži to je osetio i srpski teniser i svetski broj jedan Novak Đoković, koji je već mesecima izložen medijskoj hajci, što zbog organizovanja egzibicionog Adria tura prošlog leta, što zbog svog stava o vakcinaciji. Pojedini mediji išli su tako daleko da su mu čak ime i prezime promenili u "Novax" i "Đokovid-19", dajući mu epitet vodećeg "antivaksera" u sportu. Iako Novak nikada nije javno obelodanio da li je vakcinisan protiv korone ili ne, smatrajući da je to lična stvar svakog pojedinca, dežurni kritičari srpskog tenisera nastavili su sa napadima. Nakon što je prošlog vikenda na turniru Masters serije u Parizu trijumfalno osigurao da rekordni sedmi put završi godinu na mestu broj jedan, još nije izvesno da li će Đoković putovati u Australiju i polušati da odbrani titulu na prvom grend slemu u novoj sezoni.

U toj zemlji već nedeljama unazad vodi se oštra polemika oko toga da li će samo vakcinisani igrači moći da učestvuju na Otvorenom prvenstvu Australije, ili će to, pod određenim uslovima, biti dozvoljeno i onima koji nisu imunizovani protiv virusa korona. Premijer države Viktorije Den Endrjus i pojedini ministri australijske vlade potvrdili su da će svi profesionalni sportisti morati da se vakcinišu protiv korona virusa, a da to važi i za druge sportske uposlenike – trenere, osoblje i zaposlene u medijima koji prate događaje.

I dalje, međutim, nije jasno kako će se ovo pravilo odnositi na tenisere i teniserke koji budu iz inostranstva dolazili u Melburn na Australijan open sledeće godine. Prethodnih sedmica oprečne informacije dolazile su i iz kabineta premijera Australije Skota Morisona, koji je sugerisao da će nevakcinisanim teniserima biti dozvoljeno da dođu, ali da će morati da provedu dve sedmice u hotelskom karantinu. Slično mišljenje izneli su i zvaničnici australijske teniske federacije, koji smatraju da će nevakcinisani igrači ipak moći da igraju, ali da će osim strogog dvonedeljnog karantina imati i obavezu svakodnevnog testiranja.

KO ĆE U AUSTRALIJU

Imajući u vidu kroz kakav maltretman su prolazili teniseri na ovogodišnjem Australijan openu održanom u februaru – karantin, zaključavanje po sobama, ograničena sloboda kretanja – deluje da bi se samo najodvažniji usudili da iznova prođu kroz takav dril organizatora. Novak Đoković zbog svega toga želi da sačeka "zvanično saopštenje" Teniske federacije Australije. "Ovo ne važi samo za mene, već za veću grupu igrača. Očigledno je da su u Australiji pravila drugačija nego u ostalim delovima sveta. Posle toga ću odlučiti da li idem u Melburn ili ne. Do tada se više neću oglašavati ovim povodom", istakao je srpski teniser.

Ali nije samo Đoković u dilemi. Rus Danil Medvedev, drugi teniser sveta, rekao je da želi da igra u Melburnu, ali i da "podržava Novakov odgovor" da igrače ne treba primoravati da otkriju da li su vakcinisani protiv kovida. "To je moja privatna stvar", istakao je ruski teniser. I trećeplasirani Stefanos Cicipas dospeo je na naslovne strane sredinom avgusta, kada je izjavio da se neće vakcinisati osim ukoliko to ne bude uslov ATP tura. Ipak, čini se da je Grk u međuvremenu promenio mišljenje, pošto je najavio da će učestvovati na Australijan

TVRDO KRILO: N. Đoković i D. Medvedev
Fotografije: AP Photo

Pojedini mediji išli su tako daleko da Novaku Đokoviću ime i prezime promene u "Novax Đokovid-19", dajući mu epitet vodećeg "antivaksera" u sportu

openu i poštovati uslove koji tamo budu postavljeni. Slično je postupio i austrijski teniser Dominik Tim, ranije takođe skeptičan po pitanju vakcinacije, koji je početkom novembra izjavio da se vakcinisao i da će spremno dočekati naredne turnire.

Predsednik Asocijacije teniskih profesionalaca (ATP) Andrea Gaudenci je u intervjuu za francuski "Ekip" naveo da se nada da će vlada Australije ipak dozvoliti i nevakcinisanim igračima da igraju na prvom grend slemu sezone. On je takođe izrazio zadovoljstvo što se broj igrača na ATP turu koji su imunizovani protiv kovida kontinuirano povećava. "Već smo na oko 70 odsto. Nadamo se da će za dva meseca biti 95 ili 98 odsto vakcinisanih tenisera", izjavio je prvi čovek ATP-a.

NEPOKOLOBLJEVI IRVING

I kao što se Novak Đoković našao u centru globalne medijske diskusije o vakcinaciji, u američkoj profesionalnoj košarkaškoj ligi (NBA) zvezda Bruklin Netsa Kajri Irving suočio se sa brojnim pritiscima zbog toga što i dalje ne želi da primi cepivo protiv korona virusa. Zato ne može da igra ni da trenira sa svojim timom.

Prema dostupnim podacima iz oktobra meseca, oko 95 odsto igrača u NBA ligi je primilo je vakcinu. Iako je Nacionalna asocijacija košarkaša odbacila preporuke da vakcinacija bude obavezna za njihove sportiste, oni koji se ne pelcuju suočavaju se sa mnogim ograničenjima. Osim što su češće testirani od svojih imunizovanih kolega i imaju prilične poteškoće prilikom putovanja u različite američke savezne države, nevakcinisani košarkaši neće dobijati ni platu za sve propuštene utakmice u sredinama i dvoranama koje imaju striktne lokalne protivepidemijske mere. Najstrože je u Njujorku i San Francisku, jer su tamo na snazi odluke vlasti da nevakcinisane osobe ne smeju da sudeluju na velikim okupljanjima u dvoranama, pa tako ni na košarkaškim »

POPUSTILI: Stefanos Cicipas i Dominik Tim

utakmicama. Tako, na primer, igrači Njujork Niksa, Bruklin Netsa i Golden Stejt Voriorsa moraju da budu potpuno vakcinisani da bi igrali kod kuće. Novoizabrani gradonačelnik Njujorka Erik Adams je rekao da neće menjati gradske propise o obaveznoj vakcinaciji.

Uprkos tome, sedmostruki Ol-Star igrač i plejmejker Bruklin Netsa Kajri Irving ne odustaje od svojih nastojanja da izbegne imunizaciju i kaže: "Ovo je pitanje mog života i izbora. Istina je da bih morao da se vakcinišem kako bih bio u Njujorku i timu iz ove države, ali ja sam odlučio da to ne uradim. To je moj izbor i zamolio bih sve da ga poštuju." Mediji su izračunali da će Irving, koji bi ove godine trebalo da zaradi skoro 35 miliona dolara, za svaku utakmicu na domaćem terenu na kojoj ne bude igrao izgubiti oko 380 hiljada dolara. Ukoliko ostane dosledan u svom stavu do kraja sezone, Irving će ostati bez više od 15 miliona dolara.

Sedmostruki Ol-Star igrač i plejmejker Bruklin Netsa Kajri Irving ne odustaje od svoje odluke da se ne vakciniše. Ukoliko ostane dosledan do kraja sezone će zbog toga izgubiti više od 15 miliona dolara, tj. po 380 hiljada dolara za svaku utakmicu koju će propustiti na domaćem terenu zbog toga što nije vakcinisan

KAKO GDE U EVROPSKOM FUDBALU

Kada je u pitanju "najvažnija sporedna stvar na svetu", u Evropi takođe važe striktni protokoli za igrače, trenere i osoblje klubova. Uprkos visokim stopama vakcinacije u najjačim fudbalskim ligama na Starom kontinentu, pojedini igrači bili su primorani da propuštaju utakmice nakon što su imali pozitivne rezultate na testiranju na kovid-19.

U saopštenju engleske Premijer lige se navodi da je više od 81 odsto tamošnjih fudbalera primilo bar jednu dozu vakcine protiv korona virusa, dok je 68 odsto njih potpuno imunizovano. Najavljeno je i da nevakcinisani igrači Premijer lige neće moći sledeće godine da putuju na Svetsko prvenstvo koje će biti održano u Kataru. Za razliku od igrača, engleskim navijačima je potrebna samo prva doza vakcine da bi ušli na stadione.

U klubovima nemačke Bundeslige stopa vakcinacije iznosi oko 94 odsto i to ne samo među igračima, već i među trenerima i osobljem, piše "Juronjuz". U Italiji je prijavljeno da je čak 98 odsto igrača Serije A primilo vakcinu protiv korone i da ima svega dvadesetak igrača i članova osoblja koji to i dalje odbijaju.

U Austriji vlada je donela odluku da uprkos pooštravanju epidemioloških mera profesionalni sportisti i dalje ne moraju da budu vakcinisani. Austrijski vicekancelar i ministar sporta Verner Kogler rekao je da se ne zalaže "za to da nasilno teramo na vakcinaciju" i objasnio da se "radi se o značajnoj ličnoj odluci koja se tiče sopstvenog tela" i da to "mora da važi i za sportiste".

ANTIVAKSERSKA LINGLONG SUGPERLIA

Kada je u pitanju domaći fudbal, stvar je kudikamo drugačija. Sportski direktor fudbalskog kluba Crvena zvezda Mitar Mrkela nedavno je javno zamerio igračima što većina njih nije vakcinisana protiv korona virusa. "Naši igrači uporno odbijaju vakcinaciju, a redom su se porazboljevali u ključnim utakmicama", prozvao je Mrkela svoje fudbalere.

Početkom novembra, "Danas" je preneo informaciju sa portala kladionice "Mozzart sport", inače jednog od sponzora Crvene zvezde, u kojoj se navodi da su vakcine dobila tačno četvorica fudbalera Crvene zvezde "od kojih je samo jedan nosilac državljanstva Republike Srbije". Trener crno-belih Aleksandar Stanojević rekao je da "trećina fudbalera Partizana nije primila vakcinu i to je trenutno stanje".

I predsednik Srbije Aleksandar Vučić se osvrnuo na negativan stav srpskih igrača prema vakcinaciji. "Ljudi kažu da je u Zvezdi samo četvoro vakcinisano, u Partizanu srećom valjda 15, 16 njih. Pokazali su se kao mnogo odgovorniji", istakao je Vučić gostujući na TV B92.

Za razliku od fudbalera, košarkaši Crvene zvezde ozbiljno su shvatili situaciju sa koronom, pa je portal "Telegraf" objavio je da su na Malom Kalemegdanu svi igrači, kao i kompletan stručni štab, imunizovani. Slično je i sa njihovim večitim rivalima. Mediji su objavili da su i igrači i stručni štab KK Partizan već vakcinisani protiv kovida-19.

NEVEROVATAN NHL

Verovatno najvišu stopu vakcinisanih u jednoj profesionalnoj ligi u svetu ima severnoamerička Nacionalna hokejaška liga (NHL). Do početka sezone sredinom oktobra samo četiri igrača nisu primila vakcinu protiv korona virusa, što je prema rečima komesara NHL-a Gerija Betmena "neverovatno". "Četiri igrača, a ne četiri odsto igrača. Svi naši zvaničnici su vakcinisani. Sve osoblje koje dolazi u kontakt sa igračima je vakcinisano", izjavio

SVI PO SPISKU: Vakcinisani igrači NH lige
Fotografije: AP Photo

je Geri Betmen. Uprkos ogromnom procentu imunizovanih, početkom novembra iskrsli su pojedini slučajevi zaraženih i u NHL-u. Portal "Toronto siti njuz" navodi da su igrači koji su se zarazili imali blage simptome ili su bili potpuno asimptomatski slučajevi. Ovaj medij nabrojao je i ekipe koje su imale kovid slučajeve od početka sezone: to su bili Pitsburg Pengvinsi (osam igrača), Vinipeg Džets (dva igrača), Čikago Blekhoks (pet igrača, dva trenera), San Hoze Šarks (7 igrača, 1 trener), Sijetl Kraken (četiri igrača), Kolorado Avalanš (jedna igrač, jedan trener).

Bilo je međutim i rigoroznih kazni za nepoštovanje kovid protokola. Tako je NHL suspendovao napadača San Hoze Šarksa Evandera Kejna na 21 utakmicu zbog podnošenja lažnog sertifikata o vakcinaciji protiv kovida. Kejn će izgubiti oko 1,68 miliona dolara od svoje plate od 7 miliona dolara koliko je predviđeno da zaradi ove sezone, a novac će otići u Fond za hitnu pomoć igračima.

Stopa imunizacije u izuzetno popularnoj Nacionalnoj fudbalskoj ligi (NFL) nije stopostotna, ali je takođe izuzetno visoka. NFL je saopštio da je 95 odsto igrača i skoro 100 odsto osoblja lige već vakcinisano protiv korone. Strogi protokoli nalažu da nevakcinisani igrači moraju da se testiraju svakodnevno, a u slučaju eventualnih pozitivnih rezultata testova, ti pojedinci biće primorani da budu u izolaciji najmanje deset dana.

LOV NA ANTIVAKSERE

Medije je nedavno zaintrigirao slučaj kvoterbeka Grina Beja Pekersa Erona Rodžersa, za koga se ispostavilo da je slagao da je bio "imunizovan" ovog leta. Kako je nekoliko dana potvrđeno da je pozitivan na korona virus, igrač će morati u obaveznu izolaciju uz neminovnu kaznu koja ga čeka zbog zdravstveno-sportskog prekršaja. Standardna globa je 14.650 dolara za one koji su prvi put prekršili kovid protokole, a ponovljeni prekršaji variraju kaznama od jednonedeljne do četvoronedeljne suspenzije bez plate.

Za Rodžersa je usledila i medijsko-sponzorska kazna: broj reklama u kojima se pojavljuje drastično se smanjio na televizijama nakon otkrića da nije bio vakcinisan protiv korone. Jedan od sponzora prekinuo je partnerstvo sa Eronom Rodžersom. On je, međutim, svu krivicu svalio na novinare, izrazivši "svoje razočaranje zbog medijskog tretmana", navodi "Si-En-En". Kvoterbek je otvoreno napao medije da sprovode "lov na veštice", okrivivši pritom novinare da su oni napisali da je bio imunizovan još u avgustu.

Probleme sa kovidom imali su i u Formuli 1. Veteran i bivši svetski šampion Kimi Raikonen nedavno je bio pozitivan na virus, pa je bio primoran da propusti dve trke. I sedmostruki svetski šampion Luis Hamilton, koji je u decembru prošle godine preležao kovid, žalio se da je mesecima nakon toga osećao umor, malaksalost i vrtoglavicu, što je pripisivao dugoročnim posledicama virusa. Od početka pandemije ukupno je šest vozača, od njih dvadeset koliko učestvuje u Formuli 1, testirano pozitivno na koronu. Već je doneta odluka po kojoj nijedan vozač Formule 1 koji nije u potpunosti vakcinisan neće moći da učestvuje na trci za Veliku nagradu Australije u aprilu 2022. godine.

PRAVO NA IZBOR ILI NEODGOVORNOST

U ovakvim okolnostima mediji često umeju da doprinesu širenju animoziteta prema sportistima koji imaju otpor prema vakcinaciji. Takvo "targetiranje" ponekad može zaista da liči na "lov na veštice". Novak Đoković je jedan od primera koliko se neko zbog stavova koje zastupa može naći pod pritiskom lavine negativnih novinarskih izveštaja, iako je svačije ljudsko pravo, pa tako i profesionalnih sportista, da odluči da li će primiti cepivo protiv korone ili ne. Skoro dve godine od početka globalne pandemije i godinu dana od početka procesa imunizacije stanovništva zna se makar ovo: više od 7,2 milijarde doza cepiva protiv kovida već je dato širom sveta i groblja se očito ne pune od komplikacija izazvanih vakcinom. Naprotiv, dokazano je među onima koji imaju teške posledice i umiru od korone ogroman procenat nevakcinisanih. Širom sveta je do sada od zaraze kovidom 19 preminulo više od pet miliona ljudi.

Zbog toga će i sprečavanje širenja epidemije biti glavni izazov na Zimskim olimpijskim igrama koje će biti održane u Pekingu od 4. do 20. februara 2022. godine. Po ugledu na završene Letnje olimpijske igre u Tokiju i zimska olimpijada biće održana u "sigurnosnom mehuru" koji ima za cilj da predupredi eventualne rizike od zaražavanja učesnika i širenja virusa širom Kine i sveta. Iako Međunarodni olimpijski komitet još nije doneo odluku o obaveznoj vakcinaciji sportista, oni koji ne budu imali sertifikat da su potpuno imunizovani moraće da budu čak 21 dan u strogom karantinu u Pekingu i biće testirani na dnevnom nivou. Organizatori ZOI doneli su i odluku da će takmičenjima moći da prisustvuju samo gledaoci iz Kine. ¶

UROŠ MITROVIĆ

Kovid sertifikati – nova preventivna mera protiv epidemije

Pandemija zarazne bolesti KOVID-19 je već duže od godinu i po dana nametnula različite mere i ograničenja prava i sloboda, kao i uobičajenog načina života građana, radi zaštite javnog zdravlja. Poslednja od takvih mera u Republici Srbiji su tzv. kovid propusnice, koje su već primenjene u većem broju drugih država

Piše: **Milan Stefanović**

Savetnik za propise i inspekcije

Vlada Srbije je 21. oktobra 2021. godine donela dopune Uredbe o merama za sprečavanje i suzbijanje zarazne bolesti kovid-19, koje se primenjuju počev od 25. oktobra 2021. godine, a kojima su uvedene tzv. kovid propusnice. Propisano je da u ugostiteljskom objektu, koji je u zatvorenom prostoru, kao pružalac ili korisnik usluge u periodu od 22.00 časa do završetka radnog vremena može boraviti samo lice koje poseduje kovid sertifikat. Ista obaveza se primenjuje i na objekte koji nisu ugostiteljski, ali u kojima se održavaju zabavne i svečane manifestacije (poput sala za venčanja). Postoje i izuzeci od ove zabrane – to su objekti u kojima se hrana i piće služi tako što korisnik ne ulazi u objekat (tzv. šalterska prodaja), kada se hrana i piće vrši putem dostave, bez neposrednog kontakta pružaoca i korisnika usluge, ili kada je objekat u okviru zatvorenog trgovinskog objekata i hrana i piće se ne uslužuju korisnicima koji sede u objektu (u međuvremenu, period je produžen, i počinje u 20.00 sati).

ŠTA JE KOVID SERTIFIKAT ("KOVID PROPUSNICA")?

To je dokument kojim se potvrđuje da njegov nosilac ima jedan od sledećih dokaza, i to:

• negativan rezultat *real time* PCR testa na SARS-CoV-2, ne stariji od 72 sata nakon izdavanja rezultata, koji izdaje mikrobiološka laboratorija u javnoj svojini na teritoriji Republike Srbije (referentna državna laboratorija), ili strana referentna mikrobiološka laboratorija;

• negativan rezultat testa za otkrivanje antigena SARS-CoV-2, ne stariji od 48 sati nakon izdavanja rezultata, koji izdaje mikrobiološka laboratorija u javnoj svojini i mikrobiološka laboratorija u privatnoj svojini na teritoriji Republike Srbije, ili strana referentna mikrobiološka laboratorija;

• dokaz o primljenoj drugoj, odnosno trećoj dozi vakcine protiv zarazne bolesti kovid-19, koji izdaje Institut za javno zdravlje Srbije "Dr Milan Jovanovic Batut" ili nadležni zdravstveni organ strane zemlje, kojim se potvrđuje da vakcinacija nije starija od 210 dana;

• pozitivan rezultat serološkog testiranja na SARS-CoV-2 S-Protein (RBD) Immunoglobulin G (IgG), koji izdaje mikrobiološka laboratorija u javnoj svojini na teritoriji Republike Srbije, ne stariji od 90 dana od dana uzorkovanja;

• dokaz o preležanoj zaraznoj bolesti kovid-19 u vidu pozitivnog *real time* PCR testa na SARS-CoV-2 ili testa za detekciju antigena SARS-CoV-2, ne mlađeg od 14 i ne starijeg od 210 dana od dana uzorkovanja, koji izdaje Institut za javno zdravlje Srbije "Dr Milan Jovanovic Batut" ili nadležni zdravstveni organ strane zemlje, a na osnovu rezultata testova mikrobioloških laboratorija u javnoj svojini na teritoriji Republike Srbije, odnosno stranih referentnih mikrobioloških laboratorija.

Obaveza posedovanja kovid sertifikata ("kovid propusnice") posle 20 sati važi kako za goste, tako i za zaposlene u objektu, tj. za sva lica koja se nalaze u objektu.

Na kovid sertifikatu se nalazi QR kod, odnosno dvodimenzionalni bar-kod, pomoću kojeg se proveravaju ovi dokazi elektronskim putem.

Za boravak posle 20 sati se ne priznaje ako gost ili zaposleni ima potvrdu o vakcinaciji ili testiranju, nego je neophodno i jedino se prihvata ako ima "zeleni" kovid sertifikat. Digitalni "zeleni" kovid sertifikat je objedinjena potvrda kojom se dokazuje da li ste primili vakcinu protiv kovid-19, da li imate rezultate testiranja na zaraznu bolest SARS-CoV-2 ili ste se oporavili od bolesti kovid-19. Portal eUprava ukazuje na to da digitalni zeleni sertifikat predstavlja potvrdu koja je elektronski pečatirana i, kao takva, ne može biti falsifikovana. Do "kovid propusnica", većina građana ga je već koristila letos, kada je išla na letovanje.

Ko hoće da dobije digitalni zeleni sertifikat, potrebno je da bude registrovan i prijavljen korisnik Portala eUprava. Ako neko nije u mogućnosti da preuzme digitalni zeleni sertifikat elektronskim putem, može ga zatražiti na šalterima pošta širom Srbije, uz pokazivanje lične karte. Digitalni zeleni sertifikat je be-

Cilj ove nove mere nije kažnjavanje, nego prevencija – sprečavanje širenja zarazne bolesti kovid-19 i podsticanje većeg obima vakcinacije. Ostaje da se sagledaju efekti ove mere u smislu povećanja stepena vakcinacije, posebno među mlađom populacijom, i smanjenja broja zaraženih i preminulih, kao i da se vidi da li će doći do povećanja obima i trajanja ove mere, kako određeni stručni krugovi zastupaju i najavljuju

splatan. Svako ko ima ovaj dokument može ga odštampati ili ga imati na telefonu u formi elektronskog ili mobilnog dokumenta, i tako ga pokazati ovlašćenom radniku ugostitelja – kovid redaru, odnosno inspektoru, prilikom provere, odnosno kontrole.

KO PROVERAVA I KONTROLIŠE DA LI GOSTI IMAJU KOVID SERTIFIKATE

Najpre, to radi sam ugostitelj – pravno lice ili preduzetnik, odnosno organizator događaja koji pruža usluge služenja hrane i pića. On je dužan da proverava validnost kovid sertifikata – digitalnog zelenog sertifikata, pomoću uređaja koji prepoznaje QR kod. Provera validnosti EU DCC i digitalnog kovid sertifikata druge zemlje vrši se uvidom u dokument. Pravno lice ili preduzetnik, odnosno organizator događaja koji pruža usluge služenja hrane i pića, na osnovu dopuna Uredbe, ima obavezu i da identitet nosioca kovid sertifikata proveri uvidom u ličnu kartu ili drugu ispravu sa fotografijom.

Kontrolu pridržavanja ove mere sprovodi sanitarna inspekcija, komunalna inspekcija i komunalna milicija. Po prirodi stvari i smislu propisane obaveze, odnosno ograničenja i zabrane, inspekcijski nadzor u ovom pogledu mogu sprovoditi samo vakcinisani inspektori. Držimo da je odgovornost za utvrđivanje ove činjenice – koja više nije informacija privatne prirode, nego postaje informacija od ključnog značaja za vršenje posla u javnom interesu od strane ovlašćenog službenog lica – na rukovodiocima inspekcija i organizacionih jedinica inspekcija, koji pripremaju operativne planove nadzora, izdaju naloge za inspekcijski nadzor i prate izvršenje mera koje izriču inspektori. Iz Koordinacione komisije za inspekcijski nadzor je saopšteno da će inspektori svih 46 inspekcija u Srbiji, putem mehanizama koordinacije, saradnje i pružanja pravne pomoći sanitarnoj inspekciji, kontrolisati da li se poštuje odluka da svi gosti ugostiteljskih objekata u zatvorenom delu, kao i zaposleni, imaju "kovid propusnicu" posle 20 sati.

Premda su neki od lokala najavili da će na ulazu omogućiti besplatno testiranje antigenskim testom za svoje goste, te rezultate kontrola neće prihvatati. Praktično, kada očitani QR kod sertifikata pozeleni, lice može da boravi u objektu, a ako je crven – ne može. Bilo kojim čitačem QR koda skeniranje vodi na Portal eUprave, gde mogu da se vide potrebni podaci.

Inspektor, inače, ima i opšte ovlašćenje – prema Zakonu o inspekcijskom nadzoru – da izvrši uvid u ličnu kartu ili drugu javnu ispravu sa fotografijom, kako bi identifikovao lice koje je zatekao u objektu (npr. ako posumnja u identitet lica, ako utvrdi nedostatke kod provere identiteta nosioca kovid sertifikata od strane pravnog lica ili preduzetnika, odnosno organizatora događaja i sl). Lice koje se identifikuje je, saglasno Zakonu o ličnoj karti, dužno da pokaže ličnu kartu na zahtev inspektora, kao službenog lica ovlašćenog za legitimisanje.

KOJE SU KAZNE PROPISANE ZA KRŠENJE OVE OBAVEZE

Propisani su prekršaji za kršenje ove obaveze, a kazne su u iznosu od 300.000 dinara za pravno lice, 150.000 dinara za preduzetnika, 50.000 dinara za odgovorno lice u pravnom licu, 30.000 za kovid redare, odnosno odgovorna lica za sprovođenje mera i 5000 za fizičko lice koje prekrši mere. Novčane kazne su propisane u fiksnom iznosu i za njih se ne vodi postupak pred prekršajnim sudom, nego sanitarni ili komunalni inspektor, odnosno komunalni milicionar izdaje prekršajni nalog. Lice može da plati polovinu kazne u roku od osam dana, pa se tada oslobađa plaćanja druge polovine.

Lice koje odbije da pokaže ličnu kartu službenom licu ovlašćenom za legitimisanje, čini prekršaj za koji je zaprećena novčana kazna do 50.000 dinara ili kazna zatvora do 30 dana.

Svakako, cilj ove nove mere nije kažnjavanje, nego prevencija – sprečavanje širenja zarazne bolesti kovid-19 i podsticanje većeg obima vakcinacije. Ostaje da se sagledaju efekti ove mere u smislu povećanja stepena vakcinacije, posebno među mlađom populacijom, i smanjenja broja zaraženih i preminulih, kao i da se vidi da li će doći do povećanja obima i trajanja ove mere, kako određeni stručni krugovi zastupaju i najavljuju. Može se primetiti i da su u prvi mah određeni ugostitelji reagovali na ovu meru tako što su skratili radno vreme objekata do 22 (20) sati. ¶

Pozorište:
Festival "Bez prevoda", Užice

Pričaj mi o

Tri zime
Foto: Pozorište promena Novi sad

Dvadeset šesti Jugoslovenski pozorišni festival "Bez prevoda" ove godine se odvijao u Narodnom pozorištu Užice od 1. do 7. novembra.

Prve večeri Festivala gledali smo predstavu *Sedam strahova* Bosanskog narodnog pozorišta Zenica. Predstava je nastala na osnovu istoimenog romana Selvedina Avdića u dramatizaciji Emine Omerović i Selme Spahić i u režiji Selme Spahić. Ova rediteljka je u regionu poznata po predstavama u kojima se bavi potisnutim temama važnim za zajednicu i njeno pozorište. Tema *Sedam strahova* su zločini počinjeni nad nemuslimanskim stanovništvom u prostorijama muzičke škole u Zenici. Da su se samo fokusirali na sudbinu prostora stvorenog za umetnost, a korišćenog za zločine, imali bismo snažnu i potresnu predstavu. Međutim, autore je mnogo više zanimala individualna potraga Besima (Ermin Bravo) za nestalim sugrađaninom srpske nacionalnosti. Potragu otežava veo mirnodopskog ćutanja i teška depresija glavnog junaka. Stoga na sceni pratimo paralelno dve borbe – borbu sa velom ćutanja i poricanja zločina i borbu sa unutarnjim demonima glavnog junaka. To mešanje dva plana zbunjuje publiku i otežava igru glumcima koji su morali da predstavljaju stanja (npr., Besim se svako malo grči na krevetu od duševnog bola), a manje radnju i sukobe. Možda je ova predstava razbijene dramske radnje delovala efektnije na matičnoj sceni gde su glumci i publika mnogo bliži. Na sceni NP Užice predstava je igrana frontalno u sceni kutiji, gotovo u polu-mraku, a glumci se povremeno nisu dobro čuli što je dodatno remetilo pažnju. O ovoj predstavi recimo još i to da je rediteljka usred predstave ubacila dugačku nemu scenu u kojoj nam je ispričana priča o porodici Pegaz. Dva brata, zločinci i dželati Aldin i Albin Pegaz kao deca su bili svedoci porodičnog nasilja. Teško da bi ta činjenica mogla biti objašnjenje, a kamoli opravdanje za učinjeno i sa te strane je bila nepotrebna i opterećujuća. No, na kraju ove scene desio se najuzbudljiviji momenat u predstavi. Brutalno premlaćena majka Badema (Snežana Vidović) u samoodbrani ubije oca napasnika. U svom ludilu, oblivena krvlju ona pleše čudesni ples (koreograf Thomas Steyaert) koji je istovremeno i ples oslobađanja i ples smrti.

Sledećeg dana gledali smo predstavu *Pučina* Jugoslovenskog dramskog pozo-

nežnosti

Neke predstave su na ovogodišnjem festivalu bile bolje, neke lošije, ali najjači utisak je sama publika. Gledajući iz godine u godinu različite predstave iz zemlje i regiona, užička publika je izrasla u vrlo posvećene pozorišne gledaoce koji strpljivo i blagonaklono gledaju gostujuće predstave i daju jasan sud

64
Foto: promo

rišta po istoimenoj drami Branislava Nušića u režiji Egona Savina. O ovoj predstavi već smo pisali u Vremenu (br. 1581). Ukratko ćemo podsetiti da je reč o delikatnoj i inteligentnoj rekontekstualizaciji Nušićeve drame s početka 20. veka. Ne izneveravajući osnovnu liniju radnje, Egon Savin čini da se ljubavna drama bračnog para Nedeljković pretvori u epizodu iz političkog života korumpirane partije na vlasti. Značajno unapređenje u užičkom izvođenju predstave doneo je glumac Nenad Jezdić (igra Vladimira Nedeljkovića). Uspeo je da nađe balans između prirodne glumačke potrebe da "brani" svoj lik i činjenice da lik čini "neodbranjive" postupke (osuđuje suprugu zbog nemoralne veze sa ministrom, a istovremeno zadržava poziciju koju je na taj način stekao). Nenad Jezdić je izbacio nepotrebna uzdisanja zbog duševnog bola i blago ubrzao igru čime je akcenat sa svoje patnje premestio na apsurdnost situacije u kojoj se našao lik. Egon Savin je za ovu predstavu dobio Ardaliona za režiju, Nenad Jezdić za najbolju mušku ulogu, a Lana Cvijanović za kostim.

Trećeg dana smo gledali *Tri zime* studentskog pozorišta "Promena" iz Novog Sada u režiji Jasne Đuričić. Drama Tene Štivičić prati sudbinu tri generacije žena u jednoj zagrebačkoj kući u ključnim trenucima novije hrvatske istorije - 1945. godine dolazak komunista na vlast, 1990. raspad druge Jugoslavije i 2011. ulazak Hrvatske u Evropsku uniju. Studenti glume Jasne Đuričić na Akademiji umetnosti u Novom Sadu su rad na svojoj diplomskoj predstavi iskoristili za opsežno istraživanje istorije jugoslovenskog nasleđa i upoznavanje sa jezikom i kulturom nekada bratskog hrvatskog naroda. Tokom rada na predstavi svi glumci su prolazili kroz sve uloge i tek pred kraj procesa je fiksirana podela. Cilj profesorke glume i rediteljke Jasne Đuričić bio je da napravi predstavu koja je sačinjena od izrazitih glumačkih individualnosti, ali koje zajedno čine snažan ansambl koji diše kao jedan. Način na koji su vođene probe i istraživanje jezika i istorije koji su tekli tokom procesa proba su dala snažan zamah ovoj izuzetnoj predstavi. Glumci su igrali jasno definisane likove i njihove međusobne odnose. Posebno treba istaći da se svaki član glumačkog ansambla potrudio da prikaže transformaciju njegovog lika kako su godine prolazile, te da je svako od njih sa lakoćom igrao likove koji su puno mlađi ili mnogo stariji od njihovih godina. Zahvaljujući ovakvoj glumačkoj igri sudbine junaka drame *Tri zime* postale su nešto što se svih nas duboko tiče. Energija i entuzijazam ovog mladog ansambla doneli su mu Ardaliona za najbolju predstavu na Festivalu. Čitav glumački ansambl je dobio Ardaliona za najboljeg mladog glumca i Nagradu Politike "Avdo Mujčinović" – zasluženo sasvim.

Crnogorsko narodno pozorište je izvelo predstavu *Đokonda* u režiji mlade i perspektivne rediteljke Dušanke Belade. Američki pisac Viktor Lodato inspiraciju za komad pronašao je u istinitoj priči – neposredno pred prvi svetski rat skromni moler Vićenco Peruđa ukrao je iz Luvra čuvenu sliku Mona Liza sa namerom da je vrati u rodnu Italiju. Ovaj događaj je privukao veliku pažnju javnosti i doprineo popularnosti slike. Glumac Zoran Vujović koji igra Vićenca imao je nezahvalan glumački zadatak da igra strasnu vezanost za čuvenu sliku. S obzirom da predmet ne može da odgovori na glumačku igru Vujović je imao potrebu da igra prenaglašeno, ali ne želeći da zvuči patetično u trenucima najvećeg uzbuđenja govorio je tiho pa smo ga jedva čuli. Glumci Slavko Kalezić i Branka Otašević su igrali sve likove koji su u vezi sa »

Pučina Foto: Nebojša Babić

glavnim junakom, i u želji da naprave što veću razliku između likova igrali su karikaturalno. Možda bi utisak o ovoj predstavi, koja je imala plemenitu ambiciju da govori o tome kako se voli umetnost, bio bolji da su igrali u kamernom prostoru koji bi bio primereniji ovoj u suštini intimnoj drami.

Atelje 212 je nastupio sa novom dramom Tene Štivičić *64* u režiji Alise Stojanović. O ovoj predstavi već je pisala u "Vremenu" koleginica Nataša Gvozdenović (br. 1582). Što se užičkog izvođenja ove predstave tiče treba istaći da je publika bila potpuno oduševljena i dala predstavi najvišu ocenu. Pogodila ih je aktuelna priča – borba savremene žene koja dajući sebi 64 injekcije u stomak priprema svoje telo da donese bebu na svet. Drama je pisana u formi intimne ispovesti glavne junakinje metaforičnog imena Eva (Hana Selimović) koja je ispresecana ispovestima ostalih aktera. Osećanju da je u pitanju borba koja se odvija unutar intimnog, iskošenog sveta doprinela je i scenografija Darka Nedeljkovića – jednostavna, crna kosina koja je glavna spoljna uslovnost glumačke igre. Hana Selimović je bila ubedljiva u ulozi samosvesne, hrabre žene koja bez dlake na jeziku govori o sopstvenim i tuđim slabostima i ograničenjima. Lepe glumačke minjone napravili su Branislav Zeremski kao uvek namrgođeni tata Oliver i Jelena Đokić koja igra Evinu drugaricu Belu. Jelena Đokić tokom čitave predstave igra Belu kao ženu sa čijom rukom je srastao kelnerski poslužavnik sa pivom i koja se pravi da joj je dobro u životnoj ulozi koju je sama odabrala, da bi u jednom trenutku promenila izraz lica i položaj tela i izgovorila potresan monolog koji bi mogla potpisati svaka emancipovana, usamljena žena danas. Hana Selimović je dobila Ardaliona za najbolju žensku ulogu, Darko Nedeljković za scenografiju, Branislav Zeremski za epizodnu ulogu. Specijalnu nagradu dobio je Marko Đokić za dizajn svetla u ovoj predstavi.

Pretposlednji dan festivala bio je posvećen tragično preminulom reditelju Igoru Vuku Torbici. Prvo je održan veoma emotivan skup posvećen njegovom stvaralaštvu i životu, a zatim je odigrana njegova poslednja predstava – autorski projekat *Strah, jedna topla ljudska priča* u izvođenju glumaca Narodnog pozorišta Pirot. U radu su reditelj i glumci počeli od dela Franca Ksavera Kreca, a zatim su tokom procesa rada stvorili autonomnu pozorišnu celinu. Kroz svoju predstavu reditelji i glumci su istraživali kako se ispraznost pojedinca u svakodnevnom životu maskira stereotipima. Gomilanje stereotipa tamo gde bi morala postojati autentična reakcija dovodi do osećanja nelagode i straha. Strah parališe pojedinca i prenosi se kao zaraza kroz društvo. Paralisani pojedinci postaju (ne) voljne žrtve manipulatora koji se koriste ljudskim strahom i tako nasilje na velika vrata ulazi u svakodnevni život. U ovoj predstavi svi likovi nose imena glumaca koji ih igraju u predstavi čime je dodatno potcrtan lični momenat kod svakog od njih.

Festival je zatvoren predstavom *Zelena čoja Montenegra* koja je rađena u trostrukoj koprodukciji: Beogradskog dramskog pozorišta, Gradskog pozorišta iz Podgorice i Grada teatra Budva. Inspiracija za ovu predstavu je istoimeni roman koji je napisao Momo Kapor u saradnji sa Zukom Džumhurom. Adaptaciju teksta, scenografiju i režiju potpisao je Nikita Milivojević. Tokom svog nastanka ovaj projekat se suočavao sa mnogo problema – dva glumca su preminula, neki su napustili podelu tokom rada, drugi su u poslednjem trenutku uskočili. Predstava je imala letnju premijeru u uzbudljivom ambijentu starog grada Budve gde mu nikakva scenografija nije bila potrebna, a kada je prenet u scenu kutiju odjednom je prostor postao prazan, proizvoljan i loše osvetljen. Puno problema ima i u dramaturgiji predstave – počne kao drama o velikoj, istorijskoj pobedi crnogorske vojske nad Otomanskom imperijom, a pretvori se u priču o beskrajnom kockanju i pijančenju u hotelu na Cetinju. Ovo je trebalo da bude predstava o prijateljstvu Knjaza Nikole (Miloš Pejović) i Osman Paše (Andrija Kuzmanović) ali previše toga se htelo, a premalo je prostora ostavljeno za ono što je trebalo da bude glavno.

Neke predstave su na ovogodišnjem festival bile bolje, neke lošije, ali najjači utisak sa festivala je sama publika. Gledajući iz godine u godinu različite predstave iz zemlje i regiona užička publika je izrasla u vrlo posvećene pozorišne gledaoce koji strpljivo i blagonaklono gledaju gostujuće predstave i daju jasan sud koji iskazuju kroz ocenu publike i razgovore nakon predstava. Te publike ne bi bilo da je koselektori Bojan Munjin i Zoran Stamatović godinama ne neguju praveći selekcije koje istovremeno poštuju koncept festivala i imaju u vidu potrebu publike. Ovakva publika zaslužuje da dogodine dobije festival sa više predstava koje će dalje pomerati njen pozorišni horizont. ¶

MARINA MILIVOJEVIĆ MAĐAREV

Lignja u čeljusti lava

Fotografije: promo

O korenima i razlozima jednog (zasluženog) uspeha, ili: ništa nije profitabilnije od pametnog antikapitalističkog manifesta

Zapravo, nije uopšte trebalo da gledam *ovo*, niti je *to* nešto što bih inače gledao. A ponuda friških serija je ovih dana primamljiva i za nas koji nipošto ne volimo sve što vole mladi, recimo, tu je serija rađena po Bergmanu, tu je onaj domaći Kljun, pa još sniman u Subotici...

Da stvar bude gora, čitam da je ovo "najgledanija Netfliksova serija svih vremena", ili bar onog vremena kad je premijerno prikazivana (septembar), a takve mega-giga stvari me nagonski odbijaju, to mi je nešto kao stadionski rokenrol: nikada nisam odgledao ni sekundu *Igre prestola*, niti pročitao makar i redak *Da Vinčijevog koda*. Pa čak ni *Koda amidže Idriza*...

A onda se *nešto* desilo, i ipak sam popustio. Verovatno sam negde pročitao nešto što me je zainteresovalo, možda je to bila neka daleka poveznica s filmom *Parazit*, ili cela ta distopijska postavka (a bez nabudženih fantasy momenata), kako god, *Igri lignje* sam "dao šansu". A šansa je sve što joj je bilo potrebno...

Baš kao i njenim protagonistima, uostalom. Mesto radnje je Južna Koreja, a to ni na koji način nije ni slučajno, ni beznačajno. Kao što je mračna, hladna, zasužnjena i gladna Severna Koreja idealno-tipsko mesto za sažimanje svih duboko, fundamentalno pogrešnih i verovatno nepopravljivih stvari u vezi s tzv. socijalizmom, tako je i "darvinistička" Južna Koreja idealno-tipsko mesto za opserviranje inherentnih užasa podivljalog, nekontrolisanog kapitalizma, tako udaljeno od "skandinavskih" socijaldemokratskih razvodnjavanja, od "države blagostanja" (koja je, uostalom, i na solidnijim mestima već sve samo ne izdahnula) i sličnog, te za levo-humanističko lamentiranje nad svim tim, kao jedan od osnovnih sadržinskih tokova viših spratova industrije zabave u "prvom" svetu. Umetnički produktivno lamentiranje, po mogućnosti, kako to već odavno jeste u jednom, a bitnom odeljku savremene južnokorejske filmske i, evo, serijske produkcije.

Igra lignje bi se mogla nazvati brutalnim, snuff rijalitijem doteranim do, i preko, krajnjih konsekvenci. Igrači su mahom oni "koji više nemaju šta da izgube" (osim svojih okova, dodao bi Klasik Marksizma, a najteži okovi savremenog ropstva su dugovi), a mogu, u teoriji, mnogo da dobiju: gomilu para koja bi – kako to sirotinja uvek i svugde voli da zamišlja – "rešila sve njihove probleme". Pitanje je samo jedno: koliko daleko su spremni da idu u toj igri, u tom riziku, sve bolje shvatajući koliko su mali njihovi izgledi? Koliko daleko mogu da idu u ugrožavanju sopstvenog života, i koliko daleko mogu da idu u "nužnom" žrtvovanju života drugih (čak i bližnjih, rođenog supružnika, roditelja...) jer je postavka surovo jednostavna: dok god ima živih oko tebe, nisi Dobitnik. Ali, dok god si (po bilo koju cenu) živ, mogao bi to da budeš.

"Takmičari", njih 456, nisu nikakvi anđelčići i nedužne žrtve zlog sistema, nego pretežno ljudi koji su, svojim raznovrsnim ljudskim nesavršenostima, porocima, greškama, bitno doprineli nezavidnoj situaciji u kojoj su se našli, položaju toliko bezizlaznom da ih je ne samo uveo u Igru lignje, nego ih je i ostavio u njenom sasvim dobrovoljnom zatočeništvu čak i kad su shvatili da ovde igre (za njih; sa »

privilegovanim posmatračima koji sve to plaćaju je sasvim drugačije!) zapravo nema jer je ulog totalan i fatalan, nepovratan: glava im je u lavljoj čeljusti, a lav je pravi, i nije dresiran. A i gladan je, jbg.

Drugim rečima, svet *Igre lignje* nije nikakav konc-logor, jer se u takve dospeva tuđom voljom i po nekim sumanutim kriterijumima (rasnim, ideološkim...) nad kojima logoraš nema nikakvu kontrolu, nego je više nalik na metonimiju kazino-kapitalizma u kojem ovisnici o Igri iznova gube sve maštajući o tome kako će jednom ipak dobiti sve; avaj, iz nekog čudnog razloga, dobitnik je uvek neko drugi. Dobro, ne baš uvek, ali to ne smem da otkrijem onima koji nisu gledali. Niko ih, dakle, ne sprečava silom da iz igre jednostavno izađu (čak se i glasa o tome, što je jedan od najbriljantnijih momenata serije!), ali šta je njena prava alternativa u "stvarnom" životu? Nastavak tavorenja dok ti kontrola nad vlastitim životom curi kroz prste, a svi snovi i ambicije se gase kao ulične lampe pod pucnjima u pijanoj noći? I sam finalni obrt prve sezone (više je nego jasno da će nastavka biti, a i kako da ga ne bude kad je tako zlatonosan?) odlično podvlači da li utešnu, ili naprotiv dešperatnu spoznaju da je igra suštinski nezavršiva.

Serija je pri tome, ne može se dovoljno naglasiti, vizuelno uzbudljiva i raskošna, ali na baš nimalo "detinjast" način, onaj koji je umetnički sahranio dobar deo savremene mejnstrim bioskopske produkcije. Nasilje je sveprisutno, šokantno i brutalno, sasvim rasterećeno evroameričkih kerefeka političke korektnosti, i istovremeno u toj svojoj radikalnosti nekako sasvim... virtuelno. Ali su ljudske sudbine one koje vrlo brzo počnu da nas se tiču, i to ne prestane do kraja. Jer *Igra lignje* nije video igrica za nešto veće ekrane, nego ozbiljan izdanak vrhunske dramaturgije. Pri tome i vrhunski odigran, naravno, uz sve specifičnosti dalekoistočnog pristupa glumačkoj ekspresiji.

Naposletku, nije li najubojitija ironija cele globalne pomame za *Igrom lignje* ta da je od ovog takoreći "antikapitalističkog pamfleta" Netfliks inkasirao... koliko ono tačno beše stotina miliona dolara? I napravio celu *squid game* industriju, sa svim mogućim džidža-bidžama i memorabilijama. Od čega je – nastupajući u istorijski već klasičnoj ulozi najamnog radnika, pa makar i iz kreativne elite najamnog sloja – tvorac (serije, ne Netfliksa) Hwang Dong-hyuk video samo mrvice; mada su to, po zakonu velikih brojeva, pozamašne mrvice... To je taj nesnosni paradoks represivne tolerancije liberalnog kapitalizma, a koji je izluđivao još Adorna, ali nije (ni Adorno, ni naslednici) još smislio ništa uverljivo i efikasno protiv njega.

Tako da smo, okreni-obrni, svi na ovaj ili onaj način u toj mašini u kojoj se sistem veselo hrani i goji na našim "antisistemskim pobunama", svi od globalno slavnih, kontrolisano razbarušenih art hipstera (koji će nam možda jednom doći u goste u BG na Biteeef ili u ZG na Subverziiiiv...) sa svojim majicama na kojima je lik demodirano dlakavog i premuževnog Čegevare zamenjen prijatno metroseksualnom facom Džulijana Asanža, preko "radikalnih" francuskih teoretičara (maoista-izletnika u tuđim gloginjama i s tuđim palamarom) koji grickaju kroasane čekajući penziju u masno plaćenoj zavetrini nagorelog tornja Notr Dama, pa sve do vas i do mene. Kome je ova spoznaja preteška, neka se kloni *Igre lignje*. Neka radije gleda, šta znam, *Naslednike*. Ups, ne, šalio sam se... ¶

TEOFIL PANČIĆ

Dobrovo

Edgar Rajt:
Prošle noći u Sohou
(bioskopi);
Džejms Samjuel:
The Harder They Fall
(Netflix)

Barem prateći nekakav brzopotezni asocijativni luk put zapada, a u ovom dvojnom prikazu biće reč o kakvoći i dometu dva gabaritna i iščekivana filmska noviteta sa zapadnjačkih i anglosaksonskih adresa, može se stići i preko Istoka. Tako ćemo priču o dva premijerna filma, od prošle sedmice na uvid kinofilima, jednom sa bioskopskog repertoara i kod nas, i drugog iz ponude i dalje silno razmahanog Netfliksa, otpočeti Lavom Nikolajevičem Tolstojem. Može i tako.

Negde u završnici i dalje nadaleko čuvene *Krojcerove sonate* (ubrzo citiranom iz prevoda Milovana Glišića, sada u izdanju Knjižare Roman) Tolstoj je zapisao i ove redove: "Gledajući te slike plamteo sam gnevom i osećao sam se nekako čudnovat, čisto me je opijala sramota. I nisam nikako mogao da se otrgnem od tih slika, gledao sam ih jednako, nisam mogao da ih izbrišem iz pameti, da ih ne izazivam. Štaviše, što sam duže gledao te slike svoje mašte, sve sam više verovao u njihovu suštinu. Ona jasnost u kojoj mi izlaziše te slike pred oči služila mi je čisto kao dokaz da je ono što sam pomišljao bilo i istina..." Upravo tako nekako da se opisati ponajpre psihička i mentalna situacija (ali i zamka), a potom i životna zbilja u kojoj se nađe Eloiza/Eli, mlada glavna junakinja priče novog filma uvek nadahnutog i krajnje osobenog Edgara Rajta, *Prošle noći u Sohou*. Eloiz/Eli u priču i docniji krunski zaplet Rajtovog hiperstilizovanog pomalo i hičkokovskog psiho-trilera (uz podosta drugih žanrovskih i podžanrovskih dodataka, intervencija i finesa) stupa kao smerna i duboko u vlastiti svet maštarija uronjena devojka koja stiže u Soho kako bi studirala modu, na tragu pokojne majke, koja se, našavši se

ljna suspenzija neverice

Prošle noći u Sohou Foto: promo

na istom putu, naprosto slomila i odustala od ovog sveta. Nakon očitog nesklada sa vršnjacima, ona će iznajmiti sobu na vrhu pomalo oronule gradske kuće koju vodi dobrohotna ali i poprilično enigmatična starija dama (Dajana Rig u svojoj poslednjoj roli, a njoj je i posvećen čitav ovaj film). Nakon toga, ali nakon i preciznog i vidno ekonomičnog prikaza inače prilično škakljivog i eluzivnog mentalnog stanja ključne junakinje, Rajtov film pravi zaokret u pravcu psiho-trilera, u kome se prepliću Elina svakodnevica i njeni isprva snovi tokom noći, a ubrzo potom i priviđanja na, naravno, uslovno rečeno, javi, pa još i uz jak retro-štimung, kao i uvođenje nove junakinje iz te paralelne dimenzije, a krajnje ishodište biva, što u smislu analize stilskog i referentnog profila ovog ostvarenja stvari čini dodatno zanimljivim, jasno britanizovani giallo.

PETLJA DO LONDONA

Giallo/Đalo je, podsetimo, bio filmski ogranak italijanske opsesije kriminalističkim pričama ponajpre u vidu kioskliteratura, a onda je derivat u geografskom vidu i u pogledu dalekosežnosti uticaja i šire vidljivosti van granica Italije, u mnogome prevazišao izvornika, te se i do današnjeg giallo-filmovi pominju mahom po dobrom, uz punu svest filmofila da nasleđe tog talasa sa sobom nosi i poduži niz valjanih dela, za koje su mahom bili zaslužni majstori i udarne snage tog rukavca – preciznije, Mario Bava, Dario Arđento, Serđo Martino... Posebno intrigantno je to što Rajt ovim svojim filmom *Prošle noći u Sohou* giallo, naravno, bogatiji za ovovekovne interpretacije, ali i konkretnim proizvodnim/produkcionim mogućnostima (dabome, u izvođenju veštih i verziranih, a Rajt i u ovoj stvaralačkoj i mikrožanrovskoj epizodi to svakako jeste), vraća drugoj im kući; naime, poznavaoci baštine filmske ispostave giallo pristupa i izraza sigurno pamte da su se italijanski (a potom i španski) giallo filmovi navodno zbivali upravo u Engleskoj, uz (pre)naglašenu upotrebu tamošnjih toponima, prepoznatljivih simbola, konteksta, a naravno, sve sa primarnim ciljem prodornijeg plasmana na ta viđenija filmska tržišta. A ta svojevrsna petlja, zaobilazni put kojim Rajt vraća London svojoj suštini oslanjajući se na raniju interpretaciju drugih, pridošlih samo je jedna od posebnosti i važnijih čari i aduta ovog njegovog odličnog filma.

Rajt tu nije stao – *Prošle noći u Sohou* i na planu stilizacije donosi odjek zahvata osvedočeno karakterističnih za giallo dela, dok je narečena mustra (u najboljem mogućem smislu tog ipak "skliskog" pojma) prisutna i na polju koncipiranja osnovnog zapleta i njegovog kasnijeg razrešenja. Kako su nas giallo majstori naučili, suspenzija neverice je naprosto nužna, i to je dar koji moramo dragovoljno položiti ako želimo da u potpunosti primimo i uživamo u onome što su nam oni smišljali, tako da je podosta narečene neverice potrebno da se tek tako prihvati ono što je Rajt, poigravajući se i dalje vitalnim i izdašnim potencijalima giallo izraza, ovde pružio. Samo razrešenje, koje proizilazi iz ciljano nonšalantno pristupljenog građenja narativa i naracijske mreže, jeste nešto što se može "progutati" samo uz pomoć pominjane dobrovoljne (a uz to i temeljne) suspenzije neverice. Međutim, Rajt, reditelj izvrsnih filmova, a možda i remek-dela kao što su *Shaun of the Dead*, *Hot Fuzz*, *Baby Driver*, je autor vrhunske klase i kova, te njegov doživljaj i njegova upotreba stilema giallo ostvarenja iz te udarne i najberićetnije ere ne upada u klopku u kojoj su sa manje ili više štete po sveukupan kvalitet i autorski integritet dela upadali brojni prethodnici, te se u slučaju *Prošle noći u Sohou* nikako i nipošto ne može posezati za onom oštrom i uvek spremnom prozivkom u samo tri ledene i precizne reči *(style over substance*, odnosno stil na uštrb suštine). Ovo jeste vrhunski stilizovan film, superioran i besprekoran u ama baš svakom od podaspekata po pitanju pojavnog i vizuelnog, ali u isti mah ne posrće pod bremenom brzopoteznosti (koja kod Italijana nije nužno bivala tužan plod budžetskih neuslovnosti, već je taj problem sezao dublje - u koren ozbiljnosti pristupa zanatu i radu), zbog kojih i neki od viđenijih giallo klasika ne samo na današnja gledanja deluju ishitreno. Pride, bespogovorno oslonjen na londonski/britanski kontekst prošlih dana, Rajt ovde, dakako, smisleno i imajući tu diskretnu citatnost kao tek jednu od brojnih bočnih dimenzija po pitanju kinestetske specifičnosti ovog dela, omažira i velike autore ostrvskog filma šezdesetih i sedamdesetih, možda na čelu sa Bejzilom Dirdenom, takođe, poput Rajta, velikim filmskim pripovedačem i pesnikom onoga ponajboljeg i najfilmičnijeg što Britanija u svojoj biti ima da ponudi. Bio bi golem greh ne spomenuti maestralan simateljski rad Čang-hun Čanga, čestog saradnika Čan-Vuk Parka, iznimno nesvakidašnje slojevitu glumačku saigru »

The Harder They Fall Foto: promo

Tomasin Mekenzi i Anije Tejlor-Džoj u te dve virtuozno isprepletane vremenske i kontekstaulne ravni ove priče (a tu je i Terens Stemp – još jedna znakovita pojava ostvrskog filma iz najboljih godina i izdanja), kao i saundtrek koji će sigurno zaživeti i preživeti čak i distributivni život ovog filma.

REGE, DAB I GRAFIČKO NASILJE

Na drugoj strani, pridošlog u gotovo istom danu, imamo Netfliksov premijerni film, vestern *The Harder They Fall*, koji polaznu posebnost iznalazi u produkcionoj faktografiji – najvažnije uloge tumače glumci tamnije puti (tu su: Džonatan Mejdžors, Idriz Elba, Zazi Bits, Redžina King, Lakit Stenfild, Delroj Lindo, Dejmon Vajans Džunior...). Gledaoce očekuje prevashodno tvrdokoran i tipski vestern sa zapletom preuzetim iz fundusa priča o složenim i pogubnim osvetničkim pohodima. U tom smislu nije neophodno preterano predočavati zaplet, naprosto, u srži priče su dve zakrvljene bande odmetnika koje će se suočiti nošene željom za nadmoć i porivom za osvetom na konto starih bolova i dugova, uz gle čuda, i podosta evidentnog samoljublja kao kamena temeljca alfamužjačkog ustrojstva sveta. Baš kao što zatičemo kod nekoliko hiljada slovnih mesta u ovom prikazu ranije citiranog Tolstoja koji u svom *Sevastopolju u decembru* (u prevodu Stanke Glišić i izdanju iste kuće): "Imao je jedno od onih samoljublja koje se tako jako sililo za životom i koje se najčešće jedino kod muškaraca razvija, a naročito u krugu vojnih lica, da nije znao ništa drugo do da naređuje, ili da se potčinjava, i to je samoljublje bilo čak i pokretač njegovih unutrašnjih pobuda: on je voleo da bude ispred ljudi s kojima se upoređivao."

Ovaj Tolstejev citat, sasvim slučajno, koincidira sa jednom od nosećih postavki mačistički obojenih vesterna, a The *Harder They Fall* se da opisati tom okvirnom sintagmom. Ovaj film se ima pohvaliti prvo na račun odanosti dokazano učinkovitim žanrovskim arhetipovima i arhetipskim postupcima i zahvatima, te zbog očite vere u mogućnost vesterna u svojoj biti starovekovnog kroja da iskaže univerzalne istine, pri čemu i ovaj film potcrtava istorijski fakat – da je vestern jedan od retkih autohtonih američkih žanrova, te je kao takav u ovih sto i kusur godina bitisanja izgradio vlastiti mitološki i mitopoetski sklop koji ovaj film u režiji Džejmsa Samjuela bespogovorno odražava i podržava. Potom, ovde zatičemo i čvrstu postavku od koje su autori takođe krenuli – da je mesto Afroamerikanaca u istoriji Divljeg zapada nepobitna datost, ma koliko bila usled zle namere većine istoriografa učinjeno nevidljivim, kao i jednu potentnu inverziju – i ključni ženski likovi su ovde takođe obojeni i nošeni idejnom mačističkom nepokolebljivošću i beskompromisnošću.

Ipak, utisak donekle kvari ne baš promišljen preokret u samom finišu, kao i utisak da se autori previše trude da ovaj svoj film profilišu i kao film izrazitog i naglašenog grafičkog nasilja (ovde je možda pravo mesto da se pomene da je jedan od producenata Lorens Bender, značajan i po radu sa mladim Tarantinom), te impresija da je insistiranje na savremenoj rege i dab muzici kao zvučnoj pokrivalici ovde dosta brzo postalo samo sebi svrha. Tu je i neprolazna boljka Netfliksovih filmova – preterana i u samim potrebama filma i priče neutemeljena minutaža. Pri svođenju krajnjih računa, ovo jeste solidan film, numerički, jača trojka, koji, doduše, možda gubi pri poređenju sa podosta sličnim ostvarenjem *Posse* u režiji Marija Van Piblsa iz davne 1993. ¶

ZORAN JANKOVIĆ

Deveti al

My Morning Jacket su na svom istoimenom albumu dosegli novi vrhunac, pronalazeći način da svom osećajnom "kosmičkom" roku, dodaju moćan lični angažman

Krenimo od onoga što je ovde glavna vest: My Morning Jacket su snimili odličnu savremenu rokenrol ploču, još jednom demantujući sve koji brinu brigu da li je taj žanr i dalje aktuelan. Mada nije u pitanju instantno remek-delo, potpisnik bi se usudio da tvrdi kako ovaj album ima prijatan ukus trajne vrednosti. Preslušajte, pa sami prosudite.

My Morning Jacket – iz Luivila, Kentaki (Louisville, Kentucky, 700.000 stanovnika) – spadaju u generaciju američkih sastava koja se pojavila pre dvadesetak godina, i sa Drive-By Truckers, čini okosnicu mikro sveta novog južnjačkog roka, čija ključni preci su, naravno, legendarni Lynyrd Skynyrd. Pri tom, My Morning Jacket spadaju u podvrstu takozvanih *jam* grupa, čuvenih po dugačkim koncertima protkanim improvizacijama koje traju, što je specifična vrsta umetnosti, čiji šampioni su uvek bili The Allman Brothers Band, još jedna južnjačka postava. No, i MMJ i DBT su na scenu stupili kao tradicionalisti u trenutku kad je *grunge* već polako zamirao, a sledeća rokerska generacija, predvođena sastavima The White Stripes, Kings of Leon i The Black Keys, donosila sa sobom novu definiciju rokenrol zvuka za 21. vek. U nju se ovi bendovi nisu sasvim uklapali, i mada su se često pojavljivali kao predgrupe pomenutim savremenim velikanima, nisu i sami postali zvezde stadionskih svirki.

To ne znači da nisu osvojili verne fanove, razvijajući svoju autohtonu estetiku, te su My Morning Jacket postali i do danas ostali standard za prvoklasan koncertni bend – što se, naročito u SAD, uvek izuzetno cenilo. Dušu grupe čini Jim James, pevač, gitarista, glavni autor i vizionar, a tu su još i sjajni gitarista Carl

bum, drugi početak

Broemel, maštoviti Bo Koster, jednako važan za klavijaturama, te suptilna i raznovrsna ritam sekcija koju čine basista Tom Blankenship i bubnjar Patrick Hallahan. Pažnju su privukli već debijem “The Tennessee Fire” (1999), da bi naredni albumi “At Dawn” (2001) i “It Still Moves” (2003) utvrdili njihov visok status i ugled kod alternativne publike i kritike – *tour de force* prvog perioda donosi “Z” (2005), kao model *southern rock* zvuka za novo doba, kad ih konačno primećuju i *mainstream* mediji. U sledećoj fazi, počinju da otkrivaju psihodelične tonove Grateful Dead tipa, koje istražuje posebno na izazovnom “Evil Urges” (2008), te “Circuital” (2011), da bi sa dvodelnim izdanjem “The Waterfall” (2015) i “The Waterfall II” (snimljen 2015, objavljen 2020), dosegli zrelost kroz baladerske kontemplacije na temu preživljavanja u stalno promenljivim životnim okolnostima.

Upravo objavljeni “My Morning Jacket” (ATO) dolazi nakon perioda tokom kog nije više bilo jasno u kom smeru će se stvari odvijati sa grupom, surovo zasićenom stalnim životom na putu i učestalim koncertnim rekordima u trajanju nastupa na neprekidnim turnejama. Karantinska kovid-pauza kao da je pogodovala mnogima, pa i njima, da se resetuju ne bi li našli novi smisao bivstvovanja, te su se My Morning Jacket okrenuli sebi – uostalom, niko ne naziva svoj deveti album imenom grupe, ukoliko ne misli da naznači kako je u pitanju novi početak.

Otvara ga zvucima strujnog kola singl “Regularly Scheduled Programming”, najjasnije saopštavajući programsku koncepciju grupe na “My Morning Jacket”: ona koristi celo trajanje ove ploče da vapije za stvarnim doživljajem ljudskosti, u vidu čulnog ili spiritualnog prožimanja sa drugom osobom. Tekstovi kojima se ta priča iznosi, uglavnom su sročeni kao jednostavni i svima razumljivi iskazi, bez suvišnog poetizovanja, često u funkciji muzike. Ovde narator koristi priliku da saopšti par istina o opsednutosti ekranima i iluzijom iskustva koga oni donose, da bi se potom vratio na fiktivni “program po regularnom rasporedu”. Rokčine kao “Penny for Your Thoughts” i “Complex”, daju mišićavi okvir u kome se ljuljaju njihove “kosmičke” kompozicije, što čine najveći deo “My Morning Jacket”.

Dušu ploče, naime, čine dugačke *space-jam* numere kakve su “In Color”, “Out of Range, Pt. 2” i malo tvrđe “Least Expected”, te “Never in the Real World”, u kojima glavni heroj traga za sobom: u prvoj poručuje da je svet mnogo lepši kad se gleda u svim bojama, a ne samo crno / belo; u drugoj otkriva svoju istinu u povezanosti sa prirodom; treća je pesma protiv nacionalističke isključivosti tokom koje kroz neočekivanu ljubav nalazi put do sebe; u poslednjoj priznaje kako tek u sumrak i noću uspeva da skupi hrabrost da bude to što jeste. Ali pesma koja svakako zaslužuje poseban esej jeste “The Devil’s in the Details”. Prožima je nežna slomljenost nalik nekim davno zaboravljenim pesmama Thin White Rope, The Replacementsa i Kande, Kodže i Nebojše. Zvuči kao snoviđenje što se dešava u stvarnosti, melanholično kao šetnja po opalom jesenjem lišću, zaneseno kao gledanje u sunce na horizontu dok nas ne zabole oči. U njoj rokenrol opet postavlja prava pitanja, i nalazi tačne odgovore.

Lični angažman kog se ovde naglašeno drže svakako ima veze i sa činjenicom da je Amerika prošla kroz retko turbulentan period u svojoj istoriji, a njegovom artikulisanju verovatno je doprinelo i iskustvo klavijaturiste Boa, koji je u međuvremenu išao na turneje sa uvek kritički raspoloženim Rogerom Watersom. Tek, jasno je da je umetnička širina “My Morning Jacket” mnogo veća nego što bi se to očekivalo od običnog rok benda: satirični elektro komad “Lucky to Be Alive”, pokazuje nam da ova grupa nipošto nije rob jednog trika, dok “Love Love Love” demonstrira zdrav humor u svom preslikavanju stila sedamdesetih. Ali jedna od najlepših i istovremeno najangažovanijih pesama na albumu je “I Never Could Get Enough”, što ga zaključuje u visoko-osećajnom maniru: još jedna dugačka, gitarama izvajana emotivna atmosfera, i priznanje kako je jedina istina o ovom svetu vredna pažnje – ona do koje dođe dvoje ljubavnika ležeći jedno pored drugog.

I stvarno, možda je ovo čemu prisustvujemo osvit novog jutra, u kome ćemo konačno susresti onog koga volimo.

“I’m uploading my heart and soul
As this world sinks into the sea
The devil’s in the details, baby”
(My Morning Jacket,
“The Devil’s in the Details”) ¶

DRAGAN AMBROZIĆ

KULTURA

Prilog kritici prevoda

Jesmo li izgubili *Estetiku otpora*?

Tri pravila obezvređivanja

Prevod nije mehaničko preslikavanje stranog teksta, prevod je umetnost. Kada je u pitanju književnost, ne prevode se reči, prevode se slike; ne čuvaju se doslovan red reči i dužina rečenice, čuvaju se lepota izraza i snaga doživljaja

U "Vremenu" br. 1609 objavljen je kritički prikaz gospođe Drinke Gojković mog prevoda romana *Estetika otpora,* autora Petera Vajsa. Budući da javnost najverovatnije nije upoznata sa mojim delom, to moram na početku da budem ličan i kažem nekoliko reči o sebi. Ja prevodim sa pet jezika (starogrčkog, ruskog, engleskog, nemačkog i francuskog), ali profesionalno prevodim samo sa engleskog, francuskog i nemačkog.

Sa nemačkog sam do sada preveo 42 knjige za više poznatih izdavača iz oblasti lepe književnosti, filosofije, istorije, ekonomije, sociologije i da dalje ne nabrajam. Mnoge od ovih knjiga prikazane su u štampi i do sada nije bilo nijedne negativne kritike prevoda. Osim toga, prošle su dve godine od kako je objavljena *Estetika otpora* i ni u jednoj kritici te knjige nije osporena vrednost prevoda.

Naravno, za sve postoji prvi put! Ali pre nego što pređem na taj "prvi put" i ono što D. Gojković piše o mom prevodu evo nekoliko opštih mesta o veštini i zadatku prevodioca. Prevod nije mehaničko preslikavanje stranog teksta, prevod je umetnost. Kada je u pitanju književnost ne prevode se reči, prevode se slike; ne čuva se doslovni red reči i dužina rečenice, čuva se lepota izraza i snaga doživljaja.

Ako hoćete da obezvredite neki prevod onda za to postoje tri opšta pravila i naša autorka je sva tri primenila u praksi. Prvo pravilo za obezvređivanje prevoda traži da kažete kako je taj prevod prepričavanje. Moj prevod nije prepričavanje, on je tumačenje, prenošenje sadržaja dela iz jedne u drugu kulturu. Drugo pravilo zahteva da se dužina i struktura rečenice prevoda poklopi sa dužinom i strukturom originala. Pa naravno da se ne poklapa! Rečenica nemačka po pravilu je znatno duža od srpske rečenice, i preslikati je znači učiniti prevod zbrkanim i nejasnim što pokazuje i alternativni prevod prvog pasusa ove knjige. I treće i poslednje pravilo za pokušaj uništenja nečijeg prevoda glasi: učitajte svoje raspoloženje, svoje slobodno tumačenje namere autora u tekst pa onda taj subjektivni stav pretvorite u zakon; i optužite prevodioca kako taj zakon krši.

Zahvalan sam autorki teksta što je uz svoj stavila i moj prevod, pa svako ko raspolaže određenom merom književnog ukusa i osećaja za lepotu može da ih uporedi i proceni njihovu književnu vrednost. Podsećam samo da ovde ne važi princip *de gustibus non disputandum est*. Taj princip se može primeniti u kulinarstvu, ali ne i u estetici.

Sada nekoliko reči o alternativnom prevodu za koga autorka otmeno i vrlo pismeno kaže da je "jedan mogućan!". U tom alternativnom prevodu ima dosta toga da se zapazi, ali ću štedeći vaš prostor navesti samo jedan reprezentativan primer. Autorka piše kako tela svoj oblik nagoveštavaju pored ostalog "jednim rasprslim bokom i jednim okrastalim ulomkom". Nikad nisam čuo da neki deo tela skulpture može biti "rasprsnut". Obično se kaže da je on oštećen, delimično uništen i slično. Autorka se ovde predaje vrlo neobičnom "oneobičavanju". Dalje, glagol "okrastati" prema poznatom (i priznatom) rečniku Miloša Moskovljevića znači "zaraziti krastama". Dakle, na pomenutom frizu postoje neki rasprsnuti, ali i neki delovi tela zaraženi krastama.

Pored filosofije (koju sam završio) studirao sam i istoriju umetnosti i tokom tih nedovršenih studija naučio sam da gledam umetnička dela. Prevodeći *Estetiku otpora* pažljivo sam posmatrao reprodukcije ovog umetničkog dela i nigde nisam video ni rasprsline, ni kraste. Pritom sam u jedno sasvim siguran. Onako kako D. Gojković prevodi ja nikad ne bih prevodio. Ne bih, jer bi me bilo sramota.

Nastavićemo sa preispitivanjem kritike. Umesto moje rečenice "celokupna umetnost... celokupna književnost... sad su pod zaštitom Mnemosine", autorka predlaže izraz "pod paskom Mnemosine". Prema pomenutom rečniku paska je lokalizam za "pažnju". Na prvom mestu *Estetika otpora* je napisana na nemačkom književnom jeziku, pa se onda mora prevesti na srpski književni jezik, a ne na neki lokalni govor.

Na drugom mestu mislim da prevodilac pored talenta i hrabrosti u svoj prevod mora uneti logiku i zdrav razum. Pažnja se definiše kao "usredsređeno gledanje u nešto... ili ljubaznost prema nekome". Boginja koja se pominje u prevodu niti usredsređeno gleda u umetnost, niti se ljubazno odnosi prema njoj. Ona je čuva, ona štiti umetnost i književnost; između ostalog i od loših prevodilaca koji sebi uzimaju pravo da sude o drugima.

Nikad sebi ne bih dozvolio da idem za tuđim tragovima, da lovim greške svojih kolega prevodioca i da ih denunciram, pa ne mogu reći da li Drinka Gojković zna nemački jezik, ali jednu stvar ipak mogu reći: sudeći po načinu na koji ona prevodi ona ne zna srpski jezik; ili bar ne dovoljno da bi smela da se upusti u prevod tako složenog teksta kao što je *Estetika otpora*.

Ne znam da li se Drinka Gojković ovim tekstom preporučila da ona prevede *Estetiku otpora* (možda za nekog drugog izdavača). Voleo bih kad bi se to desilo i kad bi čitalačka publika dobila priliku da uporedi ne po jedan pasus, ne po jednu rečenicu, već celokupni prevod.

Najzad, gospođu Gojković nikada nisam sreo u životu pa joj samim tim nisam mogao učiniti nikakvu nepravdu i probuditi u njoj želju za osvetom, pa mi nije strana pretpostavka da je njena kritika možda uperena protiv jednog mladog, uspešnog i izuzetno perspektivnog izdavača. ¶

SLOBODAN DAMNJANOVIĆ

Kad Stevčo zagrmi

Znam da sam jednom napisala optimističan tekst o tome da je nada disciplina, znam da smo mala i mlada država izgrađena na autoritarnim, agresivnim mačističkim principima i znam da napredak ne dolazi preko noći, ali ovo?

Piše:
Rumena Bužarovska
Književnica iz Skoplja

Pre mesec-dva dobila sam obaveštenje od državne izborne komisije (DIK, nomen est omen) da sam, po osnovu građanske dužnosti, pozvana da budem članica biračkog odbora na biračkom mestu u mojoj opštini. Kao spisateljica, pomislila sam da mi svako iskustvo koje je izvan mog "mehura" može biti poučno i zanimljivo. Pretpostavila sam da će biti dosadno, da ću dremati na izborima, ali sam, s druge strane, pomislila da je to zapravo jedinstven način da vidim ljude iz svog kvarta, i to u situaciji u kojoj realno nikad nikog ne bih videla.

Suočila sam se sa jednim saznanjem – da ne znam kako država uopšte postoji i kako stvari uopšte funkcionišu. Često kažem sebi da možda previše očekujem i da se stvari na kraju krajeva nekako srede same od sebe – a sumnjam i da se to odnosi i na celu moju državu. Gledajući kako se sprovode izbori, sada više uopšte ne sumnjam. Uzgred, ne mislim da je nešto drugačije u okolnim državama. Mislim da svi plivamo u haosu. Neko manje, neko više. Nadam se da niko neće čitati ovaj moj tekst sa zluradošću i misliti da je njegova država bolja.

Kako god bilo, iz ovog svog iskustva saznala sam da, u suštini, građani sami sprovode izbore, uz nešto malo obuke, za koju dobijete poruku dan ranije. Dakle DIK, telo koje je dobro plaćeno da se bavi isključivo izborima, preko Vajbera je u 21h obavestio jadnog predsednika opštinske izborne komisije da, na primer, svi članovi treba da budu prisutni u izbornoj jedinici u osam sati ujutru, da bi preuzeli izborni materijal, nakon čega je predsednik preko Vajbera obavestio nas, članove. Mi smo došli tamo i tri sata smo čekali da se neko iz DIK-a smiluje da dođe, a potom smo rešetali kutije, popunjavali nekakve zapisnike, pri čemu u školi u kojoj se glasa nema nikoga, ama baš nikoga iz DIK-a. Tako da smo prepušteni sami sebi.

Najstrašnije je bilo kada je došlo vreme za glasanje u prvom krugu: novi aparati za automatsko prepoznavanje otiska prsta nisu radili kako treba, pa su se napravili ogromni redovi građana koji su rešili da bes iskale na nama (uzgred, najveći broj žrtava koje su obavljale ovaj zadatak za DIK potiče iz prosvete, i to iz redova učiteljica, kao da nisu dovoljno satrvene od posla). Na licu mesta smo dobijali obaveštenja – preko vesti, a ne preko poruka od DIK-a – šta treba da radimo i kako da se snađemo, što je bilo urnebesno. Opet i opet gledate kako se ljudi plaše promaje (više nego korone). Gledate i kako veliki deo građana ne zna da šta da radi sa listićem. Kutije i glasačke listiće DIK je obeležio na duboko neinteligentan način, pa nije bilo lako shvatiti gde koji listić treba da ubaciš, a kada se su se biračka mesta zatvorila, do ponoći smo brojali listiće i popunjavali nejasne zapisnike. Najstrašnije je što je predsednica komisije (učiteljica) sa glasačkim listićima stajala u dvorištu srednje škole i do 6.15h ujutru čekala da je prime. Napolju, na hladnoći, bez stolice, bez vode, bez hrane. Eto tako se, dragi moji, kod nas organizuju izbori.

Sada ću skočiti na to kako je izgledao drugi krug (zaista zvuči kao krugovi pakla). Samo da vam kažem kakav sam šok doživela kada smo počeli da razmotavamo, čitamo i brojimo glasačke listiće. To je izgledalo ovako: VMRO VMRO VMRO VMRO VMRO VMRO VMRO VMRO, kao da su ljudi izgubili pamćenje. Kratak flešbek: u vreme VMRO-ovog režima, u mojoj opštini (Karpoš) na vlasti je bio kriminalni načelnik koji je opštinu izbetonirao, blokirao i zagadio. Zove se Stevčo Jakimovski, sadašnja vlada (da, socijaldemokrate) amnestirala ga je za kriminal za koji je optužen, a u petak treba da sedne na optuženičku klupu – i, u isto vreme, da ponovo postane načelnik opštine. U to vreme smo, zajedno sa jednom *grassroots* inicijativom, uspeli da spasemo moj kvart od betoniranja koje nam je bio spremio. I da, sada sam videla da je pola moje ulice glasalo za njega. Sa svakim listićem na kojem je pisalo STEVČO, činilo mi se da mi umire po jedna moždana ćelija.

U ponedeljak je krimos Stevčo proslavljao pobedu (inače, socijaldemokrate su izgubile gotovo svuda, izgubili su celo Skoplje osim opštine Centar. Razloge za to ne mogu da navedem u jednoj kolumni. Hajde da kažemo: promenjeno je ime zemlje, nismo dobili datum početka pregovora sa EU, Bugarska nas maltretira, a i SDSM je arogantan do neba i potcenjuje svoje glasačko telo (koje iz mazohističke želje da ga kazni nije izašlo na izbore). Stevčo je slavio upravo na onaj način koji pokazuje šta sve nije u redu sa našim društvom: urlanje u mikrofon pijanih muškaraca sa masnim podbracima, glupavo pljeskanje rukama i plesanje nalik na rahitično ritmično pocupkivanje kakvo često gledate na svadbama. A refren pesme koju su svi pevali sa Stevčom glasio je: "Kako vas jebe, kako vas jebe Stevčo Jakimovski, za vas je samo, za vas je samo kurac gromovski" (GROM je njegova partija).

Znam da sam jednom napisala optimističan tekst o tome da je nada disciplina, znam da smo mala i mlada država izgrađena na autoritarnim, agresivnim mačističkim principima i znam da napredak ne dolazi preko noći, ali ovo? Na ovim lokalnim izborima dobili smo dve gradonačelnice (uključujući i kandidatkinju VMRO-a za Skoplje, nama dosad nepoznatu, ali zabrinjavajuće povezanu sa Mađarskom kao tamošnji počasni konzul) i 79 gradonačelnika. Takva je tradicija: šovinističko-agresivna, osvetoljubiva, vulgarna i, konačno, fokusirana na merenje dužine penisa o kojem su onako sočno pevali pobednici. Iskreno, sve ovo mi se gadi – i treba mi malo nade, molim vas. ¶

S makedonskog prevela Lora Podbarski

DESPERADOSI EV

Evropski sud pravde je krajem prošlog meseca doneo odluku o kažnjavanju Poljske penalima od milion evra dnevno zbog nesprovođenja presude tog suda iz jula ove godine da Varšava mora da ukine "disciplinsko veće" Vrhovnog suda koje ima ovlašćenje da preispituje rad poljskih sudija i sprovodi svojevrsnu "lustraciju" u poljskom pravosuđu

Tinjajući sukob između Brisela i poljskih vlasti eskalirao je u oktobru ove godine. Evropski sud pravde (ESP) je na zahtev Evropske komisije (EK) krajem prošlog meseca doneo odluku o kažnjavanju Poljske penalima od milion evra dnevno zbog nesprovođenja presude tog suda iz jula ove godine. ESP je tada naložio Poljskoj da ukine tzv "disciplinsko veće" Vrhovnog suda, koje ima ovlašćenje da preispituje rad poljskih sudija, odnosno da sprovede svojevrsnu "lustraciju" u poljskom pravosuđu. Evropski sud pravde je organ Evropske unije i ima sedište u Luksemburgu. ESP ne treba brkati sa Evropskim sudom za ljudska prava u Strazburu, kojem se mogu obratiti i građani Srbije.

Nevolje Brisela sa Poljskom traju od 2015. godine kada je vlast preuzeo konzervativni PiS (Stranka zakona i pravde). Sporovi sa Briselom su izbili oko pitanja migranata, LBGT agende, emitovanja stranog TV programa, ali najozbiljniji sukob je nastao zbog pokušaja PiS-a da sprovede čistku u pravosuđu. PiS je prvi put bio na vlasti od 2005. do 2007. godine i tada su sudovi blokirali sprovođenje nekolicine vladinih odluka. Frustriran tim iskustvom i smatrajući da su poljski sudovi puni nekadašnjih komunista, lider PiS-a Jaroslav Kačinjski je rešio da pravosuđe stavi pod kontrolu. Prvo je na pravno sporan način izmenjen deo sudija Ustavnog suda, a onda je formirano posebno "disciplinsko veće" poljskog Vrhovnog suda koje ima moć da preispita rad sudija, što uključuje i odgovornost sudija za sadržaj sudskih presuda.

POLJSKO-MAĐARSKI DVOJAC

U sukobu sa Briselom Poljacima je išlo na ruku što se u još jednoj članici EU (Mađarskoj) na vlasti nalazi konzervativna nacionalistička stranka, pa su pretnje koje su stizale iz Brisela ostajale bez pravog efekta. Naime, za uvođenje sankcija i uskraćivanje prava glasa državi članici, po članu 7 Lisabonskog ugovora, neophodna je jednoglasnost svih ostalih država. Kako Mađarska i Poljska jedna

VROPSKE UNIJE

TRN U OKU BRISELA:
Leh Kačinjski
Foto: AP Photo

drugoj "drže leđa", kažnjavanja tih država nije bilo moguće iako je protiv Poljske Evropska komisija pokrenula postupak još 2017. godine.

Do sada su i Poljska i Mađarska izbegavale potpunu konfrontaciju sa Briselom. Kada bi, recimo, ESP doneo presudu da određeni zakoni nisu u skladu sa evropskim propisima, te države bi se "povlačile" i ukidale sporne članove, ali bi u praksi ostale posledice njihove dotadašnje primene. Nije slučajno ni što je nesporni lider Poljske Kačinjski, koji do prošle godine nije ni bio u vladi, za premijera doveo Tadeuša Moravjeckog, investicionog bankara sa odličnim znanjem engleskog. Njegova uloga je bila da "umekša" kritike i predstavi "zapadno lice" PiS-a. Ali pat pozicija je samo dodatno frustrirala političare iz Brisela i mnogih evropskih država, među kojima je najglasnija Holandija. Svaki potez Mađarske ili Poljske koji nije odgovarao preovlađujućem liberalnom mejnstrimu u Zapadnoj Evropi dočekivan je salvama novih kritika.

FOND ZA KOVID I NOVA USLOVLJAVANJA

Posle izbijanja pandemije kovida 19 pronađen je nov način pritiska na "neposlušne" države. Kao uslov za formiranje fonda pomoći članicama EU od 750 milijardi evra, Evropski parlament i pojedine zapadne države su insistirali da se isplate iz budžeta EU uslove "poštovanjem vladavine prava", ciljajući prvenstveno na Mađarsku i Poljsku. Nastalo je veliko natezanje, pošto ni Mađarska ni Poljska nisu bile spremne da tek tako prihvate ovaj novi mehanizam uslovljavanja. Na kraju je na jedvite jade postignut kompromis da EK neće obustavljati isplate iz budžeta sve dok ESP ne oceni da li je takva mogućnost uopšte u skladu sa evropskim zakonodavstvom. Postupak pred sudom je u toku, ali čak i ako sud utvrdi da je mehanizam uslovljavanja zakonit, njegova primena nije jednostavna, a za to vreme će stizati pomoć iz budžeta.

Međutim, Briselu je ostala još jedna poluga za pritisak: da bi države članice uopšte dobile sredstva iz fonda pomoći za pandemiju kovida 19, potrebno je da dostave plan trošenja sredstava i da ga EK prihvati. Poljska iz fonda za pandemijsku pomoć treba da dobije čak 36 milijardi evra, od kojih su 23,9 milijardi evra bespovratna sredstva. Iako je to trebalo da bude rutinska odluka, evropske birokrate su od leta počele da odugovlače odobravanje novca ne samo za Poljsku već i za Mađarsku, dok su sve ostale države dobile zeleno svetlo.

NACIONALNI IZNAD EVROPSKOG ZAKONA

Julska presuda ESP je dodatno iskomplikovala stvari. Evropskoj Komisiji je zasmetao i postupak koji je poljska vlada u martu pokrenula pred svojim Ustavnim

»

DRUGI TRN U OKU BRISELA: Viktor Orban
Foto: AP Photo

sudom oko primata evropskog nad nacionalnim zakonodavstvom, posebno oko pitanja uređenja pravnog sistema. Za vreme preganjanje Poljske i EK odluka ustavnog suda je nekoliko puta odlagana. Na kraju, ustavni sud Poljske je doneo odluku da članovi 1, 2 i 19 Mastriških ugovora nisu u potpunosti u skladu sa poljskim ustavom.

Ta odluka je izazvala pravu buru nezadovoljstva na Zapadu. U medijima su se pojavili napisi o "Polegzitu", odnosno o mogućnosti da Poljska napusti EU po uzoru na Veliku Britaniju. Takva poređenja su prilično neutemeljena; za razliku od Britanije, u Poljskoj je za ostanak u EU preko 85 odsto stanovništva. Pored toga, Bregzit je podsticalo i nezadovoljstvo Engleza (mnogo više nego znatno malobrojnijih Škota i Velšana) činjenicom da ta država uplaćuje u budžet Unije 12 milijardi evra godišnje, što je navodno bilo više nego što prima, dok je Poljska najveći neto primalac unutar EU. Vladajući PiS je čvrsto opredeljen za o(p)stanak u EU, otvoreni evroskepticizam pokazuje samo njegov manjinski partner u vladi.

Poljske vlasti su na to odgovorile da je prošle godine i nemački Ustavni sud doneo odluku o određenom primatu nemačkih propisa u odnosu na evropsko pravo. Taj argument je dočekan pravom harangom na Poljsku. Za razliku od Nemačke, gde su se sudu obratili nezadovoljni građani, poljska vlada je sáma pokrenula postupak i dovela u pitanje osnovne postulate EU, dok je nemački slučaj uglavnom tehničke prirode. Osim toga, izbor pojedinih sudija poljskog Ustavnog suda je sporan i taj sud zato ne može da donosi "nezavisne" odluke.

Pojedini pravni eksperti ipak ukazuju da stav poljskog (kao i nemačkog) ustavnog suda uopšte nije bez osnova. Ni u jednom aktu EU (počev od Rimskog ugovora iz 1957. godine pa sve Lisabonskog ugovora) nije predviđena supremacija prava Unije nad ustavima država članica. U nacrtu ustava EU takva mogućnost je bila predviđena, ali je projekat neslavno propao pošto je odbačen u više država na referendumima. Upravo zbog toga se ne može smatrati da postoji prvenstvo zakonodavstva EU nad ustavnim poretkom država članica, posebno imajući u vidu da nacrt ustava EU koji je predviđao to prvenstvo nikada nije usvojen.

OBRAČUN U EVROPSKOM PARLAMENTU

U tako uzavreloj atmosferi poljski premijer Moravjecki se pojavio na sednici evroparlamenta sredinom oktobra pored predsednice EK Ursule fon der Lajen. Pre rasprave Moravjecki je dao oštar intervju "Fajnenšel tajmsu" u kome je optužio EU da je Poljskoj "uperila pištolj u glavu" i da će ona, ako bude morala, blokirati sva odlučivanje u EU.

Usledila je duga i neprijatna diskusija. Na napade Fon der Lajen da je Poljska presudom nacionalnog suda ugrozila fundamentalne vrednosti EU i da je to direktan napad na njen pravni poredak, poljski premijer je odgovorio da Poljska prihvata primat evropskog prava, ali samo u oblastima u kojima su nadležnosti eksplicitno prenete na Uniju, a da u svim ostalim slučajevima primat ima nacionalno zakonodavstvo. On je podsetio i da su ustavni sudovi u Nemačkoj, Danskoj, Francuskoj, Španiji, Italiji i Rumuniji u prošlosti donosili slične odluke.

Nastup Moravjeckog je dodatno podigao tenzije: stekao se utisak da se parlamentu obraća neko ko je (duhom) izvan Unije i kome je jedino važno da dobije novac koji potražuje. Na zasedanju EP usvojena je ogromnom većinom rezolucija kojom je istaknuto da poljski Ustavni sud nije nezavisan, da njegove odluke nisu validne i da nije kvalifikovan da tumači ustav te zemlje. Evroposlanici su nazvali odluku poljskog suda "napadom na evropsku zajednicu vrednosti i zakona u celini", tvrdeći da je poljski Ustavni sud postao oruđe za legalizaciju nezakonitog ponašanja vlasti.

Posle te sednice parlament je po prvi put u istoriji podneo tužbu protiv EK Evropskom sudu pravde, zahtevajući da se odmah počne sa obustavljanjem novčanih transfera Poljskoj, uprkos političkom dogovoru da se ta mera ne primenjuje dok se o njoj ne izjasni taj isti sud.

MERKEL I MAKRON SPUŠTAJU LOPTU

U nameri da smire situaciju i izbegnu preteranu stigmatizaciju Poljske intervenisale su i Nemačka i Francuska. Prvo je u burnoj nedelji u kojoj je dominiralo poljsko pitanje loptu pokušala da spusti Angela Merkel, tražeći da se o Poljskoj čak ni ne raspravlja na sastanku Evropskog saveta (što nije prošlo). Odlazeća kancelarka je javno upozorila da ne treba produbljivati sukob, očigledno ne želeći da iza sebe ostavi dubok razdor između Zapada i Istoka Evrope.

Francuski predsednik Emanul Makron čak je neposredno posle samita Evropskog saveta ugostio u Jelisejskoj palati poljskog predsednika Andžeja Dudu. Iako Makron važi za "tvrdog" federalistu, njega čekaju izbori na proleće i ne želi da konflikt sa Varšavom bude tema kampanje. Makron, uzgred, pokušava i da "proda" Poljskoj ugovor za izgradnju šest nuklearnih centrala, kako bi se ta zemlja oslobodila termocentrala na ugalj.

Očigledno pod pritiskom Merkelove i Makrona, posle sastanka Evropskog saveta predsednica EK fon der Lajen je prihvatila "mekši pristup" sporu. Prvi put je javno objavila uslove za odobravanje pomoći: poljska vlada treba da se samo obaveže da će ukinuti disciplinsko veće,

SKRETANJE PAŽNJE U PRAVI ČAS: **Izbeglice na granici Belorusije i Poljske**
Foto: BelTA via AP

da će ukinuti ili radikalno izmeniti disciplinsku proceduru protiv sudija, kao i da će se sudije koje su uklonjene vratiti na stara mesta. U tom slučaju, Poljska bi već u novembru dobila skoro pet milijardi iz fonda za kovid. Odnosno, da bi dobila taj novac Poljska ne mora da unapred sprovede tražene izmene, već je potrebno samo da se na njih obaveže, čime je Poljacima učinjen značajan ustupak. To je izazvalo buru nezadovoljstva u Holandiji i grupi država članica sa Severa EU.

FAKTOR ZBIGNJEV ŽJORBO

Čini se da je PiS spreman da i ovog puta "popusti" i da ukine sporno disciplinsko veće. Međutim, poljska vlada ima veoma tanku većinu u parlamentu i ne može opstati bez manjinskog partnera, stranke Ujedinjena Poljska čiji je lider Zbignjev Žjobro ministar pravde i glavni kreator pravosudnih reformi. U pitanju je evroskeptik i ultrakonzervativni političar, poznat po mnogim kontroverznim potezima: pokrenuo je postupak za napuštanje "Istambulske konvencije" o prevenciji i borbi protiv nasilja nad ženama i pripremio zakon o kažnjavanju društvenih mreža ukoliko po svom nahođenju blokiraju naloge ili brišu tvitove, a da to nije predviđeno poljskim propisima. Kao tvrdi katolik, Žjobro se kategorički protivi istopolnim brakovima i usvajanju dece od strane LBGT parova.

Za njega nije sporno ukidanje disciplinskog veća, ali on insistira da se to mora obaviti istovremeno sa reformom Vrhovnog suda i nižih sudova, a to je postupak koji će (po)trajati. Istovremeno, Žjobro podseća da institut disciplinskog veća prilikom izbora sudija postoji i u Nemačkoj i da ga niko tamo ne osporava.

RAT BEZ POBEDNIKA

Prema pisanju uglednog portala "Politiko" u sukobu između Poljske i EU se prepoznaje neugodna istina koja nije prevelika tajna, ali koju evropski funkcioneri ne žele javno da priznaju: EU ne može da pobedi. Jedina uteha za briselsku administraciju je da ni Poljska ne može da pobedi.

U čemu je problem Brisela? Efekat "kaznenih mera" je ograničen i nije ih lako primeniti, ali ključni problem za EU je nešto drugo: ona ne može sebi da dozvoli da uđe u dugotrajni rat ni sa jednom svojom članicom. Takav sukob bi doveo u pitanje donošenje svih odluka za koje je predviđena jednoglasnost. U tom slučaju bi EK morala da se "pozdravi" sa ambicioznim programom "Fit za 55", koji predviđa radikalno smanjivanje emisija ugljen-dioksida a koji je politički veoma važan za Uniju. Poljska i inače ima velike primedbe na ovaj program, pošto se njena proizvodnja struje najvećim delom oslanja na ugalj i nju bi predložene reforme najviše pogodile.

Ni Poljskoj ne cvetaju ruže u tom sukobu. Ona je suočena sa mogućnošću da izgubi 36 milijardi evra pomoći, čiju bi prvu tranšu od oko 5 milijardi evra mogla da dobije već do kraja novembra, ako EK odobri već usvojen program raspodele novca.

SUKOB DVA KONCEPTA

Čak i ako Poljska prihvati zahtev Fon der Lajenove i javno se obaveže da će ukinuti disciplinsko veće vrhovnog suda stvari neće biti ni izdaleka rešene, jer se u suštini radi o sukobu dva koncepta: Poljska i Mađarska, ali ne samo one, priželjkuju veću slobodu delovanja, dok su sa druge strane suočene sa težnjama iz Brisela za jačanjem evropskih institucija. Sporna su i nametanja određenih ideoloških vrednosti, koje su teško prihvatljiva u konzervativnim, katoličkim sredinama. pre svega po pitanju LBGT agende koja traži prihvatanje istopolnih brakova, pravo na usvaje dece i tome slično. Iz Brisela ne stižu packe samo Mađarskoj i Poljskoj, već i Češkoj i Sloveniji, dok se stiče utisak da su od Bugarske, koja možda ima najveće probleme sa vladavinom prava, svi digli ruke.

Težnje za "većom slobodom" od Brisela ne dolaze samo iz nekadašnjih komunističkih država. Svi potencijalni kandidati za predsednika Francuske (osim Makrona), inspirisani poljskom presudom traže da se istakne suverenitet nacionalnog zakonodavstva. Ironijom slučaja doskorašnji evropski komesar Mišel Barnije (koji je bio zadužen za Bregzit) je čak i pre odluke poljskog Ustavnog suda zatražio da se održi referendum u Francuskoj po pitanju imigracije. Po njegovim rečima, neophodno je da Francuska povrati svoj "suverenitet" kako ne bi morala da se obazire na presude ESP kao i Evropskog suda za ljudska prava (koji nije organ EU). Izlišno je reći kako je ova Barnijeova izjava primljena u Briselu, dok je u Britaniji izazvala pravo likovanje kod pristalica Bregzita. Barnije je u pregovorima o Bregzitu "proganjao" Britance upravo oko pitanja nadležnosti EPS posle razlaza.

Da se podsetimo i Bregzita. Britanski premijer Kameron je tražio pre referenduma relativno skromne ustupke od Brisela, pre svega oko pitanja migranata i ograničenja nadležnosti ESP (slično danas traži i Barnije). Ništa nije postigao, a njegov neuspeh u lobiranju za fleksibilniju EU dosta je doprineo uspehu referenduma.

IZBEGLICE KAO KEC NA DESET

U ovako delikatnoj situaciji za EU nije od pomoći ni što se na čelu EK nalazi slaba političarka kakva je Ursula fon der Lajen. Za njen izbor nisu glasali svi poslanici iz tri kluba koji je nominalno podržavaju, pa je izabrana uz pomoć upravo glasova poslanika PiS-a. Verovatno i zbog toga Angela Merkel danas apeluje da se sa Poljskom oprezno postupa, pošto je svakako nešto obećala za podršku Ursuli fon der Lajen. »

Trenutno je sva artiljerija iz Brisela uperena ka Poljskoj, posebno posle odluke ustavnog suda, ali ništa bolje ne stoji situacija ni sa Mađarskom. I tu EK čeka "teška odluka" da odobri program podrške i isplati milijarde evra Orbanu. Poljacima u tom sukobu trenutno ide na ruku i eskalacija krize oko izbeglicama na granici sa Belorusijom. Desetine hiljada ljudi niko u EU ne želi da primi. Angeli Merkel nije ni na kraj pameti da ponovi ono "mi to možemo" iz 2015. kada je otvorila nemačke granice. Kritika oko "vladavine prava" u Poljskoj je sa eskalacijom izbegličke krize utihnula, a vladajućem PiS-u je došla kao poručena u trenutku kada građani masovno protestuju zbog ograničavanja prava na abortus.

TRAJNI PROBLEM

Čak i ako se iz ove situacije izađe uz nekakav kompromis, problemi sa "neposlušnim članicama" će se nastaviti sve dok su na vlasti Viktor Orban i Jaroslav Kačinjski. Mađarsku čekaju prilično neizvesni izbori na proleće, dok u Poljskoj izbori slede tek 2023. godine. Još ozbiljniji za budućnost EU su predsednički izbori u Francuskoj, takođe na proleće. Emanuel Makron je favorit isključivo zbog dvokružnog izbornog sistema, ali je njegova popularnost veoma niska. Bilo ko drugi na mestu predsednika Francuske otvorio bi nove probleme u funkcionisanju EU.

Poljska kriza je, kao i spor sa Britanijom koji je prethodio referendumu, otvorila ključna pitanja za funkcionisanje Unije. Da li je moguće i dalje insistirati na sve tešnjoj Uniji (što je navedeno kao težnja u Lisabonskom ugovoru)? Da li sve članice treba da slede vrednosti koje se nameću iz centra, čak i kad one, kao u slučaju LBGT populacije, nisu ključne za funkcionisanje Unije, ili članice mogu da zadrže određene specifičnosti?

Evropski političari bi trebalo da vode računa o izjavi Makrona da bi većina Francuza na referendumu glasala za napuštanje EU. Nepoverenje prema EU teško da se može eliminisati samo prinudom prema neposlušnim članicama sa Istoka, već je potrebno shvatiti zbog čega je briselska administracija danas otuđena od običnih građana – i u Poljskoj, i u Mađarskoj, i u Francuskoj i u Grčkoj, da dalje ne nabrajamo. ¶

BOGDAN PETROVIĆ

Osveta učenika Envera Hodže

Posle više od godinu dana unutrašnjih oružanih sukoba, etiopska vlada je 2. novembra proglasila šestomesečno vanredno stanje i naložila stanovnicima u Adis Abebi da se pripreme za odbranu glavnog grada prema kome sa severa prodiru tigrajski pobunjenici. Oni su već zauzeli strateške gradove Desi i Kambolča u državi Amhara

Etiopija je najstarija afrička država, ima 100 miliona stanovnika, periferija je tzv. "velikog Bliskog istoka" i učestvuje u složenim geopolitičkim savezima između zemalja Severne Afrike i Persijskog zaliva. Ona ima ključan položaj na Rogu Afrike koji kontroliše Crveno more sa Sueckim kanalom i istočne obale Indijskog okeana. Danas zemlja prolazi kroz težak i krvav proces restrukturiranja odnosa svojih centara i periferije dovodeći u pitanje integritet zemlje, pa analitičari već govore o Etiopiji kao mogućoj "afričkoj Jugoslaviji".

Nobelovac i premijer Ahmed Abij gubi naklonost zapadnih država i SAD, a umesto njih očekuje diplomatsku i drugu pomoć zemalja koje odbijaju mešanje u unutrašnje stvari zemlje – Kine, Turske i Rusije. Sa njegove Nobelove nagrade za mir pozlata je nestala za samo godinu dana. On je sada nobelovac koji opoziciju drži u zatvoru, a i delom ratuje protiv nje.

Sadašnji talas sukoba u Etiopiji počeo je 2020. godine. Tada su vlasti optužile Narodni front za oslobođenje Tigraja, koji je dominirao političkim životom Etiopije, da je napao jednu vojnu bazu i pokrenuo širu operaciju u regionu uz podršku susedne Eritreje. Početne akcije bile su uspešne za federalne vlasti, koje su zauzele i administrativni centar Tigraja, grad Mekele. Sreća se okrenula u proleće 2021. godine kada su se posle brojnih počinjenih brutalnosti i zločina prema lokalnom stanovništvu snage Eritreje povukle iz Tigraja nakon čega su lokalne oružane snage uspele da primoraju federalne snage na povlačenje i ponovo ovladaju provincijom.

Devet opozicionih organizacija u Vašingtonu je pre nekoliko dana stvorilo Ujedinjeni front etiopskih federalističkih i konfederalističkih snaga i pridružilo se borbi protiv premijera Abija.

U avgustu je generalni sekretar UN Antonio Gutereš najavio humanitarnu katastrofu u zemlji. Prema njegovim rečima, u Etiopiji najmanje 400 hiljada ljudi živi u uslovima gladi.

PUTEM ALBANSKIH KOMUNISTA

Vekovima su dve nacionalnosti igrale važnu ulogu u istoriji zemlje – Amharci i Tigrajci (30 i 7 odsto stanovništva). Oba naroda su dominantno monofizitski pravoslavni hrišćani. Čitav 20. vek prošao je pod dominacijom Amharaca. Čak ni prenos vlasti sa monarhije cara Hajla Salasija na marksističko-lenjinističku grupu oficira "Derg" 1974. nije ništa promenio: predstavnici Amharaca su zadržali vlast. Pošto je izvršio vojni udar, Derg je uzeo SSSR kao uzor.

Prema poslednjem popisu iz 2007, Tigrajci su činili oko 6 odsto stanovništva. Ipak, sa istorijske tačke gledišta, status Tigrajaca među etničkim grupama Etiopije, kojih ima preko 120, uvek je bio veoma visok, a posle 1991. oni su počeli da dominiraju političkom klasom zemlje. Tada su tigrajski pobunjenici, uz podršku separatista u Eritreji, zbacili Derg. Nakon svrgavanja komunističkog režima "crvenog negusa" Mengistua Hajla Marijama 1991. godine, na vlast su došli pripadnici Etiopskog revolucionarnog demokratskog fronta pod vođstvom Tigrajca Melesa Zenavija koji su vladali zemljom narednih 27 godina.

Oni su jedinstveni po tome što su bili jedina vladajuća garnitura koja je sledi-

RATNO STANJE: Zarobljeni provladini vojnici u Tigraju; vojnik Tigrajskog narodnog fronta
Fotografije: AP Photo

la liniju albanskog komunističkog lidera Envera Hodže. Početkom 1980-ih Zenavi i drugi ključni kadrovi TPLF-a formirali su marksističko-lenjinističku ligu Tigraja, koja je odbacila političke pravce Sovjetskog Saveza, Kine, jugoslovenske i zapadnoevropskih komunističkih partija. Front je usvojio albanski komunistički model jer je bio "primer samostalnog razvoja nezavisnog od Sovjetskog Saveza i Kine, i nezavisan od buržoazije za razliku od sovjetskih, kineskih i jugoslovenskih komunista".

REVOLUCIONARNA DEMOKRATIJA

Etiopska kriza je podsećala na raspad SSSR, a i vremenski se poklopila s njim. Ali, Etiopija kao da je demonstrirala zaplet dostojan pisaca naučne fantastike, događaje u paralelnom univerzumu, sličnom, ali ne sasvim, onome što se dešavalo u ostalom svetu. To bi bilo kao da su litvanski pobunjenici okupirali Moskvu, eliminišući Komunističku partiju Sovjetskog Saveza, a uspostavljajući vladavinu ideologije Envera Hodže.

Dolazeći na vlast, Zenavi je uvideo da nije trenutak da sledi "hodžističku" ideologiju, nego se opredelio za "revolucionarnu demokratiju", a tu promenu je najavio ni manje ni više nego tokom svoje posete Vašingtonu 1990. godine.

Imitirajući Deng Sjaopinga započeo je tranziciju ka kapitalizmu sa visokim učešćem države u ekonomiji. Raspustio je kolhoze, preneo zemlju na seljačke porodice, proglasio slobodnu trgovinu dajući slobodu privatnoj inicijativi. Istovremeno je ulagao u infrastrukturne projekte. Najveća je bila Velika brana Renesansa na reci Plavi Nil, koja bi trebalo da elektrifikuje Etiopiju i koja je danas predmet najvećih trvenja država nilskog basena. Strane kompanije otvorile su nove fabrike. Poljoprivredna proizvodnja je eksplodirala. Glad je prestala. Etiopija je ubrzo postala poznata kao »

Brana "Renesansa" i rat za vodu

Sukobi u Etiopiji u fokus stavljaju sudbinu Velike etiopske brane (GERD) "Renesansa" na Plavom Nilu u državi Benišangul Gumuz, koja je predmet oštrog međunarodnog sukoba sa susednim Egiptom i Sudanom. Oni je vide kao egzistencijalnu pretnju za svoje ekonomije, pa i za sam opstanak države. Početak punjenja njegovog rezervoara, čemu su se ove zemlje protivile jer se plaše smanjenja nivoa Nila, bio je jedan od glavnih ciljeva Abija Ahmeda pred izbore.

Egipat je životno zainteresovan za rešavanje pitanja raspodele vode u gornjem toku Nila. U basenu Nila nalazi se 13 afričkih država. Korišćenje vode Nila regulisano je ugovorom iz 1959. koji Egiptu i Sudanu daje ekskluzivna prava na raspolaganje vodom ove reke, budući da tada mnoge druge nezavisne države u slivu Nila nisu postojale.

Egipatski predsednik Mohamed Morsi, ne znajući da se zasedanje sa vojnim komandantima snima, rekao je kako će Egipat da organizuje i podrži unutrašnju pobunu u Etiopiji, a ako je potrebno i da bombarduje branu. Egipat traži da se brana puni sedam godina, dok Etiopija hoće da to učini za pet. Ovakav način punjenja smanjio bi snabdevanje Egipta strujom od 25 do 40 odsto i doveo u pitanje opstanak dva miliona seljačkih domaćinstava na obalama Nila.

Prvo punjenje rezervoara počelo je u julu 2020, a drugo punjenje je okončano 19. jula 2021. bez saglasnosti Egipta i Sudana. Etiopska delegacija u poslednjem trenutku odbila je da potpiše sporazum o brani, pripremljen uz pomoć američkih diplomata i Svetske banke. Francuska, koja ovog meseca predsedava Savetom bezbednosti UN, veoma je zainteresovana za Sudan, dok je Tramp snažno podržavao poziciju Egipta.

U aprilu 2021. egipatski predsednik Abdel Fatah el Sisi upozorio je: "Ja kažem našoj braći u Etiopiji da je bolje da ne stignemo do tačke gde ćete dirnuti kap egipatske vode, zato što će tada sve opcije biti otvorene." Neslaganje Sudana i Etiopije povodom brane eskaliralo je ove godine. Savetnik sudanskog lidera Abdela Fataha al Burhana govorio je o ratu za vodu, "koji bi bio mnogo strašniji nego što bilo ko može da zamisli". Unutrašnji etiopski sukobi stoga još više komplikuju i zaoštravaju pitanje brane.

»

afrička Kina. Ekonomija je brzo rasla punih 20 uzastopnih godina.

Ali omladina naroda Oromo, najveće etničke grupe sa oko 40 miliona stanovnika (34 odsto), nije našla mesto za sebe u svim ovim uspesima. Narod Oromo podjednako je podeljen na hrišćane i muslimane. Predstavnici Oroma, sa retkim izuzecima, ne nalaze se na ozbiljnijim vladinim funkcijama i nemaju odlučujući glas u vladajućoj stranci, za razliku od Tigrajaca. Ključne pozicije u državi i velikim kompanijama zauzimali su stanovnici Tigraja – rođaci i prijatelji lidera vladajuće partije. Korupcija je cvetala. Ovo je izazvalo gnev usred ekonomskog rasta, jer je narod Oromo ostao siromašan. Omladinski protesti Oroma izbili su nekoliko godina nakon Zenavijeve smrti 2012. Njihove akcije za rušenje autoritarnog režima 2018. nazvane su Oromo revolucijom.

ISPRAVLJANJE VEKOVNE NEPRAVDE

Sadašnji vođa Tigraja Debrecion Gebremikael je u periodu 2012–2018. praktično vladao Etiopijom, iako je formalno bio na pozicijama jednog od troje potpredsednika vlade i ministra komunikacija. Kao rezultat protesta u centralnoj i južnoj Etiopiji 2015–2018. Debrecion Gebremikael je izgubio kontrolu nad situacijom, a njegov neformalni status nije mu omogućavao korišćenje svih resursa vlasti. Stoga su predstavnici drugih etničkih grupa u vladajućoj partiji uspeli da pokrenu formalne procedure i na vlast dovedu bivšeg potčinjenog Gebremikaelu iz etničke grupe Oromo, Abija Ahmeda. U proleće 2018. činilo se da je Abij Ahmed bio kompromisni kandidat – s jedne strane, bio je čvrsto usidren u političke elite zemlje, a s druge, nije pripadao klanu Tigraja.

U tom kontekstu izbor Abija Ahmeda za premijera nije bio samo još jedan unutarelitni dogovor, već je dobio simbolično značenje ispravljanja vekovne nepravde. I sam premijer je isprva udovoljio ovom zahtevu: nosio je tradicionalnu oromo odeću i na svaki mogući način isticao poboljšanje političkog statusa Oroma u Etiopiji. Pošto podizanje neformalnog statusa jedne etničke grupe znači snižavanje statusa druge, primarni zadatak Abija Ahmeda u ovoj slici bio je da kazni one koji su, u očima Oroma, bili krivi za sadašnju situaciju – predstavnike prethodne dominantne etničke grupe, dakle Tigrajce.

Abij je obrazovao Partiju prosperiteta (PP), koja je ujedinila odvojene grupe Oroma, Amharaca i drugih. Njen zadatak bio je da konsoliduje upravljanje multietničkom i multikonfesionalnom zemljom, što je u skladu sa konceptom "Medemera" koji je formulisao premijer, a čiji je cilj formiranje etiopskog identiteta. Partija je odlučila da stvari dovede do kraja i slomi NFLT u Tigraju.

NOBELOVA NAGRADA ZA MIR

Abij je imao velike planove. On je nameravao da ojača centralnu vlast ukidanjem federalnog sistema koji regionima, kojih u Etiopiji ima 10, daje velika prava. Osim toga, osmislio je privatizaciju državnih preduzeća, a za to je bilo potrebno da očisti njihovo rukovodstvo i drža-

BEG OD SUKOBA: Izbeglice iz Tigraja

vu od menadžera NFLT-a i da svuda postavi svoje ljude, pa su se tako poklopili ekonomski, partijski i etnički interesi. Najveće dostignuće Abija Ahmeda bilo je dobijanje Nobelove nagrade za mir za istorijski mirovni sporazum sa Eritrejom. On je stavio tačku na 18 godina napetosti između zemalja nakon teškog graničnog rata 1998–2000, koji je koštao desetine hiljada života.

To pomirenje Tigrajci su shvatili kao deo politike uperene protiv njih. Lider Eritreje Isajas Afevorki koji vlada zemljom već tri decenije, Tigraj smatra svojim smrtnim neprijateljem. U ratu koji je vođen 1998–2000, Eritreja je doživela težak poraz od tigrajskih snaga. Zločini u Tigraju koje su počinile eritrejske formacije imaju ukus osvete za taj pretrpljeni poraz.

TURSKO ORUŽJE

Nijedan sukob na Rogu Afrike nije prošao bez uplitanja ili intervencije stranih sila. Pokušavajući da prikriju tok rata, vlasti su pokrenule inicijativu za zamenu društvenih mreža i mesindžera (Fejsbuk, Votsap) – koji po njihovom mišljenju deluju protiv interesa zemlje – nacionalnim mrežama.

Pretpostavlja se da iza sporazuma o ekonomskoj i vojnoj saradnji sa Turskom, jednim od najvećih investitora u ekonomiju Etiopije, sklopljenog 18. avgusta, stoji interesovanje za tursko oružje, posebno bespilotne letelice Bajraktar Tb2 i Anka-S, koje su se dobro pokazale u sukobima u Siriji, Libiji i Nagorno-Karabahu. Saopšteno je da je upotreba bespilotnih letelica kineske proizvodnje iz Emirata iz eritrejske baze Asab od strane etiopskih oružanih snaga doprinela brzom uspehu i zauzimanja Mekelea 28. novembra 2020. tokom prve faze operacija. Kasnije se izveštavalo o korišćenju dronova Mohadžer 6, iranske proizvodnje, od strane Oružanih snaga Etiopije.

NEIZVESTAN ISHOD RATA

Mogućno je nekoliko ishoda rata. Tigrajci kažu da im osvajanje Adis Abebe trenutno nije cilj. Veruje se da je jedan od ciljeva NFLT-a bio da zauzme ključnu transportnu arteriju Adis Abeba – Džibuti kojom prolazi 95 odsto uvoza, i da blokira komunikacije države Amhara kako bi se podelila na dva dela i stvorila tampon zona južno od Tigraja. Oni ne govore o dezintegraciji zemlje, ali jasno formulišu svoj plan o nezavisnosti.

Mogućna je i pobeda Adis Abebe kao federalnog centra. Ne treba zaboraviti da iza svake od organizovanih snaga sada stoje etnonacionalističke formacije i milicije različitog nivoa legitimiteta, koje ostvaruju uglavnom lokalne interese i ciljeve, a možda i interese stranih sila.

Bez obzira na ishod rata, militarizacija stanovništva, složena, konfliktna i dugoročna koegzistencija centara moći i udruženih oružanih milicija različitih nivoa i stepena legalnosti, paralizuje i razara društvenu infrastrukturu stvarajući uslove za kvalifikovanje zemlje kao propale države koja ne mora neizbežno da se faktički dezintegriše, ali će biti u takvom stanju kao da se država praktično jeste raspala. ¶

DRAGAN BISENIĆ

Delta Fondacija puni 14 godina rada i najavljuje

Projekat “Naše selo” širi se na još dva naselja

Delta Fondacija danas navršava 14 godina od osnivanja i tim povodom najavljuje širenje projekta “Naše selo”, započetog u okolini Zaječara 2018. godine. U nastavku projekta podršku će dobiti još dva sela u Srbiji, kroz edukaciju za poljoprivrednu proizvodnju, stručnu pomoć, podršku u kreditiranju poljoprivredne proizvodnje, ali i u organizaciji zabavnog i kulturnog života u izabranim naseljima.

U prvom ciklusu “Našeg sela” podrška je pružena meštanima Dubočana i Male Jasikove u opštini Zaječar. U oba sela meštani-učesnici u projektu uspeli su da poboljšaju rezultate proizvodnje, da modernizuju zasade i farme. Na taj način žitelji oba naselja su ohrabreni za ostanak u svojim selima, a neki od odseljenih i za povratak na roditeljska imanja.

Izbor dva nova sela je u toku i biće saopšten do kraja ove godine.

Delta Fondacija, kao prva korporativna fondacija na ovim prostorima, počela je da radi 2007. godine, objedinjujući dotadašnje pojedinačne aktivnosti članica Delta Holdinga i stavljajući poseban fokus na dugoročne i zadužbinarske akcije. Fondacija je do sada podigla tri zadužbine, realizovala je 3980 akcija, u društvenu zajednicu uložila je 39,5 miliona evra, a pomoć je stigla do 755.636 žitelja Srbije.

Kratki video “Prijatelji”, dostupan na Jutjub kanalu, najbolje pokazuje kako smo organizujući akcije ne samo pružali konkretnu pomoć i podršku, već i kako su nastala prijateljstva, za koja verujemo da su – za ceo život.

Fijaker Lederer

LEPOTA I UŽIVANJE: Dvorac Lederer i Vinarija Čoka Foto: Robert Čoban

Na severu Banata u varošici Čoka nalaze se ostaci nekadašnjeg privrednog carstva jevrejske porodice Lederer koja je preživela holokaust i skrasila se u Južnoj Africi, gde i danas sa svojim potomcima živi Magda Lederer

U nestvarno lepom ali potpuno praznom parku u centru Čoke, nekadašnjoj dvorskoj bašti, nalazi se Dvorac Lederer. Naslanjamo bicikle na stabla u parku i gazeći po tepihu od opalog lišća obilazimo oko zaključanog dvorca.

Zgrada je kategorisana kao spomenik kulture od velikog značaja i, iako je nagrižena vlagom, u relativno je dobrom stanju. Na zadnjoj strani dvorca je natpis: "Zahvaljujući K.P. Jugoslavije i Drugu Titu, radni kolektiv Poljoprivrednog dobra Čoka primio je na dan 8. septembra 1950. na upravljanje ovo dobro." Žena koja je prolazila tuda, bukvalno se rasplakala od sreće kada je čula da postoji projekat "Dvorci Srbije – Zaštita kulturne baštine" sa planom da se revitalizuju dvorci širom Srbije: "Iz vaših usta u Božije uši - ulepšali ste mi dan! Gledam ovo ruglo već godinama i duša me boli!" Meštani kažu da je u dvorac bilo lakše ući u Ledererovo vreme nego danas.

Đorđa

SLIKE IZ ALBUMA: Magdolina, porodica Lederer, kozji fijaker Foto: porodična arhiva

Izgradnju dvorca dovršio je drugi vlasnik Čoke Švab Karolj, oko 1870. godine (prvi je bio Lerinc Marcibanji), a krajem 19. veka posed su kupili Artur i Karolj Lederer. Ledereri su došli iz Budimpešte, i bili su jedna od najbogatijih jevrejskih porodica u to doba. Njihovo imanje se u spisima 1938. opisuje u superlativima: 200 hektara vinograda, ogromni svinjci sa 15.000 komada, hiljade volova, 400 hektara zasejano cvećem čije se seme izvozi u Englesku, podrumi za vino kapaciteta preko milion litara, električna centrala, fabrike špiritusa i za preradu mesa, a postoje zapisi da su Ledererova vina stigla i do Britanskog dvora. Imanje je u posedu porodice Lederer ostalo do Drugog svetskog rata.

POKLON ZA KRALJA ALEKSANDRA

Nenad, koji nas vodi kroz vinariju, priču počinje od 1903, od izgradnje velelepnog vinskog podruma. Jedna od glavnih atrakcija drugog dela podruma, u kome su betonski sudovi iznutra obloženi pločicama, je sada već čuveni sud u koji je moglo da stane više od 67 hiljada litara vina. Ovde je Lederer zakazivao partije kartaških igara koje su, u pratnji romskih svirača, trajale i po nekoliko dana. Po mnogima najlepši deo podruma je onaj sa drvenim buradima, završen 1912, koja se nalaze u njegovoj sedmoj ulici. S obzirom na to da se podrum nalazi četiri metara ispod nivoa reke Tise, Lederer je opasnost od vlage rešio izgradnjom i danas funkcionalnog drenažnog sistema zasnovanog na visoko higroskopnom tiskom pesku koji se posipa na dno podruma, a menja se više puta dnevno novim, prethodno isušenim na suncu.

Nekoliko dana nakon naše posete dvorcu i vinariji i mojih postova na društvenim mrežama, Dragan Komlušan iz Čoke mi je poslao snimak televizijske emisije u kojem on i drugi sagovornici pričaju o burnoj istoriji porodice Lederer, i desetak dragocenih fotografija iz njihovog života: Magda Lederer, koja sad ima 92 godine, kao devojčica sa velikom belom mašnom u kosi u društvu majke i brata, deca se voze u kozjem fijakeru, njena majka Magdolna obučena po poslednjoj modi iz Pariza, teniski tereni u parku, Đorđe Lederer na konju... Deda Dragana Komlušana je radio kao kuvar kod Lederera pa mu je pričao da su vodili računa i o siromašnima. "Svakog dana bi se kuvalo 150 obroka za one koji nisu imali šta da jedu. Takođe, za Božić bi Lederer svojim zaposlenima davao poklone, uglavnom vino i rakiju iz svojih vinograda!" Zatim, Lederer je bio u odličnim odnosima sa kraljem Aleksandrom Karađorđevićem. "Na venčanje kralja Aleksandra i rumunske princeze Marije poslao je mog dedu i njegovog rođenog brata da budu kuvari! Kako je kulinarska kultura tada bila na znatno višem nivou u Vojvodini nego u Beogradu, dva vrsna kuvara iz dvorca Lederera bila su od velike koristi »

pri spravljanju kraljevske svadbene trpeze", priča Komlušan.

A kako je sve počelo? Paulina Švab i Jakab Lederer iz Budimpešte, imali su dva sina: Artura i Karolja. Artur je preuzeo imanje u Čoki i doselio se ovde. U braku sa Alis Levi dobija tri sina: najstariji Ištvan gine na ruskom frontu u Prvom svetskom ratu, srednji sin Laslo falsifikuje dokumente i odlazi maloletan u rat i posle rata umire od španske groznice, a najmlađi Đerđ (Đorđe) se školuje za bankara, od oca preuzima imanje Lederera, i ženi sa Magdolnom Rajnpaht sa kojom dobija maločas pomenutu Magdu koja sad ima 92 godine, i Đerđa mlađeg.

U dogovoru sa Ledererom, iz Subotice u Čoku dolazi porodica Korhec i tu započinje mesnu industriju koja je proslavila ovo mesto, a koje se danas, kao jedno od brojnih žrtava tranzicije u Vojvodini, nalazi u stečaju i ne radi. Lederera i Korhecova deca, kao zlatna mladež onog doba igrala su se zajedno, trenirala tenis, dolazili su privatni nastavnici jezika da ih podučavaju. U parku je bilo nekoliko fontana i vodoskoka, kao i staklena bašta u kojoj je Lederer gajio tropsko cveće. Godine 1960. izbio je požar nakon kojeg je zamenjen krov dvorca. Iste godine ograda oko dvorca i parka, pravljena u stilu secesije, srušena je a njeni delovi su razvučeni po celoj zemlji, najviše ih ima oko nekih generalskih vila u Beogradu. Od tada je park javni prostor.

PRIČA STEVANA RAIČKOVIĆA

U priči *Fijaker gospodina Lederera* u zbirci *Veliko dvorište*, Stevan Raičković opisuje zanimljivu epizodu iz života mladog Đorđa Lederera. Započela je nova školska godina. Deca u razredu već su se privikla jedna na druge. Jednog jutra pred školom se zaustavio crni fijaker. Iz njega je izašao krupan čovek, a za njim sličan bucmasti dečak. Bio je to novi đak u razredu. Zvao se Đorđe Đurika, sin gospodina Lederera. Nastavnik ga je smestio u drugu klupu, da sedi s najsiromašnijim dečakom u razredu, Zekovićem.

Đurika je delio svoju obilatu užinu s decom, a deca ko deca, uskoro su počela da ga iskorištavaju. Jednom je Đuriki slučajno kapnulo mastilo na Zekovićev kačket. Digla se opšta graja, na što je Đurika otišao u prodavnicu i Zekoviću kupio novi, lepi kačket. Od tada su drugi počeli namerno da se nameštaju pod Đurikinu mastionicu. Tako je morao da kupi Ćeraniću novi karirani sako, nakon što je "slučajno" njegov kaput uništen. Onda je Čamprag prosuo po zimskom kaputu celu mastionicu, optužujući za to Đuriku, ali razred nije stao na njegovu stranu pa je celu zimu morao da nosi kaput s flekom od mastila. Kada bi se časovi završili, svi su jedva čekali da se skupe oko fijakera koji je dolazio po Đuriku. Neki bi se zakačili za zadnji kraj i tako se povezli do mosta preko Tise.

Karolj Lederer iznenada umire 1930. i tu počinje sunovrat porodice. Kad su Nemačke trupe 1941. godine ušle u Banat, imanje Ledererovih uzima nacistički funkcioner Herman Gering, a predašnjim vlasnicima daje četiri sata da pobegnu. Ledereri odlaze prvo za Sentu pošto u Bačkoj, koja je bila pod kontrolom Hortijeve Mađarske, nije sprovođen Holokaust nad Jevrejima kao u Banatu pod Nemcima i u Sremu koji je pripao NDH. Iz Sente su pobegli u Budimpeštu gde su, skrivajući se u podrumima, dočekali kraj rata. Vratili su se u Jugoslaviju očekujući da će im kao preživelim Jevrejima biti vraćen posed, Međutim, klasni neprijatelj bio je tek nešto milosrdniji od nacista: Ledereri su optuženi za ratno profiterstvo (!) i strpani u zatvor. Pušteni su nakon dve godine i uspeli da pobegnu u London, a zatim, 1948. u Južnu Afriku gde porodica Lederer živi i danas.

Magda Lederer je 2004. posetila Čoku i započela proces restitucije u kojem joj je vraćeno oko 800 hektara zemlje. Prilikom posete vinariji, bila je kažu, srećna, što je bar nešto ostalo od privrednog carstva njenog oca – i dozvolila je sadašnjim vlasnicima da koriste njihovo porodično ime za prvu liniju vina.

Ako naletite u nekom restoranu u vinskoj karti na "Lederer", nazdravite u čast porodice koja je predvodila ekonomski napredak jednog dela naše zemlje a danas mi, bukvalno, nismo u stanju ni da okrečimo ono što su oni izgradili. ¶

ROBERT ČOBAN

Svakom

Branko Radosavljević je bio jedan od naših prvih diplomiranih farmaceuta, jedan od osnivača apotekarskog udruženja, vojnik Cerske bitke, predsednik opštine Pirot, učesnik u NOB-u, darodavac

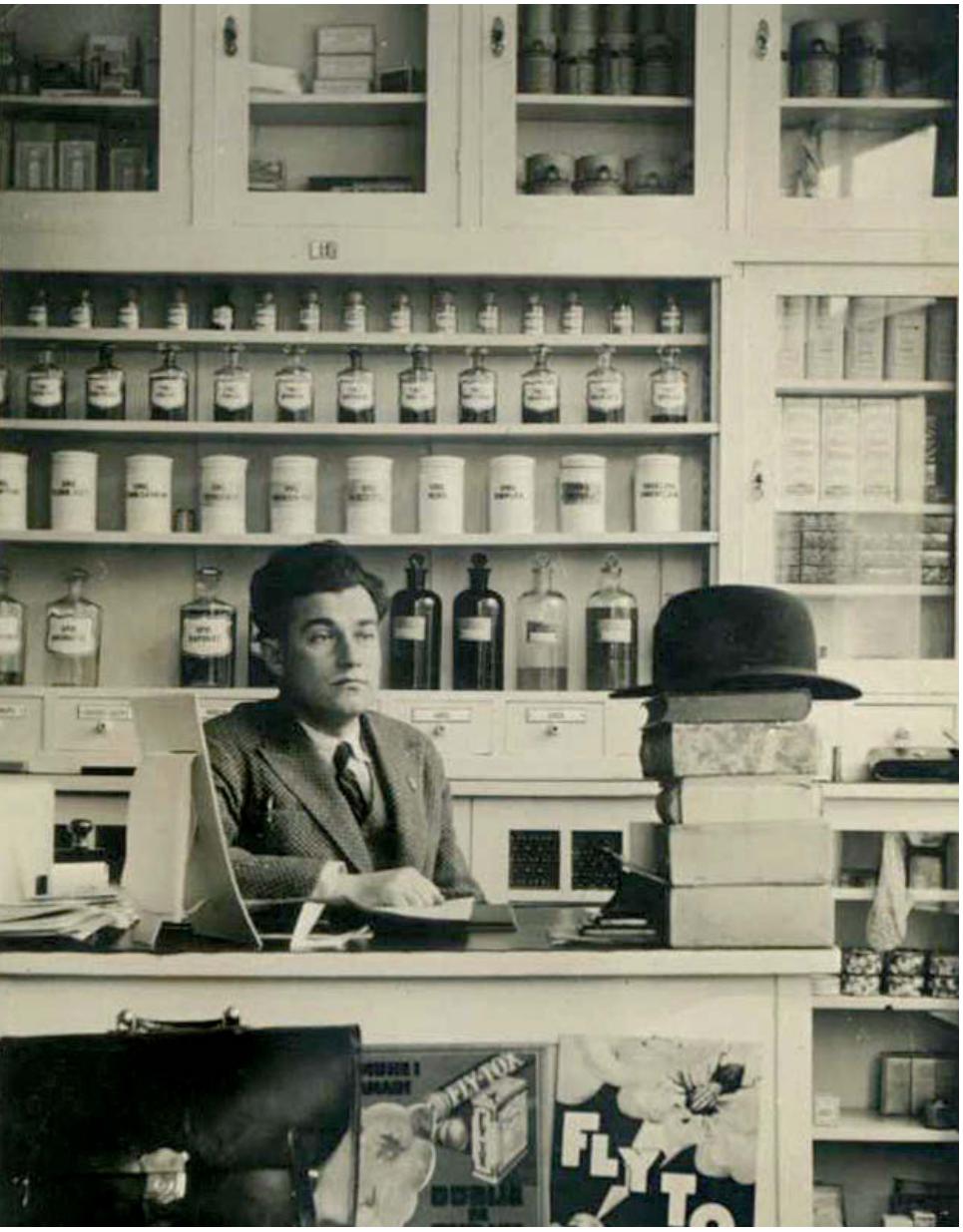
U Pirotu na levoj obali Nišave pored mosta, pre desetak godina, podignuta je kuća nalik onoj starinskoj koja se na tom mestu nalazila pre nje, a u kojoj je bila apoteka Branka Radosavljevića. U njoj je prvo bila pekara pa restoran, a sad je prazna. Više nema nikog ko bi se sećao apoteke i njenog vlasnika, jednog od naših prvih diplomiranih farmaceuta, jednog od osnivača apotekarskog udruženja, vojnika i zarobljenika u Prvom svetskom ratu, predsednika opštine Pirot, učesnika u NOB-u, upravnika Sokolskog društva, darodavca. Apoteku maločas pomenutu, a drugu u Pirotu, otvorio je 1926. godine.

Branko Radosavljević se rodio u Izvoru kraj Pirota 1893. godine. Posle gimnazije, četiri godine praktikantskog staža proveo je u apotekama po Srbiji. Istog dana kad je Austrougarska 1914. godine objavila rat Srbiji, postao je dobrovoljac pešadijskog puka Timočke divizije prvog poziva. Učestvovao je u borbama oko Cera, i zarobljen je 24. avgusta kod Jarka u Sremu. U njegovim zapisima koje čuva porodica, piše da je tada "zarobljen ceo 13. puk i skoro dva bataljona 15. puka. Taj je prelaz učinjen iako smo bili nespremni na traženje Rusije, koja je bila pritešnjena od Nemaca i Austrijanaca, a zapadni saveznici tog su momenta odbili da joj svojom ofanzivom pomognu. Sa nedovoljno municije i pontonskog trena izvršen je prelaz i završio se po nas fatalno".

PISMO ŠPANSKOM POSLANIKU

Bio je u ropstvu u Neđmeđeru tri godine, radio je u logorskoj apoteci i pomagao u ambulanti. Zbog neskrivenog negativ-

besplatan lek

JEDAN OD LEPIH DANA: Branko Radosavljević u svojoj apoteci Foto: porodična arhiva

nog stava prema austrougarskim vlastima, početkom 1918. godine prebačen je u Malu Aziju na gradilište Bagdadske železnice. "U nekoliko transporta koliko je izdvojeno, jedini sam ja bio od intelektualaca upućen. Sprovođeni smo od turskih reprezentativnih trupa transportnim vozovima i dok su mene sprovodili kroz Pirot za Malu Aziju, dotle su moji bivši drugovi sedeli u toplim i udobnim kancelarijama i radili za okupatora. Poneki od njih je i sada na nekim položajima." Opisao je da se radilo pod izuzetno teškim uslovima zbog suptropske klime i malarije, pa su "nam umrla 27 druga". Hrane je, zapisao je, istina bilo dovoljno, ali ne i odeće koja se lako habala, pa se obratio "španskom poslaniku u Carigradu s molbom da nam u odelu pomogne". I, uskoro su dobili ceo vagon sa starom odećom i poklonima. "Za mir smo čuli novembra 1918. godine. Trebali smo ići za Carigrad vozom, ali naši ljudi su bili tako loše obučeni da je sa nama u dogovoru engleska komanda odlučila da idemo za Port Said gde bi se naši ljudi obukli."

Januara iduće godine, nakon skoro pet godina ropstva, Branko Radosavljević se vratio u Pirot. Zatekao je tešku situaciju: majka mu je umrla u izbeglištvu a otac i dva mlađa brata živeli su u bedi u polusrušenoj i opljačkanoj kući. "Pomoći niotkuda", zabeležio je. Na jesen 1919. otišao je za Beograd, i već u novembru položio je tirocinijum za apotekarskog pomoćnika. Velika razaranja tokom Prvog svetskog rata dovela su farmaceutsku službu u tešku situaciju. Znatan broj drogerija i apoteka je opljačkan i porušen. Izgubljen je veliki deo kadra pa se radilo od ranog jutra do deset uveče, a dežurstva su bila neprekidna. Plate su bile mizerne u odnosu na sav trud i rad. Nekolicina apotekarskih pomoćnika među kojima je bio i Branko Radosavljević, osetili su potrebu za promenama, i na jesen 1919. godine u kafani "Dva sokola" na uglu Nušićeve i Dečanske ulice, zabeležio je, "i pretresali na koji način da iskoristimo neraspoloženje apotekarskih saradnika da, prvo popravimo radne uslove saradnika, a i da im materijalni položaj popravimo, i da, što je glavno, stvorimo savez sa zadatkom da se bori za socijalizaciranje svih zdravstvenih ustanova". Tako je osnovan Klub beogradskih apotekarskih saradnika. Za predsednika je izabran Ljubiša Jakovljević, a za sekretara Branko Radosavljević. Kad je vlast odbila da im poveća platu i odobri osmočasovno radno vreme, najavljen je štrajk. I, vlast je popustila: od 1. januara 1920. godine apotekari Beograda radili su dva dana po deset sati a treći dan odmarali, za prekovremeni rad dobijali su pet dinara po satu a za noćni 20 dinara, minimalne plate magistrantima bile su 1000 dinara uz povišicu 10 odsto svake četvrte godine, a apotekarskim pomoćnicima – 800 dinara.

OTVARANJE FARMACEUTSKOG FAKULTETA

Avgusta 1920. Klub je organizovao skupštinu Udruženja apotekarskih saradnika Srbije. Od tri struje, najjača je bila ona sa Đorđem Pašićem i Brankom Radosavljevićem na čelu, koja se zalagala za klasnu organizaciju, nikakvu saradnju sa sopstvenicima i borbu za socijaliziranje svih zdravstvenih ustanova – "svakom potrebitom besplatna lekarska pomoć, besplatan lek". »

Za predsednika je izabran Đorđe Pašić a za sekretara Branko Radosavljević. Pravila i cilj Udruženja su bili "da svojim moćima doprinese, te da široke mase naroda dolaze što brže do dobrih i što jeftinijih lekova, pa i do besplatnog lečenja – potpuna socijalizacija svih zdravstvenih ustanova." Takođe, Udruženje je uspelo da se "otvori na beogradskoj univerzi farmaceutski fakultet, a što je glavno, da se svršeni maturanti upisuju direktno na univerzitet, bez prethodne prakse pripravničke po apotekama. To je bio prelom u našoj struci".

Januara 1921. bio je delegat Udruženja na skupštini Hrvatskog farmaceutskog društva u Zagrebu, na kojoj je osnovan Savez apotekarskih saradnika u Kraljevini SHS sa jasnim ciljem o socijalizaciji svih zdravstvenih ustanova. Pre rata, pripadao je Nacionalno-revolucionarnom pokretu ali prilike koje je zatekao u domovini posle internacije, promenile su njegova politička ubeđenja. Kad je nakon zabrane Komunističke partije 1923. godine osnovana Nezavisna radnička partija, izabran je za sekretara sekcije "Savamala". U jednoj od partijskih akcija je uhapšen, u grupi od njih tridesetak je bio i Moša Pijade, ali je pušten zbog nedostataka dokaza. Godine 1923. otišao je u Zagreb na studije farmacije. Odmah po dolasku izabran je za predsednika Marksističkog kluba i sa sekretarom Dušanom Grkovićem realizovao je mnoge akcije protiv vlasti. Zbog učestvovanja u akcijama protiv političke Organizacije jugoslovenskih nacionalista (Orjuna), obojica su došli na spisak za likvidaciju, pa se Branko, kako bi se spasao, vratio u Beograd.

Počeo je da radi u apoteci Save Mrcajlovića, poverenika Nikole Pašića. U to vreme, apoteka je vrlo loše poslovala ali je Branko uspeo da poveća dobit i tako stekne vlasnikovo poverenje, pa zato i da dobije specijalan zadatak od Nezavisne radničke partije da se brine o članovima Bugarske radničke partije, koji su emigrirali u Kraljevinu SHS. Konkretno, da nabavlja pasoše i hemijske supstance za spravljanje eksploziva. Farmaciju je završio 1925. godine i dobio zvanje magistra. Za vreme studija u Zagrebu oženio se Živanom, Ružom, Vujičić domaćicom. Dobili su troje dece: Spomenku, Borislavu i Vladimira.

Kao diplomirani farmaceut mogao je da otvori apoteku u Beogradu, ali su mu iz Partije naložili da se vrati u Pirot i tamo otvori drogeriju, jer su njihovi tamošnji operativci otkriveni i trebao im je neko nov. Tako se Branko Radosavljević vratio u Pirot, i 1926. godine otvorio apoteku pomenutu na početku teksta. Takođe, preuzeo je i "vođenje ilegalnog rada u Pirotu" konkretno, "održavanje veze između beogradskog centra i Bugarske."

Godine 1930. načelnik sreza, obaveštajni oficir Grujičić, naredio je Brankovu likvidaciju. Ali, Grujičić je smenjen, a novi obaveštajni oficir potpukovnik Milorad Marjanović bio je naklonjen levici, i Branko je pošteđen. Posle nekoliko godina mirnog palanačkog života, predsednik Vlade Milan Stojadinović ponudio mu je 1936. mesto predsednika opštine Pirot. Nakon navaljivanja državnih službenika levičara, pristao je. Zapisao je da je na mestu predsednika opštine bio "skoro potpuno samostalan, jer sam gotovo potpuno odstranio radikale, Mitu Gagu sa kompanijom, od opštine i oni nisu imali nikakav uticaj." Kada je na čelo vlade došao "Dragiša Cvetković, pokušavao je u više navrata da sa njim i Mitom Gagom sarađujem. Ja sam to odbijao. Nudio mi je položaj senatora. Odbio sam i to". Posle toga je smenjen. Na čelu Pirota bio je do marta 1940, ne prekidajući vezu sa Partijom.

"Od prve pojave partizana u našem kraju pomagao sam ih sanitetskim materijalom i lekovima. Najzad sam sa ćerkom stupio u redove NOV i POJ. Iz Pirota su do Zagreba sa Drugom armijom dve devojke stigle preko Bosne, jedna od njih je moja kći Spomenka Radosavljević sada Strunjaš, rezervni oficir", zapisao je. Imenovan je prvo za referenta apotekarstva za Nišku vojnu oblast, pa zatim i za šefa proizvodnje sanitetskog materijala pod glavnim štabom Srbije.

Nekoliko meseci pre donošenja zakona o podržavljenju apoteka, marta 1948, predao je svoju apoteku vlastima. Idućeg meseca, po odluci Gradskog narodnog odbora postao je farmaceut Gradske apoteke br. 2, a nakon pet godina i direktor. Iznenada, 1954. godine seli se u Beograd, navodno zbog porodičnih razloga. Postao je upravnik apoteke "Mostar", a naredne godine apoteke "Skadarlija". Umro je nedugo zatim, u 62. godini. U Pirot više nikada nije kročio. ¶

MARIJA AĆIMOVIĆ,
kustos Muzeja banjskog lečenja u Vrnjačkoj banji

Povodom filma

Ljubav je

Kako se volelo u vreme Starih Slovena, odnosno da li sve počinje od nas i da li će se i oni posle nas ponašati isto ovako

Ovih dana objavljena je informacija da su Zagrepčani Anđela i Davor Rostuhar svoj jednogodišnji medeni mesec pretvorili u istraživanje o ljubavi. Razgovarali su sa više od stotinu ljudi u preko trideset zemalja sveta, i sve to pretočili u dokumentarni film i knjigu *Ljubav oko svijeta*. Bio je to povod da se podsetimo šta je bila ljubav u ovom delu sveta nekad, kad je mnogo toga sadašnjeg tek počinjalo.

Prema onome što je napisao Herodot u *Istoriji*, pet vekova pre nove ere na prostoru između zemlje Skita i Starih Slovena a na tri dana od Dona, ljubavna veza je zavisila od žena. Za to

uvek – ljubav

AMAZONKE POSTOJE: Minijature iz knjige *Aleksandar i Amazonke* Foto: BL Royal

su, po njemu, zaslužne Amazonke. Sada znamo da su izvor mita o Amazonkama žene iranskih Savromata koje su pratile muževe i u lovu i u ratu, kao i da su Savromate naselile dolinu Visle i Odre i pomešali se sa Slovenima, te da su tamošnje žene tom prilikom mogle da prihvate svetonazore i ponašanje došljakinja.

Mit o ženama-ratnicama i slobodnoj ljubavi nije bio stran ni slovenskim narodima ranog srednjeg veka. Kozma iz Praga (12. vek, otac tamošnje istorije), pisao je da su mlade Čehinje žarko želele da imaju bojno oružje, da su ratovale kao mladići a lovile po šumama kao muškarci, i da su nosile i mušku i žensku odeću. "Eto zbog čega ih muškarci nisu hteli za svoje žene, već bi same devojke sebi birale muža." Njegov savremenik ruski letopisac Hamartolov zapisao je da Amazonke "uopšte nemaju muževe, već kao životinje odlaze jednom godišnje, u proleće, na parenje muškarcima iz susedstva. To je za njih vreme praznika i velike svečanosti. A kad se porode, ako su donele na svet muško dete, one ga ubiju, a ako je žensko, one ga brižno podižu." I nešto stariji (10. vek) ruski letopisac Ibn Jakub svedoči da su žene same birale muževe, a da su muškarci vrednovali žene po njihovom predbračnom iskustvu. Tvrdi čak da su momci odbijali da se ožene devicom, uz obrazloženje "da si nešto vredela, sigurno bi već nekog našla".

Biline, ruske pesme koje opisuju svakodnevni život, često su opisivale vanbračnu ljubav. U jednoj od njih, boljarka Katarina zove mladog Čurila u svoj dvor nudeći mu bogatu trpezu, i on naravno dođe. Kad njena dvorkinja pokuša da ga zaustavi, Katarina je ubije, a momka pita "Želiš li da budeš sa mnom, Čurilo?" Ili, Bugari imaju spev o Penki, devojci koja je vođa odmetnika i kojoj nije strana ni bitka ni vanbračna ljubav. Penka uoči svadbe moli majku da joj spremi miraz s muškom odećom, pištoljima, puškama i sabljama, i otkriva da će pre svadbe otići u šumu hajducima na par dana, zato što su tamo junaci kakvi joj trebaju.

I u tekstu iz 17. veka *Kako devojke vode ljubav s mladićima* francuskog inženjera Gijoma Boplana koji je službovao u poljskoj vojsci i potom napisao knjigu *Opis Ukrajine*, piše da je žena dominantna u ljubavnoj vezi. Boplan je napisao da su ukrajinske devojke "vodile ljubav s mladićima koji im se dopadnu. Oni se uzajamno obožavaju i pomno gledaju i zbog toga one nikad nisu odbijane i mnogo su sigurnije u svoj uspeh od mladića kad naprave prvi korak." I, u tom smislu, devojke su odlazile mladićevoj kući da ga isprose od roditelja. Po pravilu, uvek bi ga dobile.

Možda sve ovo nije tačno, možda je sve samo piščeva mašta i projekcija, ali u poljskom arhivu postoje dokumenta iz 14. veka koja svedoče o onom što je pisao Boplan. To je molba koju je napisao vojvoda olesnički Konrad u ime svog sluge Jana, u kojoj piše da je taj Jan jedne noći upoznao telo gospođice Doroteje i – zatražio joj obećanje na bračnu vernost. Ona je pristala ali se ipak udala za drugog, pa se zato sada Jan žali biskupu. »

Ideja jednog advokata

Ko od nas nije pomislio da bi nekakvim periodom probne vožnje braka bilo moguće izbeći veliki broj rastava i razvoda? Time bi se sprečile ucene i odmazde, ratovi na sudu, taksene marke, advokatski honorari i finansijsko isisavanje krvi. Ali, osim u slučaju najopreznijih koji se dogovore da barem neko vreme pokušaju da žive zajedno kako bi simulirali korak koji se spremaju da naprave, brak ne podrazumeva probni period. Ne trpi tu ideju. Štaviše, odbija je na ideološkom planu kao da predostrožnost dovodi u pitanje samu suštinu bračne institucije. Onaj ko se odlučuje za brak, prihvata njegov kockarski duh, kladi se u ideju o sreći. Venčanje, za one koji u brak veruju (ili im je barem stalo do njega) znači prihvatiti rizik da brak može i da ne funkcioniše. Prihvatiti rizik tako »

što se ulaže u zanos ljubavi koja, u začeću, uvek maše obećanjima. Venčati se oduvek znači venčati se po cenu nečega. Preći preko mosta svesni da može i da se sruši pod našim nogama.

No, jedan advokat je odlučio da prevrne sto! Advokat koji je video dovoljan broj neuspelih brakova da sebi može da priušti bogohuljenje, tako što će uzeti kao mogućnost i neuspeh braka i tako što će se pripremiti za tu vanrednu okolnost. Reč je o jednom napuljskom advokatu, odnosno advokatici, koja je svojoj saradnici na dan venčanja poklonila – zamislite! – bon za razvod. Neku vrstu vaučera koji pokriva sudske i advokatske troškove u slučaju razvoda. Ako se ne varam, važi tri godine, a u slučaju bračnog uspeha (odnosno u slučaju da se izbegne razvod), može da se konvertuje u novčanu protivvrednost. Zabavna, pametna, nezgodna, pa čak i neprihvatljiva ideja, ukoliko nemate poseban osećaj za humor. Naravno da preventivno ostavljanje novca po strani kao svadbeni poklon u slučaju bračnog brodoloma zvuči pomalo neprilično. Kao kad bi ti neko poklonio kit za preživljavanje u trenutku u kom se ukrcavaš na brod kojim se spremaš na krstarenje. Rečju, u takvim okolnostima, želeli bismo da budemo okruženi poletnom publikom, da sanjarimo na krilima optimizma, da zajedno slavimo ideju nade, vere u bolje sutra; ali utom se pojavljuje tvoj šef i podseća te da, kada je u pitanju budućnost, ne postoji izvesnost i u to je toliko uveren (u neizvesnost budućnosti) da ti čak poklanja polisu.

Naime, olakšica koju je ponudila advokatica svojim vaučerom, predstavlja filozofsko pitanje. Razmatra kategoriju krhkosti ljubavi, ograničenog trajanja, koje nije nimalo antiromantično, već je sastavni deo ideje (čudesne u svojoj obmani) o večnosti. A pre svega se vaučer za slučaj razvoda protivi braku kao institucionalizovanoj ljubavi, podređenoj zakonima, zabranama i obostranim prinudama, u koju se slobodno mešaju treća lica (psihijatri, pravnici, sudski službenici, pa čak i policija i karabinjeri, a da ne pominjemo prijatelje i posebno rođake) u slučaju kvara, uz prepirke, u okviru različitih stručnosti, radi utvrđivanja toga ko je u pravu, a ko greši.

Reći ćete mi, u redu, ali zar vaučer za slučaj razvoda može da spreči neprijatnosti i nesreće koje može da izazove raspad braka, budući da se podrazumeva da se – ako odlučiš da se venčaš – u svakom slučaju izlažeš riziku? To je tačno. Ali ima ulogu (svakako društvenu) da skreće pažnju na posledice razvoda i, znate šta, kladim se da takav vaučer, koji možda nećeš nikada ni imati priliku da iskoristiš, zaista donosi sreću onima koji se venčavaju. ¶

DIJEGO DE SILVA,
autor romana
Bračna terapija za ljubavnike
(prevod s italijanskog Ana Marković)

Sačuvan je i zapis da je biskup saslušao obe strane, i presudio u Dorotejinu korist. Dakle, sudeći po toj molbi, crkva tada nije branila brak nastao na osnovu ljubavne veze pre venčanja, a i dopuštala je devojci da bira budućeg muža.

Na teritoriji današnje Srbije bilo je potpuno drugačije. Ženina veza van braka odobravana je samo ukoliko je brak bio bez dece. U tom slučaju, a sve zbog viših razloga i ciljeva, i muž i njegova porodica podržavali su ženu da zgreši. Ovaj stav naveo je Miloša Obrenovića da i zvanično odobri takvoj ženi povremene veze s drugim čovekom, smatrajući da je u pitanju potreba. Deca rođena u takvoj vezi imala su sva prava kao i ona rođena u braku. Ali, ako bi žena nastavila da se viđa sa drugim čovekom i kad više nije bilo potrebe, proglašavana je bludnicom. Smatralo se da je najbolje ako žena zamoli sveštenika da joj pomogne da reši porodični problem, onda je to bilo sveto delo i sevap. U jednom tekstu iz 1923. godine opisan je slučaj čoveka iz Bosanske Krajine kome je žena nakon učestalih poseta obližnjem manastiru rodila dva sina gotovo jednog za drugim i koji je pozvao kaluđera na večeru kako bi mu rekao da je sve znao, da je štaviše on tako hteo jer je njegova krivica što on i njegova žena nemaju dece.

Kod Srba i Rusa bio je čest običaj otmice devojaka. Vuk Karadžić je u *Rječniku* opisao da momci u hajdučkoj opremi i raspoloženju sačekuju devojku na bunaru, ili da je čak otmu iz kuće pa odvedu u šumu i tamo se krišom venčaju. Vrlo često su ove otmice bile samo izgovor da se venčaju oni koji se vole bez blagoslova roditelja. Rusi su ovu pojavu uočili pre Vuka: u *Povesti o minulim vremenima* iz 12. veka o plemenu Drevljani piše da oni ne znaju za venčanje, pa otimaju devojke koje odlaze po vodu. U pomenutom Boplanovom tekstu piše da su u Ukrajini seljaci imali pravo da na seoskoj proslavi otmu devojku plemenitog roda i da će, ako je zadrže jedan dan a ona posle toga želi da pođe za njega, sve biti u redu.

Do danas su svi ovi običaji postali svakodnevna običnost: i predbračna ljubav, i muškobanjasto ponašanje žena, i sloboda biranja partnera. Tako je bilo, i treba da bude zauvek. Inače, film *Ljubav oko svijeta* dobio je nagradu publike za najbolji film na festivalu ZagrebDox i nagradu u *teen* selekciji Beldoks festivala održanog ovog septembra u Beogradu. ¶

SONJA ĆIRIĆ

ZORAN STANOJEVIĆ

Pomozite Ilonu Masku da plati porez

Ko prati Ilona Maska na Tviteru, nas 65 miliona, imao je do nedelje uveče priliku da učestvuje u najskupljoj anketi u istoriji. Direktor Tesle ponudio je tviterašima da odluče da li da proda deset odsto od akcija kompanije koje on poseduje, što je po trenutnoj vrednosti akcija oko 21 milijardu dolara ili dve petine bruto nacionalnog prihoda Srbije. Mask se prethodno "obavezao" da će uraditi onako kako mu anketa naloži. A tviteraši su presudili da proda, njih 57,9 odsto glasalo je "za", 42,1 bilo je "protiv". I sada se svi pitaju sme li Mask da pogazi datu reč.

Nije Ilonu Masku prvi put da se tvitovima poigrava sa javnošću. Pre nekoliko godina je objavio da će Tesla napustiti berzu, to jest da će se privatizovati, a u nekoliko navrata je pozitivno ili negativno govorio o bitkoinu. Svaki njegov kontroverzni post donosio je tržištu potrese od nekoliko milijardi dolara. I sam je bio kažnjavan od nadležnih institucija u milionskim iznosima. Jer je dovođenje investitora u zabunu u Americi kažnjivo, a milijarderi ne smeju ni da se šale.

Ko malo pažljivije prati američku fiskalnu politiku reći će vam da je Mask pozvao pratioce da se izjasne o nečemu što je već gotova stvar jer on akcije mora ionako da proda da bi platio porez koji mu dospeva početkom sledeće godine. Naime, SAD su donele propis za oporezivanje najbogatijih koji su do sada mogli da izbegnu svaki porez dok im istovremeno imovina raste u desetinama milijardi dolara. Jer dosadašnji propisi nisu predviđali porez na porast vrednosti akcija koje neki bogataš poseduje, sem ako odluči da ih proda, unovči. Dakle, ako imate sto milijardi u akcijama neke kompanije i njihova vrednost skoči za pedeset odsto, vaše bogatstvo će da poraste na sto pedeset milijardi, ali za to, do skoro, niste morali državi ništa da platite. Po novom, Mask i družina enormno bogatih plaćaće godišnji porez na razliku u bogatstvu. U njegovom slučaju račun bi mogao da bude čak 15 milijardi dolara na zaradu od gotovo 28 milijardi, što je dobar razlog da proda dvadeset i jednu.

Mask je izjavio, odnosno objavio na Tviteru, da nema drugi način da taj porez plati jer ne prima nikakvu platu niti bonuse, sve njegovo bogatstvo vezano je za akcije Tesle. Do novca dolazi tako što deo akcija stavlja pod hipoteku (kolateral) kod banaka. Ukoliko bude prodavao veću količinu akcija za kratko vreme to će im oboriti cenu što bi mogao da bude problem za banke koje su mu pozajmile pare, a osigurale se akcijama Tesle koje im je Mask ponudio. Otud tako visok procenat onih koji se protive prodaji akcija. Među njima je priličan broj onih kojima je jasno da bi za Maska opcija da ne prodaje bila jeziva, morao bi odnekud da izvuče 15 milijardi dolara, a ni kolega Džef Bezos ne bi imao da mu uleti s kešom, da premosti. Ko je hteo da mu napakosti glasao je da čuva akcije pa da vidimo šta će da se desi.

Za ovu rubriku interesantan je ovaj eksperiment direktne komunikacije najbogatijeg čoveka na svetu sa građanima iz celog sveta koji ga prate. Naoko im je prepustio da donesu odluku, svaki klik u anketi imao je vrednost od 6000 dolara ili čak 10.500 dolara ako računamo samo one koji su prevagnuli, koliko se dobije kada se 21 milijarda podeli sa brojem od 3,5 miliona "glasača", koliko je učestvovalo. Glasanje je bilo potpuno netransparentno u smislu bilo kakve kontrole, ali je krajnji rezultat vrlo precizan, nema nevažećih jer ta opcija nije ni postojala.

Tako da sociolozima i ostalima ostaje da istraže da li su Tviter glasanja dovoljno demokratska kada broj glasača pređe neku kritičnu granicu ili je to i dalje obična manipulacija podstaknuta prethodnom medijskom kampanjom. Svakako ne treba potceniti ono što osećamo mi koji smo u anketi učestvovali. Kao da smo na trenutak bili Ilon Mask, čak i više od toga, neko ko njemu naređuje. Baš kao što bi birač trebalo da se oseća na pravim izborima. ¶

PRODAJA & PRETPLATA

ŠTAMPANO IZDANJE

	kurirom [Beograd]	poštom [Srbija]	običnom poštom [Evropa]	avionom [ceo svet]
6 meseci / 26 brojeva	5800 RSD	5500 RSD	110 EUR	170 EUR
12 meseci / 52 broja	11.600 RSD	11.000 RSD	210 EUR	325 EUR

INTERNET IZDANJE

	iz Srbije uplatnicom	iz sveta karticom
1 broj sa PDF-om	—	2,00 EUR
1 mesec / 4 broja sa PDF-om	720 RSD	7,00 EUR
6 meseci / 26 brojeva bez PDF-a	3250 RSD	29,00 EUR
6 meseci / 26 brojeva sa PDF-om	4500 RSD	38,00 EUR
12 meseci / 52 broja bez PDF-a	5375 RSD	46,00 EUR
12 meseci / 52 broja sa PDF-om	7250 RSD	63,00 EUR

Opcija **PDF** podrazumeva i mogućnost preuzimanja fajla u obliku identičnom štampanom izdanju. **ZABRANJENO JE DA VIŠE LICA UPOTREBLJAVA ISTI NALOG.** PDF fajl se daje na ličnu upotrebu registrovanom pretplatniku, fizičkom licu, i **ZABRANJENO JE DISTRIBUIRATI CEO ILI DELOVE FAJLA** bez prethodne pisane saglasnosti NP Vreme doo, Beograd. U sve dinarske cene je uračunat PDV. U sve cene pretplate na štampana izdanja uračunata je poštarina.

Uplatu možete izvršiti lično u prostorijama redakcije, radnim danima od 9.30 do 14.30h.

Ako ne možete doći u redakciju, potvrdu o uplati zajedno sa svojim podacima pošaljite e-mailom na adresu **prodaja@vreme.com**, faksom na broj 011/3238-662 ili poštom na Vreme, Kosovska 17, Beograd, sa naznakom za šta je uplata izvršena. Za internet pretplatu obavezno navesti e-mail za kontakt. Vašu e-mail adresu ne ustupamo trećim licima. Dinarske uplate izvršite u korist NP VREME na račun broj **160-302538-91**.

Za dostavu u inostranstvu, uplata u zemlji se vrši uplatom odgovarajućeg iznosa na naš dinarski račun, u dinarskoj protivvrednosti prema srednjem kursu NBS na dan uplate. Iz inostranstva možete izvršiti uplate za sva naša izdanja pomoću kreditne kartice na internet adresi **http://www.vreme.com/pretplata** ili direktno na naš devizni račun (za detalje obratiti se službi prodaje). Trajanje pretplate na internet izdanje određuje se datumski do isteka poslednjeg dana pred izlazak broja za koji pretplata više ne važi.

DOSTUPNO U DIGITALNOM FORMATU www.novinarnica.net

Usluge internet pretplate na Vreme vrši i *www.novinarnica.net* prema svom cenovniku.

Dodatne informacije u vezi s prodajom i pretplatom: telefonom, radnim danom od 10 do 14h: 011/3234-774 ili e-mailom na *prodaja@vreme.com*

ILUSTROVANA BUDUĆNOST

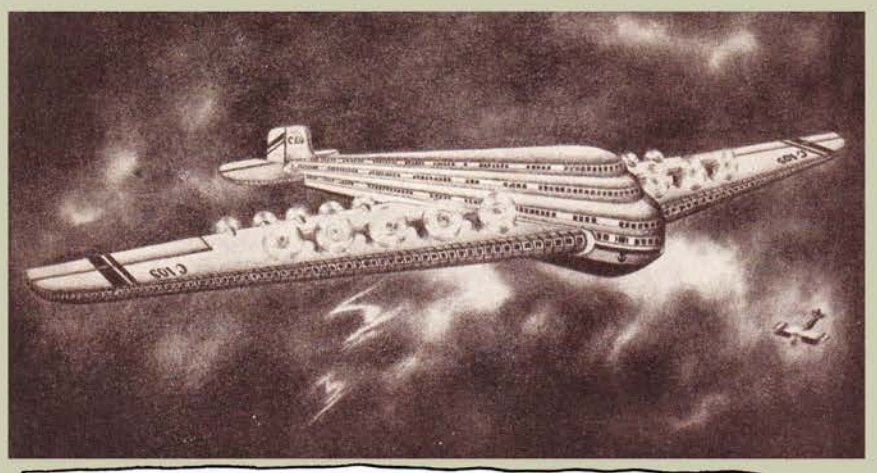
ALEKSANDAR ZOGRAF.

GODINE 1936, U BEOGRADU SE POJAVILA "REVIJA ILUSTROVANA BUDUĆNOST"; KAKO JE NAVEDENO U UVODNOM TEKSTU, SVE PRILOGE JE SAČINIO IZVESNI A. HAJDAREVIĆ, IAKO JE VEROVATNO DA SU CRTEŽI PRENETI IZ NEKOG STRANOG IZVORA, DOK JE TEKST PRILAGOĐEN JUGOSLOVENSKOM ČITAOCU. IPAK, ZANIMLJIVO JE DANAS POSMATRATI KAKO SE U PROŠLOSTI ZAMIŠLJALO DA ĆE SVET BUDUĆNOSTI IZGLEDATI. "I SLIKE I TEKST DAJU SAMO ONO, ŠTO MOŽE BITI OSTVARENO TEK TAMO KROZ 40 DO 180 GODINA"- STOJI U UVODNIKU.

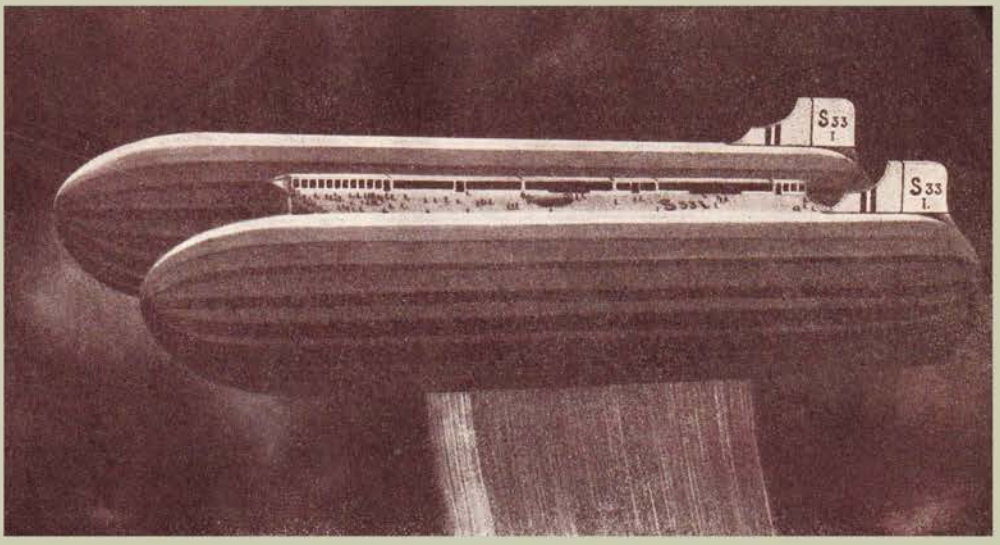
"EVO CELE PORODICE JEDNOG MORNARIČKOG OFICIRA U ŠETNJI NA 1200 METARA IZNAD SPLITA. ČAK I NA DEČIJIM KOLICIMA JE PRIČVRŠĆEN "GINO-APARAT", SA ELEKTROMOTOROM I ELISOM, ZAHVALJUJUĆI KOJIMA U VAZDUHU LEBDI ČITAVA PORODICA"...

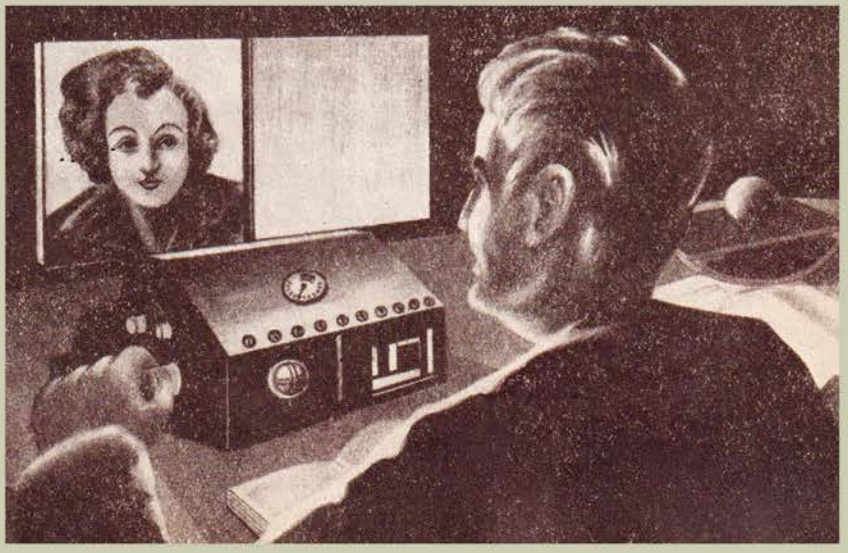
"NAJNOVIJI HIDRO-AVION "GIGANT-C 103" PUTUJE OD BEOGRADA DO PARIZA ZA SAMO 3 ČASA I 15 MINUTA. DVA STARA GOSPODINA, INŽENJER HOFMAN, KOJI RENTIRA, I PROFESOR ISTORIJE MARKO ZNANČIĆ, PENZIONER, UGLAVNOM PROVODE SVOJE VREME PUTUJUĆI"...

"ZAHVALJUJUĆI TELEVIZIJSKOM RADIJU, IZ SVOJE KUĆE SLUŠALAC SA NEGODOVANJEM PRATI GOVOR SVOG POLITIČKOG OPONENTA, UDALJENOG STOTINAMA KILOMETARA...

"SARAJEVSKI PROTIVPOŽARNI BROD S 33 I IZ SEBE PUŠTA VEŠTAČKU KIŠU, KOJU PROIZVODI VODOVODNIM APARATIMA ZA PRETVARANJE VAZDUHA U VODU"...

"TELEVIZIJSKI TELEFON JE PRONAŠAO INŽINJER DR PERICA MARJANOVIĆ IZ BEOGRADA; SLIKA POKAZUJE MOMENAT KAD SE VODIO RAZGOVOR IZMEĐU ZAGREBA I HAMBURGA. DOK JEDNA SVETLOSNA PLOČA DONOSI SLIKU GOVORNICE IZ HAMBURGA, DRUGA ODNOSI SLIKU GOVORNIKOVU IZ ZAGREBA".

"POMOĆU "HILSOVE" APARATURE, NA PITANJA ORGANA POLICIJE ODGOVARA PROKURISTA JEDNE BANKE U STEČAJU, POŠTO SU ULAGAČI TRAŽILI DA SE SASLUŠA, I TAKO DOZNA BANČINO STANJE"...

(Ne)običan dan

Taj dan je započeo kao i svaki običan "koronski" radni dan u Beogradu. Vesti poražavajuće, gužva na ulicama se podrazumeva. Jedino što je bilo neobično i obećavajuće je sunce, u meteorološkoj prognozi. I stvarno, sunce se pojavilo. Treba krenuti na vreme, kako bi bio siguran da ćeš u 12 biti kod Hrama. Znači, kad si mator, kad hoćeš da se čuvaš "ne daj bože korone", to ide ovako: sedneš u kola, dođeš do garaže u Masarikovoj, parkiraš se, pa ako imaš dovoljno vremena, peške do Katanićeve. Ako je sa vremenom frka, uskočiš u trolu, šta je to, dve stanice, maska je tu, pa neće baš mene.

Foto: Rade Prelić/ Tanjug

Tako je i počeo taj običan dan.

Kod "Beograđanke" – koja nije više naša, već privatna, kao što ni Studi B nije više naš, ni Đoke Vještice, ni Duška Radovića – uletim u trolu broj 29, srednja vrata, najmanja gužva. Odmah do tih vrata sedi čovek neodređenog (velikog) broja godina, sa obe ruke naslonjen na svoj staračkи štap. Pojava koja zaslužuje pogled i pažnju. Maskirna uniforma, sa maskirnim šeširom i veoma urednom epidemiološkom maskom, koja pokriva i usta i nos, baš kako treba, ispod maske seda brada. Ali, mi redovni putnici gradskog prevoza znamo, pogled i pažnju ne zadržavamo na čudnim putnicima. Nikad se ne zna šta pogled može da izazove. Pogotovo u ovim vremenima maskirna uniforma nije za šalu. Štap takođe, bez obzira na godine. Doduše, maskirni šešir malo relaksira utisak, ipak svi putnici, kao, gledaju u daljinu utonuli u svoje teške misli, pa i ja.

Prva stanica Slavija, izlazi majka sa detetom koja je do tada vodila neodložni telefonski razgovor i narušavala tišinu. Trola kreće, tišina apsolutna. Kod fontane, koja ne svira, ispod maskirnog šešira kreće pesma:

"U gori raste zeeelen bor, a tebe nema, a tebe nema,
u gori raste zeeelen bor, a tebe nema, dragi moj.
Da sam ja znala, draaagi moj,
da ti mi nećeš, da ti mi nećeš,
da sam ja znala, draaagi moj, da ti mi nećeš opet doć',
ne bih te bila pustila,
ne bih te bila, ne bih te bila,
ne bih te bila pustila, već bi' te bila ljubila."

To je bio glas, to je bila muzika, bila je pesma. Apsolutno nestvaran doživljaj. Glas nije glas starca, u maskirnoj uniformi i maskirnom šeširu, nije glas propalog boema. To je glas gospodina Pevača. Glas čiste duše, bez vapaja, bez nostalgije, samo pesma.

Do sledeće stanice, Katanićeve, gospodin Pevač je zatražio napojnicu, "ukoliko nam se njegovo pevanje dopalo". Neku "siću", ako nam se stvarno dopalo, jer nama sića možda ništa ne znači, a njemu znači, kako je govorio. A svima se dopalo. Osetilo se to po načinu vađenja novčanika. Niko nije okretao glavu niti sklanjao pogled, kako se to najčešće dešava kada naiđe prosjak. Ovaj čovek nije bio prosjak, bio je gospodin Pevač. To se osetilo ne samo iz pesme, već i iz načina na koji je zahvaljivao za napojnice koje je redom dobijao. Ništa napadno, bez patosa, baš, baš gospodski. Njegovo gospodstvo nije bilo ukaljano ni parolom "Siću za čiču".

Izašla sam iz trole, glas me je pratio i dalje, pratio me čitav dan. Sigurno i devojčicu koja je pevajući "U gori raste zeeelen bor" izašla iz trole, zajedno sa mamom i njihovim osmesima.

Utisak je bio toliko jak da sam morala da izguglam pesmu. Tek to guglanje me je izmestilo, jer od svih interpretacija koje sam našla, interpretacija gospodina Pevača u maskirnoj uniformi je bila najbolja, jedinstvena. A slušala sam i kako to, između ostalih, izvode i VIS Meteori. Ali tek kada sam izguglala da je pesma iz jugoslovenskog, hrvatskog partizanskog filma *U gori raste zelen bor* iz 1971. godine, ostala sam posebno zbunjena.

Ko je gospodin Pevač iz trole? Bivši partizan, bivši član sastava Meteori, ili samo gospodin Jugosloven, koga je muka naterala da svoje dostojanstvo prekriva maskirnom uniformom i maskirnim šeširom?

Taj običan dan, koji je od Slavije do Katanićeve, sa zelenim borom koji raste i dragog koga nema, postao neobičan, bio je u stvari sjajan dan. Sjajan ne samo zbog sunca i gospodina Pevača, već i zbog nade koju mi je tog dana ulila moja prijateljica, koju sam posle moje "radne obaveze" pozvala da se vidimo "na otvorenom, ne daj bože korone". U parku kod Hrama upoznaje me sa Đurom, crno-belim kućnim ljubimcem. Kaže: "Ovaj pas je učinio da ostanem normalna u ovoj koroni. Zahvaljujući njemu, shvatila sam da nije sve tako crno kako izgleda. Pored Đure upoznala sam divne mlade, vaspitane i obrazovane ljude, ima nade, veruj mi." Verujem joj.

Verujem joj jer i ja vidim te divne mlade ljude, ali vidim i divne matore ljude. Požrtvovane, brižne, duhovite, maštovite, samo su i oni maskirani. Svi smo maskirani. Kako ko, neko u bendžamin fikus, neko u crveni tačkasti papir, neko u poruke jeseni, ali svi oni pevaju o zelenom boru. ¶

PUŠA BOBIĆ

СИНХРОНИЗОВАНО
СЛАТКИЦА И ЗВЕР
МОЈЕ СЛАТКО ЧУДОВИШТЕ
У БИОСКОПИМА ОД 11. НОВЕМБРА
CF CINEMA FUND
CTB Film Company
LUMINESCENCE presents MY SWEET MONSTER
LUMINESCENCE
MCF

Uskoro...

...nešto novo.

nedeljnik
VREME
www.vreme.com

VREME

Copyright © NP Vreme, Beograd

Upotreba materijala iz ovog fajla u bilo koje svrhe osim za
ličnu arhivu dozvoljena je samo uz pisano odobrenje NP Vreme

PDF IZDANJE RAZVILI: Saša Marković i Ivan Hrašovec

OBRADA: Marjana Hrašovec